

MILITÄRT FÖRSVAR I TILLVÄXT
Försvarmaktens årsredovisning 2019

FÖRSVARSMAKTENS ÅRSREDOVISNING 2019

Resultatredovisning,
resultat- och balansräkning,
anslagsredovisning,
finansieringsanalys samt noter

Denna årsredovisning publiceras även på Försvarmaktens hemsida (www.forsvarsmakten.se)

Försvarmaktens årsredovisning 2019. FM2018-20355:12 – Huvuddokument

Omslagsbild/Framsida: Foto: Hampus Hagstedt /Försvarmakten.

(Markstridsskolan i Kvarn genomför vinterutbildning, med stöd av Försvarmaktens vinterenhet i Arvidsjaur.)

Omslagsbild/Baksida: Carl Sjöstrand/Försvarmakten.

(Inryckning till militär grundutbildning i Halmstad.)

Regeringen och sändlista

Ert tjänsteställe, handläggare

Ert datum

Er beteckning

Vårt tjänsteställe, handläggare

Vårt föregående datum

Vår föregående beteckning

HKV LEDS PLANEK,
Eva Gillberg, 08-788 90 68

Försvarsmaktens årsredovisning 2019

(Huvuddokument, tre bilagor och en underbilaga)

Försvarsmaktens årsredovisning för budgetåret 2019 fastställs. Den kompletta årsredovisningen utgörs av denna handling samt ytterligare två handlingar, med särskild sändlista, enligt tabell på nästa sida.

— o o o —

Arbetstagarorganisationerna har informerats enligt *Avtal om samverkan för utveckling inom Försvarsmakten*.

Generaldirektören, chefen för ledningsstaben, produktionschefen, insatschefen, chefen för militära underrättelse- och säkerhetstjänsten, chefsjuristen, ekonomidirektören, personaldirektören och kommunikationsdirektören har under ärendets beredning getts tillfälle att yttra sig enligt 22 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten.

Denna årsredovisning har beslutats av general Micael Bydén. I den slutliga handläggningen har dessutom generaldirektör Peter Sandwall, viceamiral Jonas Haggren, kommandör Jonas Hård af Segerstad, chefscontroller Eva Gillberg och redovisningschef Andreas Grönkvist deltagit och som föredragande ekonomidirektör Helena Holmstedt.

Micael Bydén
Överbefälhavare

Helena Holmstedt

(EGI)

Postadress
Försvarsmakten
107 85 Stockholm

Besöksadress
Lidingövägen 24

Telefon
08-788 75 00

Telefax
08-788 77 78

E-post, Internet
exp-hkv@mil.se
www.forsvarsmakten.se

Handlingar/ bilagor	Benämning	Handling
Hdok (Ö)	Huvuddokument	Denna handling
1. (Ö)	Personalberättelse	Denna handling
2. (Ö)	Materielberättelse	Denna handling
3. (Ö)	Utfall per organisationsenhet	Denna handling
4. (KH/TS)	Försvarsmaktens operativa förmåga 2019	FM2018-20355:13
5. (KH/TS)	Sammanställning krigsförbandsvärdering	FM2018-20355:13
6. (H/S)	Övriga hemliga redovisningar	FM2018-20355:14

Under- bilagor	Benämning	Handling
2.1 (H/S)	Materielinvesteringar – Hemlig redovisning	FM2018-20355:14
2.2 (SK)	Materielinvesteringar – Ekonomi	FM2018-20355:14
2.3 (Ö)	Effektivitet i materieförsörjningen	Denna handling
4.1 (H/S)	Nationell och internationell beredskap samt nationella operationer	FM2018-20355:13
5.1 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Arméförband	FM2018-20355:13
5.2 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Flygvapenförband	FM2018-20355:13
5.3 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Marinförband	FM2018-20355:13
5.4 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Lednings- och underrättelseförband	FM2018-20355:13
5.5 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Logistikförband	FM2018-20355:13
5.6 (KH/TS)	Krigsförbandsvärdering – Hemvärnsförband	FM2018-20355:13

Sändlista

Försvarsutskottet
 Riksdagens utredningstjänst
 Riksrevisionen
 Regeringen
 Regeringskansliet (Fö)
 Regeringskansliet (Fi)
 Regeringskansliet (UD)
 Försvarets materielverk (FMV)
 Försvarets radioanstalt (FRA)
 Kustbevakning (KBV)
 Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)
 Rekryteringsmyndigheten
 Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI)
 Ekonomistyrningsverket
 Rikspolisstyrelsen
 Riksarkivet
 Fortifikationsverket
 Statskontoret
 OFR/O FM
 OFR/S
 SACO Försvar
 SEKO Försvar

(fortsättning nästa sida).

Inom Försvarsmakten

ÖB

GD

AST, LG, I 19, K 3, P 4, P 7, P 18, A 9, Lv 6, Ing 2, TrängR, SWEDEC, SkyddC, MSS

MS, 1. ubflj, 3. sjöstriflj, 4. sjöstriflj, Amf 1, MarinB, SSS,

FS, F 7, F 17, F 21, Hkpflj, LSS,

MR Syd, MR Väst, MR Mitt, MR Norr, HvSS

FMLOG, FMTS, FömedC

MHS K, MHS H, FM HRC

LedR, FMTIS, FMUndSäkC

SOG

Kommunikationschefer vid förband, skolor och centrum

Inom Högkvarteret

HKV STAB

LEDS

LEDS STAB

LEDS CIO

LEDS INRI

LEDS JUR

LEDS KOMM

LEDS PERS

C LEDS PLANEK

LEDS PLANEK

LEDS TF

LEDS SFL

MUST

PROD

INS

REV

SÄKINSP

FLYGI

FIHM

OFR/O HKV

OFR/S HKV

SACO HKV

SEKO Försvar HKV

Arkiv

Innehållsförteckning

Överbefälhavarens kommentarer	1
Om redovisningens disposition och innehåll.....	2
Försvarsmaktens verksamhetsidé.....	4
Försvarsmaktens vision.....	4
Försvarsmaktens övergripande mål.....	4
Sammanfattning av verksamhetsåret 2019.....	10
Anslagsredovisning.....	13
Resultatredovisning.....	15
Operativ förmåga vid utgången av 2019 (effekter).....	15
Utfall netto (kostnader och intäkter).....	18
Insatser - nationellt och internationellt.....	19
Stöd till samhället.....	29
Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap.....	30
Utveckling.....	41
Övrig verksamhet.....	47
Övrig resultatredovisning.....	49
Fördelning anslagsförbrukning per anslag.....	62
Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarsmakten.....	62
Arbetet med ledning för ett starkare försvar.....	62
Arbetet med totalförsvaret.....	65
Ökat fokus på mobilisering.....	67
Åtgärder efter Statskontorets rapport <i>När planeringen möter verkligheten</i>	68
Övrig redovisning med återrapporteringskrav.....	69
Upphandling.....	69
Vind och vågkraft.....	71
Avgiftsfinansierad verksamhet.....	73
Finansiell redovisning.....	74
Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr).....	74
Resultaträkning.....	75
Balansräkning.....	76
Balansräkning (forts).....	77
Anslagsredovisning.....	78
Finansieringsanalys.....	81
Tilläggsupplysningar och noter.....	82
Försvarsmaktens interna styrning och kontroll.....	102

Försvarsmaktens organisation.....	104
Bilagor.....	110
Sökregister återrapporteringskrav	111
Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning	112

Tabellförteckning

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2017-2019	13
Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2017-2019.....	18
Tabell 3 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall	23
Tabell 4 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2.....	25
Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2.....	27
Tabell 6 Kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar.....	29
Tabell 7 Gångtimmar per fartygstyp 2017-2019	32
Tabell 8 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2017-2019.....	33
Tabell 9 Betydande övningsverksamhet.....	39
Tabell 10 Verksamhetsutfall anslag 1:4 fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.	46
Tabell 11 Omstrukturerings- samt infrastrukturella kostnader vid inrättandet av försvarsgrensstaber	65
Tabell 12 Upphandlat belopp där miljökrav ställts i förhållande till myndighetens sammanlagda upphandlingsvärde	71
Tabell 13 Utfall remissvar 2019 på vindkraftsremisser och positioner	72
Tabell 14 Avgiftsintäkter för den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten som redovisas mot anslag 2017-2019	73
Tabell 15 Försvarmaktens organisation	109
Tabell 16 Sökregistering återrporteringskrav	111

Figurförteckning

Figur 1 Vikten av ett militärt försvar (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2019).....	8
Figur 2 Förtroende, kännedom och Inställning till Försvarmakten (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2019).....	9
Figur 3 Anslagsförbrukning/Andel 2019.....	62
Figur 4 Utveckling bemanning vid försvarsgrensstaber 2019 (exklusive teknik- och vidmakthållandekontor). .	64
Figur 5 Försvarmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum.....	105

Överbefälhavarens kommentarer

Under 2019 har Försvarsmakten verkat i ett över tid försämrat säkerhetsläge som alltjämt präglas av osäkerhet och oförutsägbarhet. I Östersjöområdet konstateras ett fortsatt militärt uppträdande med kvalificerade resurser från flera stater och i våra internationella insatsområden är hotbilden allt mer komplex.

Mot bakgrund av detta har vi bland flera åtgärder under året utökat den militära närvaron utanför ordinarie övningsområden och vi har vid flera tillfällen kartlagt och avvisat försök till intrång inom cyberområdet. I våra internationella insatser har vi följt utvecklingen och kontinuerligt vidtagit säkerhetsåtgärder för svensk personal.

Förutsättningarna för en robust och decentraliserad ledning i såväl fred som kris och krig har stärkts genom etablering av tre försvarsgrensstaber med geografisk spridning. En omfattande verksamhetsövergång genomfördes med personal från FMV till Försvarsmakten. Förändringar som väsentligt ökar våra förutsättningar för ett sammanhållande ansvar för stridskrafternas förmåga med logistik och vidmakthållande av materiel.

Vårt personalförsörjningssystem bygger i hög grad på en väl fungerande grundutbildning som utöver att bemanna krigsförbanden bidrar till rekrytering för alla befattningar inom organisationen. För specialistofficersutbildningen nås inte målsättningen trots en signifikant ökning. Inom officersutbildningen har vår målsättning för andel kvinnor uppnåtts. Jag konstaterar dessutom att måltalen för grundutbildningen uppnåtts samt att målet för kadetter till officersprogrammet överträffats. Glädjande utfall av ett fortlöpande arbete som fortsätter för att nå samma goda resultat inom alla personalkategorier.

Vår militära förmåga har sammantaget utvecklats under året med en omfattande övningsverksamhet, såväl nationellt som internationellt, inklusive delar av totalförsvarsövning 20 redan under hösten 2019. Stridskrafternas operativa förmåga att möta ett väpnat angrepp har utvecklats och det civila samhällets förmåga att stödja Försvarsmakten har tagit viktiga steg under året. Samtidigt begränsas enskilda krigsförbands krigsduglighet av brister inom grundläggande förmågor som ledning, logistik, underrättelse- och säkerhetstjänst.

Förslag för att åtgärda dessa brister har inarbetats i det militära råd som Försvarsmakten redovisade den 15 november 2019 till grund för kommande försvarspolitiska proposition. Ett mycket omfattande arbete med ett råd om tillväxt i operativ balans inom de angivna ekonomiska ramarna. En tillväxt som i kombination med de krav omvärlden ställer kommer utmana våra processer och metoder.

Men utgående från medarbetarnas förtroende för verksamheten och ledarskapet som stärkts ytterligare under året finns förutsättningarna att möta utmaningarna. Resultaten från 2019 och den frivilliga och anställda personalens inställning visar att vi är på väg i rätt riktning.

Om redovisningens disposition och innehåll

Årsredovisningen inleds med överbefälhavarens kommentarer, följt av en beskrivning av redovisningens disposition och innehåll. Därefter redovisas Försvarsmaktens verksamhetsidé, vision och övergripande mål samt en lägesredovisning per respektive mål. Försvarsmaktens verksamhetsidé och framtidsbild stödjer det interna utvecklingsarbetet. Verksamhetsidén beskriver varför Försvarsmakten finns och sammanfattar vad riksdag och regering beslutat. Framtidsbilden beskriver myndighetens långsiktiga målbild och hur Försvarsmakten ska utföra sitt uppdrag. I framtidsbilden ingår vision, övergripande mål och strategiska effekter. Visionen sammanfattar hur Försvarsmakten vill vara och uppfattas. Årets bidrag framgår av de redovisade obligatoriska delar i årsredovisningen som inleds med *Sammanfattning av verksamhetsåret 2019*. Därefter följer avsnittet *Anslagsredovisning*, vilket beskrivs mer ingående under avsnittet *Olika redovisningsprinciper*.

*Resultatredovisningen*¹ inleds med myndighetens värdering av den operativa förmågan vid utgången av 2019 och hur olika verksamheter bidragit till förmågeutvecklingen samt det totala nettoutfallet för myndighetens olika verksamheter². Därefter redovisas verksamhetens resultat (enligt nedan verksamhetsindelning) i förhållande till de uppgifter som framgår av myndighetens instruktion och till vad regeringen, i förekommande fall, har angett i regleringsbrev eller i annat regeringsbeslut³. Delar av resultatredovisningen, inklusive *resultatindikatorer* och *nyckeltal*, framgår även i kvalificerat hemliga bilagor.

- *Insatser, nationellt och internationellt*, beskriver de olika insatser som myndigheten har planerat, genomfört och avslutat under året inklusive dess resultat. I avsnittet redovisas nationella insatser för hävdandet av territoriell integritet samt bevakning av skyddsobjekt, de väpnade insatser och övriga internationella insatser som Sverige genom Försvarsmakten bemannar.
- *Fredsfrämjande insatser* beskriver verksamheten som genomförts inom ramen för s.k. enskilda insatser, exempelvis militärobservatörer. Denna del av verksamheten finansieras genom UD.
- *Stöd till samhället* beskriver genomförd verksamhet under 2019 där myndigheten bidragit med personal och materiel i syfte att stödja civil verksamhet.
- *Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap* (förbandsproduktion). Avsnittet innehåller beskrivning av den verksamhet som myndigheten genomfört i syfte att utbilda personal och producera krigsförband till insatsorganisationen samt för att upprätthålla anbefalld beredskap. Vidare redovisas betydande övningar som bidragit till stridskrafternas operativa förmåga, en kortfattad redovisning avseende personalförsörjningen samt viktigare materielleveranser. En mer detaljerad resultatredovisning avseende de två sistnämnda delarna framgår av bilaga 1 - Personalberättelsen respektive bilaga 2 – Materielberättelsen och dess underbilagor.
- *Utveckling* omfattar bl.a. forskning, teknikutveckling, studier och konceptutveckling samt materielutveckling fram till beslut om anskaffning. Avsnittet beskriver de av myndigheten prioriterade områdena samt vilka resultat som har uppnåtts.
- Avsnittet om *övrig verksamhet* avhandlar den verksamhet som inte inryms i ovanstående. Här ingår bl.a. den exportverksamhet som, enligt avtal, genomförts till olika länder samt den statsceremoniella verksamheten.

I avsnittet *Övrig resultatredovisning* beskrivs Försvarsmaktens internationella samarbeten, miljöarbete (Hållbarhetsredovisning) samt Försvarsmaktens genomförda verksamhet inom revision, granskning, kontroll och tillsyn.

Resultatredovisningen avslutas med en grafisk illustration av respektive anslags andel av den totala förbrukningen under året.

Efter resultatredovisningen följer avsnitt som beskriver pågående reformer och verksamhetsförändringar.

¹ Ordningsföljden utgår i stort från Förordning (SFS 2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten

² Enligt 3 kap.2 § i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB)

³ Enligt 3 kap.1 § i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB)

Avsnittet *Övrig redovisning med återrapporteringskrav* omfattar antingen redovisningar som har en hög detaljeringsnivå eller som inte naturligt hör hemma i tidigare avsnitt.

Därefter följer finansiell redovisning och Försvarsmaktens arbete med intern styrning och kontroll. I det efterföljande avsnittet Försvarsmaktens organisation redogörs för hur verksamheten är organiserad samt geografisk lokalisering av förband, skolor och centrum. Redovisningen avslutas med en förteckning över bilagor och dess innehåll, ett sökregister för återrapporteringskrav och slutligen överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning.

Olika redovisningsprinciper

Anslagsförbrukning samtliga anslag (tabell 1) avser Försvarsmaktens totala utgiftsbelastning per anslag. Disponibelt anslag är de anslag som tilldelats Försvarsmakten enligt regleringsbrevet inklusive eventuellt anslagssparande eller kredit från föregående år. Anslagssparande (+) eller kredit (-) avser Försvarsmaktens under-/överutnyttjande av disponibelt anslag för bokslutsåret. Tabellen är jämförbar med anslagsredovisningen i den finansiella redovisningen.

Nettoredovisning (tabell 2) speglar nettoresultatet av kostnader och intäkter per Försvarsmaktens olika verksamheter, vilket motsvarar resultaträkningens verksamhetsutfall exklusive anslagsintäkter, i enlighet med 3 kap.2 § i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB).

Utfall per organisationsenheter (tabell 1 -7 i bilaga 3) redovisar utfall för organisationsenheter per stridskraft inklusive skolor och centrum samt Försvarsmaktens centrala kassa som belastat anslagsposten 1:1.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* uppdelat per olika kostnadsslag. Redovisningen avser enbart utfall för själva förbandsproduktionen och inkluderar inte den del av utfallet som bokförts direkt mot Försvarsmaktens produkter, enligt Försvarsmaktens ekonomimodell (FEM). Redovisningen i bilagan är således inte att likställa med den nettoredovisning som återfinns i tabell 2 under avsnittet *Resultatredovisning*. Mer detaljerad information återfinns i bilagan under avsnitt Redovisningsprinciper. Redovisningen i bilagan sker på uppdrag av Regeringskansliet

Principer avseende den finansiella redovisningen framgår under avsnittet Redovisnings- och värderingsprinciper.

Personalstatistik. Det finns en viss eftersläpning i redovisningen av personelhändelser. Förhållandet påverkar t.ex. de personalflöden som redovisas i personalberättelsen (bilaga 1). Försvarsmakten har, i likhet med tidigare år, valt att sammanställa personalstatistiken så sent som det är möjligt.

Redovisning av återrapporteringskrav

Återrapporteringskraven återges löpande i kursiv text och i avsnittet *Sökregister återrapporteringskrav* framgår under vilket avsnitt i huvuddokumentet, eller i vilken bilaga redovisning återfinns.

Försvarsmaktens verksamhetsidé

Vi försvarar Sverige och landets intressen, vår frihet och rätt att leva som vi själva väljer.

Försvarsmaktens vision

Ett starkare försvar – möter varje hot, klarar varje utmaning

Försvarsmaktens övergripande mål

Ökad och trovärdig militär förmåga. Den säkerhetspolitiska utvecklingen i vårt närområde har försämrats vilket innebär att den totala svenska försvarsförmågan måste stärkas och utvecklas. Krigsförbandens operativa förmåga ska ökas för att kunna verka avhållande emot och möta hot och angrepp i alla former. Dimensionerande för våra krigsförband ska vara att möta ett väpnat angrepp från en kvalificerad motståndare.

Relevans och förtroende externt. För att verka avhållande mot angrepp på Sverige och Sveriges integritet, ska Försvarsmakten på egen hand och tillsammans med andra utveckla, upprätthålla och uppvisa en trovärdig och tillgänglig militär förmåga och därmed bidra till tröskeeffekt i enlighet med den svenska säkerhetspolitiken. Om Sverige trots detta utsätts för angrepp, hot eller påtryckningar ska landet försvaras med alla till buds stående medel.

Stolthet och förtroende internt. Personal är ett av grundfundamenten för vår operativa förmåga. Anställda, frivilliga och pliktpersonal ska vara ansvarstagande, stolta och ha förtroende för Försvarsmakten och förmågan att fullgöra uppgifterna. Tillgång till rätt antal individer med rätt kompetens är en förutsättning för operativ förmåga. Försvarsmaktens personal ska verka i en jämställd organisation där kvinnor och män kan utvecklas och bidra med sin fulla potential till Försvarsmaktens operativa förmåga.

Försvarsmaktens strategiska effekter

I syfte att nå målen utgår förändringsarbetet utifrån ett fokus på vår militära profession samt de strategiska effekterna och ledstjärnorna:

Trovärdighet - Tillgänglighet - Tillsammans – Tröskeeffekt - Tillväxt

Ökad och trovärdig militär förmåga

Försvarspolitisk inriktning för perioden 2016 - 2020

I 2015 års försvarspolitiska inriktningsproposition (prop. 2014/15:109) för perioden 2016-2020 konstateras att den säkerhetspolitiska situationen i Europa har försämrats, vilket ställer ökade krav på den svenska totalförsvarsförmågan⁴. Regeringen konstaterar i samma proposition att någon systematisk planering eller andra aktiva förberedelser inför höjd beredskap inte bedrivits i Sverige sedan lång tid tillbaka varför planeringen av totalförsvaret nu måste återupptas och prioriteras⁵.

Försvarsmakten mottog i december 2017 ett uppdaterat inriktningsbeslut⁶ för perioden 2018-2020, dvs. återstoden av försvarsbeslutsperioden. Beslutet uttrycker fortsatt att det enskilt viktigaste under försvarsinriktningsperioden är att *öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret*.

Förmågor

Enligt regeringens styrning ska krigsförband kravsättas och värderas avseende krigsduglighet (KDU), utifrån huvuduppgifter och mobiliseringskrav. KDU-krav sätts och värderas (depåförband undantaget) utifrån krigsförbandsmålsättningar (KFM), huvuduppgifter och krav på mobilisering. Vidare ska den samlade förmågan hos det militära försvaret, att möta ett väpnat angrepp, öka och stridskrafterna ska då kunna verka försvarsmaktsgemensamt. Stående förband ska kunna genomföra insatser nationellt samt i och utanför närområdet, medan kontraktsförbanden ska inriktas mot nationella insatser och mot närområdet vid höjd beredskap. Beredskapsövningar och kontroller ska genomföras regelbundet och stående förband ska ha hög beredskap och tillgänglighet. Förmåga ska finnas att mobilisera hela krigsorganisationen och att genomföra partiell och allmän mobilisering enligt uppsatta tidskrav (mobilisera inom en vecka efter beslut om höjd beredskap). Övningar och mobiliseringskontroller ska genomföras regelbundet. Utöver detta ges styrningar avseende stridskrafter och funktioner.

Övningsverksamheten, har visat att stridskrafterna kan verka försvarsmaktsgemensamt i enlighet med regeringens styrningar. Årets genomförda övningsverksamhet framgår av avsnitt *Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap* i resultatredovisningen. De stående förbanden har hög beredskap och tillgänglighet och kan genomföra insatser nationellt och internationellt enligt gällande planer och order. Kontraktsförbanden har inriktats mot insatser, nationellt och i närområdet, vid höjd beredskap. Beredskapskontroller genomförs regelbundet och Försvarsmakten har fortsatt utvecklat mobiliseringsförmågan. Uppnådda resultat, fortsatt utveckling, möjligheter och begränsningar samt aktuell förmåga i detalj framgår av avsnitt *Ökat fokus på mobilisering* samt av årsredovisningens bilaga 4 (hemlig).

Huvuddelen av arméförbanden har organiserats i två brigader och KFM är utformade så att krigsförbanden ska kunna möta en kvalificerad motståndare. Stridsgrupp Gotland har förstärkts med luftvärn. Hemvärnsförbanden kan lösa sina ålagda uppgifter och försvarsunderrättelseförmågan har stärkts genom de satsningar som gjorts avseende personella förstärkningar vid Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten (Must).

Personalförsörjning

Regeringen uttrycker både direkta styrningar och indirekta förväntningar på en ändamålsenlig och robust personalförsörjning i syfte att bidra till en ökad operativ förmåga.

Sammantaget anger regeringen ett antal styrningar inom olika områden som kan hänföras till personalförsörjning. Mer framträdande är de styrningar som föranleder åtgärder inom försvarsbeslutsperioden och som syftar till att bättre trygga personalförsörjningen av företrädesvis militär personal i det längre perspektivet bortom inriktningsbeslutet. Här kan bland annat nämnas att bredda rekryteringen till officersyrket; att öka antal platser till officersutbildningarna; att fortsätta utvecklingen av flerbefälssystemet samt att, inom

⁴ Enligt lagen om totalförvar och höjd beredskap är totalförvar verksamhet som behövs för att förbereda Sverige för krig. Totalförsvaret består av militär verksamhet (militärt försvar) och civil verksamhet (civilt försvar).

⁵ Proposition 2014/15:109 Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 s. 52.

⁶ Regeringsbeslut 7, 2017-12-18, Fö2017/01724/MFI Inriktning för Försvarsmaktens verksamhet för åren 2018-2020.

ramen för jämställdhet och likabehandling, öka andelen kvinnor på samtliga nivåer. Regeringen är också tydlig med att personalförsörjningen av det militära försvaret dels ska bygga på frivillighet, dels på totalförsvarsplikt.

Försvaretsmakten har bland annat uppfyllt de styrningar som hänförs till personalförsörjning av militär personal genom att den utgår från frivillighet parallellt med totalförsvarsplikten införande; att personalförsörjningen utgår från den enskildes intresse, motivation och vilja; att antalet platser på officersprogrammet och specialistofficersutbildningen ökat samt att kortare inomverksutbildningar (SOFU tidigare även OFFU, ROU) erbjuds den som ska bli officer och redan har en akademisk examen. Under 2019 har ett möjligt trendbrott kunnat skönjas i och med att antalet elever som påbörjade officersprogrammet nära fördubblats på bara några år och under 2019 till och med överskrider den årliga målsättningen. Det krävs dock att trenden håller i sig, om det ackumulerade underskottet från flera år av underintagning ska återtå. Antalet antagna elever på specialistofficersutbildningen fortsätter vara högt, men har under flera år drabbats av återbud/avhopp kort före kursstart.

Materieförsörjning

Försvaretsmakten materiel- och logistikförsörjning ska i grunden bidra till att krigsförbandens krigsduglighet upprätthålls och successivt kan öka. Identifierade omedelbara brister ska avhjälpas före långsiktiga behov av förmågeutveckling. För att undvika förmågeglapp ska befintlig materiel inte avvecklas förrän ny materiel tillförts, inte heller ska materiel med operativ relevans avvecklas utan istället placeras i materielreserven.

I flera fall av styrningar inom ramen för de ekonomiska tillskott som erhållits under perioden handlar det om Försvaretsmakten ska öka investeringen/ambitionen inom specifika områden, t.ex. genom ökat materielunderhåll, ökad reservdelsanskaffning och ytterligare anskaffning av ammunition. I andra fall innehåller tillskotten direkta styrningar avseende modifieringar, livstidsförlängning eller vidmakthållandeåtgärder. Exempel på det senare är vidmakthållande av luftburen sensorförmåga, modifiering av korvett typ Gävle, modifiering av bojåtar och livstidsförlängning av stridsåtar. En tredje grupp av tillskott är riktade mot nyanskaffningar av specifika objekt, här förekommer materiel som både finansieras fullt ut och till del varvid några av de viktigaste utgörs av:

- *medelräckviddigt luftvärnssystem*
- *stridsfordonsburet granatkastarsystem till de mekaniserade bataljonerna*
- *pansarvärnsförmåga till de motoriserade skyttebataljonerna*
- *undervattenssensorer*

Identifierade materiella brister har generellt åtgärdats för att tillgodose behov på lång sikt. Organisations- och effektbestämmande materiel som inte krigsplacerats i krigsförbanden eller förbandsreserven placeras i en materielreserv.. Operativt relevant materiel har också bibehållits i enlighet med regeringens styrning.

Tillgängligheten till JAS 39 C/D höjs bland annat genom beslutet att 20 JAS 39 C/D inte kommer att nyttjas för modifiering till JAS 39 E.

Övningsverksamhet

Enligt regeringens inriktning ska alla krigsförband genomföra krigsförbandsövning (KFÖ) med hela förband (inkl. totalförsvarspliktiga) under försvarsbeslutsperioden, undantagsvis med del av förband. Totalförsvarspliktiga ska inkallas till repetitionsutbildning och antalet övningar ska öka. Därtill ska kontraktsförband med hög andel totalförsvarspliktiga prioriteras. Vidare ska övningsverksamheten i ökad utsträckning inriktas mot kvalificerade stridskraftsgemensamma övningar inom ramen för väpnat angrepp. Likaså ska större försvarsmaktsövningar genomföras under perioden.

Kravet att alla krigsförband ska genomföra KFÖ bedöms med enstaka undantag kunna uppfyllas under försvarsbeslutsperioden. De generella inriktningarna för övningsverksamheten i övrigt har följts.

Internationella samarbeten och insatser

Säkerhet byggs tillsammans med andra. Genom deltagande i internationella militära insatser bidrar Försvaretsmakten vidare till ökad säkerhet, förebygger konflikter och skapar förutsättningar för fattigdomsbekämpning och utveckling.

Sveriges säkerhetspolitik förutsätter således att försvaret kan verka tillsammans med andra. Den svenska unilaterala solidaritetsförklaringen och åtagandena inom ramen för EU-fördraget ställer krav på Sveriges förmåga att ge och ta emot stöd, som också kan vara militärt. Försvarsmakten har fått i uppdrag att öka förutsättningarna för att Sverige ska kunna ge och ta emot militärt stöd, som kan vara såväl indirekt som direkt. I detta sammanhang anger regeringen att världlandsstödsavtalet med Nato är av stor vikt och att bi- och multilaterala försvars- och säkerhetspolitiska samarbeten behöver fördjupas. Etablerandet av permanent strukturerat samarbete (*Pesco*) anges i inriktningsbeslutet som ett viktigt led i utvecklingen av EU:s gemensamma säkerhets- och försvarspolitik.

Sveriges deltagande i internationella insatser genomförs kontinuerligt, i enlighet med regleringsbrev och särskilda beslut. De internationella insatserna omfattar internationella militära insatser, freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet, säkerhetssektorreformverksamhet samt insatser inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Sverige deltar även tillsammans med övriga länder i Nordefco i samarbetet *Nordic Cooperation on Tactical Air Transport (NORTAT)*, som syftar till ett gemensamt och effektivt utnyttjande av transportflygresurser.

Vidare har samarbetet med Finland fördjupats under perioden. Exempel är omfattande övningsverksamhet mellan samtliga stridskrafter och utbyten på olika nivåer, gemensam operationsplanering, upprättande av system för säker kommunikation samt beredning av förutsättningar för bilateralt luftlägesutbyte av marin alternativ basering.

Försvarsmakten deltar i tre *Pesco*-projekt: *Military Mobility*, *European Medical Command* och *EU Training Mission Competence Centre*, syftande till att militära förband från EU och Nato, genom förenklade processer, ska kunna förflytta sig inför övningar eller beredskapshöjningar.

Organisatoriska krav

Försvarsmaktens stridskrafter ska enligt regeringen indelas i arméstridskrafter, marinstridskrafter, flygstridskrafter och försvarsmaktsgemensamma stridskrafter. Styrningarna uttrycks i flera dimensioner, bland annat fördelning mellan stående och kontrakterade förband inom respektive stridskraft.

Regeringen har gett i uppdrag att upprätta en förbandsreserv som ska bemannas av totalförsvarspliktig personal som har fullgjort värnplikt eller motsvarande utbildning. Förbandsreserven ska senast tre år efter regeringens anvisning och med tillförda medel kunna lösa nationella försvarsuppgifter. Till krigsförbanden ska en personell mobiliseringsreserv knytas. Utöver förbandsreserv och mobiliseringsreserv ska Försvarsmakten upprätthålla en personalreserv där personal som för närvarande inte behövs i krigsförbanden ska krigsplaceras.

Organiseringen av Försvarsmaktens stridskrafter är slutförd och kravet i inriktningsbeslutet är uppfyllt. Detsamma gäller marinens generella inriktning om att i huvudsak bestå av stående förband och kraven på hemvärnsförbandens organisation, avtal och lokala förankring. Även kraven att Försvarsmakten ska indela hemvärdnet i regionalt och lokalt organiserade hemvärnsbataljoner bestående av bevakningskompanier med såväl stationära uppgifter som andra uppgifter nationellt är uppnådda.

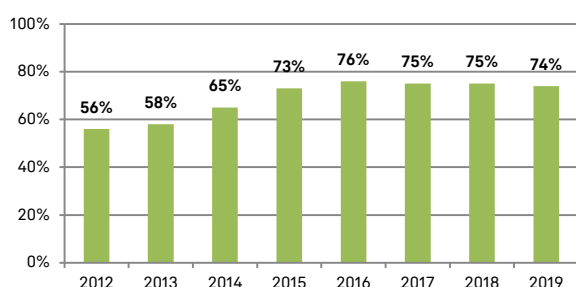
Förbandsreserverna är aviserade från och med insatsorganisation 2018 (IO 18) och del av förbandsreserven är bemannad med krigsplacerad personal, som i huvudsak består av värnpliktiga vilka inte krigsplacerats i andra krigsförband. Bedömningen är att huvuddelen av förbandsreserven kan lösa uppgifter inom tre år från beslut och med tillförda medel. Totalt sex förband ur förbandsreserven är under iståndsättande. Samtliga krigsförband har mobiliseringsreserver organiserade. Härutöver finns det vid varje depå en mobiliseringsreserv för exempelvis reservofficerare som inte är krigsplacerade vid något annat krigsförband.

Relevans och förtroende externt - stödet för ett militärt försvar

I ett omfattande förändrings- och utvecklingsarbete är det viktigt att ha såväl medarbetarnas som allmänhetens förtroende. Försvarets mäter sedan 2012 hur myndigheten och dess uppgifter uppfattas.

I 2019 års externa mätning framgår att allmänhetens stöd för ett militärt försvar är högt och stabilt under året. Det är fortsatt ungefär tre av fyra som uppger att de tycker det är viktigt att Sverige har ett militärt försvar. Stödet är lika stort bland män och kvinnor, men som i tidigare undersökningar framgår skillnader i olika åldersgrupper - om än inte lika stor skillnad som tidigare - och vikten av ett militärt försvar ökar med stigande ålder. Bland unga är det 69 procent som anser att ett militärt försvar är viktigt och motsvarande siffra för 65- till 75-åringar ligger på drygt 77 procent.

Oro på grund av omvärldsläget bedöms vara en betydande faktor för stödet för ett militärt försvar. Liksom föregående år ses klimatförändringar som den största anledningen till oro på grund av omvärldsläget och därefter kommer krig och konflikter. Drygt 70 procent uppger under 2019 att de känner oro på grund av omvärldsläget, vilket är på samma nivå som 2018.

Figur 1 Vikten av ett militärt försvar (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2019)

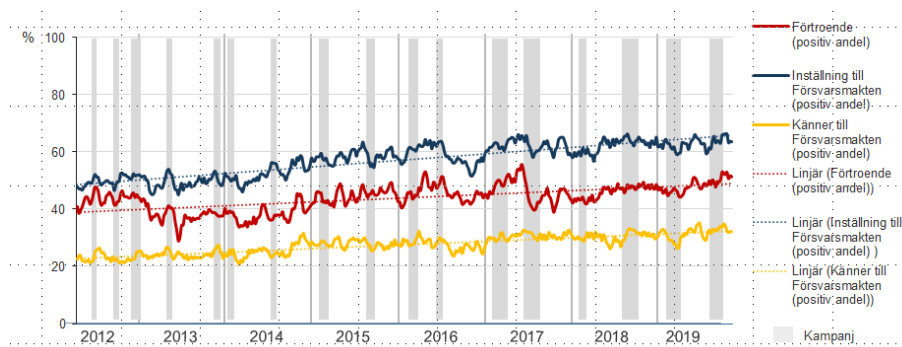
Ökat förtroende under året i samband med ökade försvarsanslag och kommunikationsaktiviteter

Det övergripande förtroendet för Försvarets ökar under 2019 jämfört med 2018 enligt Demoskops undersökning. Förtroendet ökade successivt och under årets sista kvartal uppger 51 procent att de har förtroende för Försvarets.

I mätningarna märks bland annat effekterna av *Till framtidens försvar* och med nyhetsrapporteringen kring Försvarets analys av Förvarsberedningens slutrapport. Undersökningen visar även att vårkampanjen *Kom som du är* där huvudmålgruppen var unga kvinnor bidrog till en positiv varumärkeseffekt och ökat förtroende. 80 procent i åldrarna 15 till 25 år observerade kampanjen och motsvarande siffra för huvudmålgruppen låg på över 95 procent. I samma undersökning framgår det även att kampanjen fick ett brett och positivt genomslag hos allmänheten.

Förtroendet för Försvarets nationella uppgifter har ökat under det senaste året, vilket även är en trolig förklaring till att det övergripande förtroendet för Försvarets har ökat. Den förtroendefaktor som tydligast har förbättrats sedan mätningens start 2012 handlar om Sveriges förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av Sveriges gränser. Nära hälften uppger att de har förtroende för Försvarets förmåga att lösa dessa uppgifter.

Generellt syns ett samband mellan ökat förtroende för Försvarets nationella uppgifter, genomförda kommunikationsaktiviteter och nyhetsrapportering kring tillväxt i nästa försvarsbeslut. Sammantaget bidrar det till ett stärkt förtroende för Försvarets.

Figur 2 Förtroende, kännedom och Inställning till Försvarsmakten (Källa: Demoskops varumärkesmätning 2019)

Stolthet och förtroende internt

Försvarsmakten genomför årligen en medarbetarundersökning för samtliga kontinuerligt tjänstgörande medarbetare och en separat undersökning för tidvis tjänstgörande och avtalspersonal som tjänstgjort under de senaste tolv månaderna. Undersökningen används för kontroll av upplevda arbetsmiljöförhållanden och jämlikhet, men även som indikator i Försvarsmaktens långsiktiga utvecklingsarbete i att skapa en försvarsmakt med ökad militär förmåga och hög intern stolthet och förtroende. De flesta frågeställningar utgår från en femgradig skala (1-5) som sedan omräknas till ett indexvärde (1-100) där 50 motsvarar 3,0 i medelvärde. 2019 besvarade nästan 15 000 medarbetare enkäten under början av höstterminen, vilket motsvarar en svarsprocent på minst 74 procent.

För 2019 har endast medarbetarundersökningen för kontinuerligt tjänstgörande personal avslutats och sammanställts i tid för årsredovisning. För den kontinuerligt tjänstgörande personalen är resultaten övervägande positiva, med en fortsatt positiv trend inom så gott som samtliga frågeområden. Det har skett en uppgång (1-5 poäng) i 65 frågor, att jämföra med en nedgång (-1 till -2 poäng) i endast sex (6) frågor. I 42 frågor är resultatet oförändrat på försvarsmaktsnivå. De största framstegen görs inom områdena *Synen på Försvarsmakten i helhet* samt *Förutsättningar att vara chef*. Helhetsmättet (resultatet från samtliga frågor) har stigit till 77 från 76, vilket motsvarar ett medelvärde på 4,08 på en femgradig svarsskala. Ingen organisationsenhet har ett svagt resultat och spridningen i totalmätt går från 73 till 85.

Medarbetarundersökningen visar att det har skett en statistiskt signifikant ökning med tre (3) poäng i frågorna om förtroende för hur Försvarsmakten leds samt om den anställda kan tänka sig att rekommendera Försvarsmakten som arbetsgivare. Ökningen i dessa frågor är särskilt stor inom officerskåren samt bland gruppbefäl. Det frågeområde som generellt ges högst medelvärde är synen på närmaste chefs ledarskap.

Sammanfattning av verksamhetsåret 2019

Försvarmaktens verksamhet har genomförts i enlighet med regeringens beslut, uppsatta mål och förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten.

Utvecklingen av förmågan i Försvarmaktens krigsförband har under 2019 i stort genomförts som planerat med förbandsutbildning, underhåll och vidmakthållande av materiel, träning och övningar av större och mindre omfattning. Försvarmaktens operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet har upprätthållits och i några avseenden utvecklats. Försvarmakten har hållit förband och funktioner i anbefalld beredskap.

Säkerhetsläget i Sveriges närområde har över tid försämrats. Grunden till försämringen utgörs alltjämt av ryskt agerande. I Östersjöregionen konstateras fortsatt ett militärt uppträdande med kvalificerade resurser från flera länder och organisationer samt en ökad militär verksamhet med bland annat flera större övningar.

Trenden med ökat fokus på nationella insatser på grund av det förändrade säkerhetsläget i närområdet har fortsatt samtidigt som beredskap har säkerställts för att hävda Sveriges territoriella integritet. Försvarmakten har under 2019 utökat den militära närvaron i områden utanför ordinarie övningsområden, genom insats- och övningsverksamhet med förband ur flera stridskrafter. Inom cyberområdet har Försvarmakten kontinuerligt övervakat Försvarmaktens ledningsstödssystem samt vid flera tillfällen kartlagt och avvisat försök till intrång.

Stöd till samhället har lämnats vid 82 tillfällen inom ramen för stöd till civil verksamhet, mot olyckor m.m. samt till polisen med helikoptertransporter. Antalet är betydligt lägre än föregående år då Försvarmakten lämnade stort stöd vid skogsbränderna under sommaren. Stödet till polisen med ammunitionsröjningsinsatser har varit betydligt mer omfattande än under tidigare år.

De internationella insatserna har i stort genomförts enligt plan med förbandsinsatser i FN-operationen *MINUSMA* i Mali, i den internationella koalitionen operation *OIR* i Irak och i Nato-operationen *RSM* i Afghanistan. Utbildningsinsatser har genomförts inom ramen för *European Union Training Mission (EUTM)* i Somalia, Mali och Centralafrikanska republiken. Säkerhetsläget har varit ansträngt framför allt i Afghanistan, Mali och Irak, med väpnat våld och stridigheter. Säkerhetsutvecklingen analyseras löpande och åtgärder för att anpassa beredskapen utifrån aktuellt hotläge har kontinuerligt vidtagits.

Övningsverksamheten har genomförts både nationellt och internationellt. De internationella övningarna har framför allt skapat goda möjligheter att samöva med andra nationer, vilket är en viktig beståndsdel i att bygga säkerhet tillsammans med andra och kunna verka effektivt med förband från andra nationer. Förbanden har under året fortsatt med planerade repetitionsutbildningar, såväl krigsförbandsövningar som krigsförbandskurser, med kontinuerligt och tidvis anställda liksom med inkallad totalförsvarspliktig personal. Även under 2019 visar erfarenheterna att kunskaperna hos de totalförsvarspliktiga är goda och snabbt går att återta. Ambitionen att samtliga krigsförband ska genomföra minst en krigsförbandsövning under perioden 2016-2020 bedöms med enstaka undantag kunna uppnås. Sammantaget har övningsverksamheten bidragit till att flera krigsförband ökat sin krigsduglighet och antalet krigsförband med icke godtagbar krigsduglighet har minskat under försvarsbeslutsperioden.

Ambitionen och verksamheten inom internationella samarbeten, särskilt inom multilaterala samarbeten, har utökats under året. Ett antal initiativ från politisk nivå har formaliserats och fördjupats och det franskledda *European Intervention Initiative* har tillkommit. Under 2019 har Sverige varit ordförandeland i det nordiska försvarssamarbete *Nordefco* och parallellt med detta har det finsk-svenska samarbetet fortsatt utvecklas med bl.a. konceptutveckling för gemensamma operationer och ett flertal finsk-svenska övningsaktiviteter, t.ex. med integrerade förbandsdelar och inom logistik och ledning.

Försvarmakten har fortsatt rekrytering och utbildning av personal för att bemanna organisationen och därigenom successivt öka krigsförbandens användbarhet. Vidtagna åtgärder inom personalförsörjningen har under verksamhetsåret levererat flera positiva resultat. Från grundutbildningsomgången 2018/19 uppgick antalet krigsplaceringsbara soldater och sjömän till drygt 3 400 vilket är fler än något enskilt år sedan 2010. Antalet totalförsvarspliktig personal som påbörjade grundutbildning under 2019 (grundutbildningsomgång 2019/20) uppgick till drygt 4 500 vilket överträffade årets målsättning. Andelen avbrott från utbildningen har minskat relativt föregående år.

Trots att de långsiktiga utmaningarna med försörjningen av yrkesofficerare alltjämt kvarstår har läget förbättrats under 2019. Sammantaget har nettotillgången på officerare och specialistofficerare ökat relativt de två föregående åren. Fler än 650 individer har påbörjat någon form av grundläggande officersutbildning vilket motsvarar drygt 90 procent av antalet utbildningsplatser. Antalet tecknade hemvärns- och frivilligavtal har dock minskat mot föregående år och har inte uppnått målsättningen. En bidragande orsak är att utbildningsplatserna vid grundutbildning till Hemvärnet inte fylldes under 2019.

Antalet civilanställda har ökat relativt 2018. Till följd av verksamhetsövergången från FMV vid årets början har cirka 1 900 civila arbetstagare anställts i Försvarsmakten. Därutöver, som tillväxtfrämjande åtgärd, har ytterligare civila arbetstagare anställts under året.

Vidare har positiva framsteg inom jämställdhetsområdet gjorts. Andelen kvinnor som under året påbörjat specialistofficersutbildningen eller officersprogrammet har ökat jämfört med 2018. Målsättningen för andelen kvinnor som påbörjar grundutbildning har inte uppnåtts men andelen ökar relativt föregående år. Andelen officerare som är kvinnor har under 2019 överträffat myndighetens målsättning.

Som ett led i implementeringen av *Ledning för ett starkare försvar* (LFSF) är sedan den 1 januari 2019 tre försvarsgrensstaber inrättade med Arméstaben i Enköping, Marinstaben på Muskö och Flygstaben i Uppsala. Dessa ersätter de tre tidigare stridskraftsavdelningarna och motsvarande taktiska staber i Högkvarteret. Utifrån Försvarsmaktens operativa behov i fred, höjd beredskap, mobilisering och krig har ansvar för delar av materiel- och logistikförsörjningen överförs till garnisoner och förband.

Tillsammans med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har arbetet med att främja och utveckla en sammanhängande planering för totalförsvaret fortsatt. Särskild vikt har lagts vid att kartlägga civila myndigheters förutsättningar att lämna stöd till Försvarsmakten vid höjd beredskap. Arbetet bidrar till att höja kunskapen och förmågan inom totalförsvaret genom aktiviteter såsom utbildning och övning, inte minst genom den påbörjade planeringen inför totalförvarsövning 2020 (TFÖ 20). Övningen kommer att pröva, utveckla och stärka Sveriges krisberedskap och totalförvarsförmåga. Delar av övningen har inletts redan 2019.

Internationella test- och övningsverksamheten (ITÖ) har genomförts vid ett flertal tillfällen under året, i samverkan och tillsammans med flera nationer. Inom ramen för Wiendokumentet, fördraget om observationsflygningar och andra överenskommelser har Försvarsmakten deltagit i områdesinspektioner, förbandsutvärderingar och närvarat vid andra staters flygbas- och förbandsbesök och övningar.

Planerad materieltillförsel har skett under året med flera viktiga leveranser till förbanden vilket bidrar till att öka den operativa förmågan vid krigsförbanden. Inom flera områden har begränsningar i tillgång till materiel, främst materiel till grund- och systemutbildningar, påverkat möjligheterna till förbandsverksamhet.

Bland viktigare materielsystem som levererats till Försvarsmakten kan nämnas delleverans luftvärnssystem 98, första leverans av granatkastarpansarbandvagnar till de mekaniserade bataljonerna, slutleverans av brobandvagnar till ingenjörbataljonerna, livstidsförlängning av stridsbåtar inklusive amfibiebataljonens ledningsbåtar.

Under 2019 har forskning och utveckling bedrivits inom ett brett spektrum av områden. Rekrytering, urval och förmåga att behålla personal; civilmilitär samverkan; försvarsmedicin; sensorteknik; samt inom undervattens-, telekrig-, cyber- och det luftoperativa området. Därutöver har försvarunderrättelseforskning bland annat bidragit till att stärka förvarningsförmågan.

Statsceremoniell verksamhet med traditionsvård har genomförts enligt plan med högvakt både vid Stockholms och vid Drottningholms slott. Vidare har salut skjutits i samband med högtidligheter i Kungahuset och vid högtidsdagar som nationaldagen och veterandagen. Försvarsmakten har vid flera tillfällen varit engagerad vid utländska statsbesök och örlogsbesök.

Verksamheten under året har genomförts med god kontroll på ekonomin och det samlade ekonomiska utfallet för året var i stort enligt plan. För anslag 1:1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och anslagsposten 1:3.2 *Anskaffning av materiel och anläggningar* nyttjades del av tilldelad anslagskredit. För övriga anslag var utfallet i nivå med, eller under, tilldelade ramar.

I november har Försvarmaktens lämnat svar på regeringsuppdraget från den 4 juli inför den försvarspolitiska propositionen för perioden 2021-2025. I enlighet med regeringens uppdrag har genomförbarheten av förslagen i Försvarsberedningens rapporter *Motståndskraft* och *Värnkraft* analyserats samt de ekonomiska beräkningar som legat till grund för dessa granskats. Av Försvarmaktens svar framgår att de tillskott som beslutades av riksdagen i december 2018, med start 2019, har använts till att framförallt genomföra åtgärder som riksdagen och regeringen beslutat för innevarande försvarsbeslutsperiod och att myndigheten i budgetunderlaget för 2020 föreslagit ytterligare åtgärder. Samtliga åtgärder utgör en grund för genomförandet av försvarsbeslutet för perioden 2021–2025.

Anslagsredovisning

Anslag/Anslagspost (Mnkr)	2019			2018	2017	Not
	Disponibla anslag	Utfall	Anslags-sparande (+) kredit (-)	Utfall		
Utgiftsområde 6 (Försvarsdepartementet)						
1:1.1 Förbandsverksamhet och beredskap	28 439	28 843	-405	27 191	26 058	
1:1.2 Förbandsv. o beredsk -STÅP	76	76	0	42		
1:1.3 Vidmakthåll materiel & anläggningar	6 806	6 742	64	6 333	6 258	
1:1.4 MUST	957	958	-2	893	832	
1:1 Förbandsverksamhet och beredskap	36 277	36 619	-343	34 459	33 147	
1:2.1 FM väpnade insatser internationellt samt Athena	1 128	924	204	981	980	
1:2.2 FM övriga insatser internationellt	69	55	14	55	60	
1:2 FM insatser internationellt	1 197	980	217	1 037	1 040	
1:3 Anskaffning materiel & anläggningar				10 728	10 062	1
1:3.2 Anskaffning materiel & anläggningar	2 717	2 776	-58			1
1:4 Forskning och teknikutv.	692	687	5	635	580	
1:4 Äldreanslaget				0	-185	
Utgiftsområde 5 (Utrikesdepartementet)						
1:2.1 Freds- och säkerhetsfrämjande vht	59	55	4	55	56	
Summa Försvarmakten	40 942	41 116	-175	46 913	44 700	

Tabell 1 Anslagsförbrukning samtliga anslag 2017-2019

1. Utgifterna som fram t.o.m. 2018 belastade anslag 1:3 belastar från och med 2019 flera anslagsposter. Försvarmakten disponerar anslagspost 1:3.2 för industriinvesteringar och FMV disponerar anslagspost 1:3.1 för industriinvesteringar och anslagspost 1:1.4 för direkta FMV utgifter i 1:3.1 projekt. Även en del av FMV förvaltningsutgifter finansierades via anslag 1:3 t.o.m. 2018. För att jämföra utfall mellan åren se bilaga 2, *Tabell 2 Investeringsplan för anskaffning av försvarsmateriel.*

Anslag 1:1 Förbandsverksamhet och beredskap

Vid ingången av 2019 hade Försvarmakten ett sparande om 52 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:1.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 28 386. 2019 har likt året innan präglats av en hög ambition i verksamheten, inte minst när det gäller övningar, i syfte att fortsatt utveckla den operativa förmågan. Utfallet uppgick till 28 843 miljoner kronor varav drygt hälften, 55 procent (15 876 miljoner kronor), utgör personalrelaterade kostnader⁷. Kostnader för lokalhyror utgör ca tio procent (2 910 miljoner kronor) och materielunderhåll ca nio procent (2 522 miljoner kronor) av utfallet. Köpta tjänster utgör sex procent (1 853 miljoner kronor) av totalt anslagsutfall och resterande del utgörs av kostnader relaterade till bl.a. resor, konsulttjänster, förbrukningsmateriel etc. Jämfört med föregående års utfall har personalrelaterade kostnader ökat med 1 990 miljoner kronor vilket huvudsakligen förklaras av verksamhetsövergången från FMV. I övrigt

⁷ Främst fast lön, arbetsgivaravgifter, pensionspremier och lönetillägg

ligger 2019 års utfall i nivå med föregående år. Det totala utfallet innebär ett nyttjande av anslagskredit om 405 miljoner kronor

Inom anslagspost 1:1.2 *Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP* tilldelades Försvarsmakten 76 miljoner kronor. Anslagsposten avser statliga ålderspensionsavgifter för totalförsvarspliktiga som fullgör värnplikt. Utbetalning har i stort skett till SPV enligt tilldelad ram.

Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 92 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:1.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar* vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 6 713 miljoner kronor. Förseningar i genomförandet av planerad verksamhet för vidmakthållande samt försening i faktureringsflöden mellan Försvarsmakten och FMV kopplat till de förändrade ekonomiska styrprinciperna avspeglas i årets utfall. Utfallet uppgick till 6 742 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 64 miljoner kronor.

För anslagspost 1:1.4 *MUST* hade Försvarsmakten en anslagskredit vid årets början om 6 miljoner kronor vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 963 miljoner kronor. Verksamheten har varit omfattande under året vilket även kan ses i det ekonomiska resultatet. Utfallet uppgick till 958 miljoner kronor och innebär ett nyttjande av anslagskredit om 2 miljoner kronor.

Anslag 1:2 FM insatser internationellt

Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 32 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:2.1 *Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena* vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 096 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 924 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 204 miljoner kronor. Underskridandet beror framför allt på lägre kostnader kopplat till insatsen *MINUSMA* i Mali, som ominriktats jämfört med 2018 och exempelvis inte innehåller något flygbidrag. Därtill har avvecklingen av insatsen i Timbuktu påbörjats under 2019, vilket lett till lägre kostnader för infrastruktur, driftstöd och vidmakthållande av materiel.

Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:2.2 *Försvarsmaktens övriga insatser internationellt* vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 67 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 55 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 14 miljoner kronor. Underutnyttjandet beror framför allt på lägre kostnadsutfall avseende *EUTM* insatserna i Somalia och Centralafrikanska republiken samt Nato-insatsen i Irak.

Anslagspost 1:3.2 Anskaffning av materiel och anläggningar

Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten en anslagskredit att reglera från 2018 om 4 miljoner kronor inom anslagspost 1:3.2. De disponibla medlen reducerades därmed med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 2 721 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 2 776 miljoner kronor vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 58 miljoner kronor.

Anslag 1:4 Forskning och teknikutveckling

Inom anslag 1:4 tilldelades Försvarsmakten 692 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 687 miljoner kronor vilket innebär ett underskridande om 5 miljoner kronor. Något sparande får inte föras vidare till nästa år.

Utrikesdepartementets anslagspost 5.1:2.1 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet

Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 57 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 55 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 4 miljoner kronor.

Resultatredovisning

Operativ förmåga vid utgången av 2019 (effekter)

Allmänt

Försvarsmakten ska enligt förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Grunden för verksamheten ska vara förmågan till väpnad strid.

Sverige ska kunna försvaras och den svenska säkerheten främjas. Försvarsmakten ska upptäcka och avvisa kränkningar, värna Sveriges suveräna rättigheter och svenska intressen samt kunna förebygga och hantera konflikter och krig såväl nationellt som internationellt. Försvarsmakten ska kunna utföra uppgifterna självständigt, men även i samverkan med andra myndigheter, länder och organisationer samt kunna ge respektive ta emot militärt stöd.

Omvärldsbevakning ska bedrivas för att kunna upptäcka yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt utgöra underlag för beslut om höjd beredskap. Vid höjd beredskap ska Försvarsmakten kunna mobilisera och använda alla krigsförband för att möta ett militärt hot. Stöd till civil verksamhet ska dessutom kunna lämnas med befintlig förmåga och resurser. Vidare ska Försvarsmakten kunna delta i såväl kortvariga som långvariga internationella militära insatser.

Värderingen av Försvarsmaktens förmåga har liksom tidigare omfattat krigsförbandsvärderingar, taktiska värderingar, operativ värdering och militärstrategisk värdering. Nedan redovisas operativ förmåga 2019 i förhållande till de uppgifter som framgår ovan och i regleringsbrev 2019. En mer utförlig redovisning av Försvarsmaktens och dess krigsförbands förmåga framgår av hemliga bilagor till årsredovisningen⁸.

Försvarsmaktens samlade operativa förmåga

Försvarsmaktens förmåga har varit under fortsatt utveckling och övningsverksamhet har genomförts med hög frekvens. Försvarsmakten har under året haft förmåga att möta de krav som ställts på myndigheten, men det finns begränsningar relativt händelseutvecklingar som kan uppstå vid ett försämrat omvärldsläge och vid högre konfliktnivåer.

En mer detaljerad redovisning framgår av bilaga 4 (hemlig).

Förmåga att genomföra nationella insatser

Försvarsmakten har haft förmåga att främja svensk säkerhet genom nationella insatser. Myndigheten har haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera yttre hot mot Sverige och svenska intressen samt att ta fram underlag för beslut om höjd beredskap. Försvarsmakten har vidare haft förmåga att upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet respektive att värna Sveriges suveräna rättigheter och nationella intressen. Vissa begränsningar har funnits, bland annat avseende möjligheterna att mäta långvariga påfrestningar. Vidare har Försvarsmakten haft begränsningar i förmågan att möta olika händelseutvecklingar och hot som kan uppstå vid ett snabbt och allvarligt försämrat omvärldsläge. Det föreligger dessutom vissa begränsningar inom ramen för uppgiften att ta emot militärt stöd.

Förmåga att genomföra internationella militära insatser

Försvarsmakten har haft förmåga att främja svensk säkerhet genom deltagande i internationella insatser, bl.a. i Mali. Vidare har Försvarsmakten haft förmåga att bedriva omvärldsbevakning för att upptäcka och identifiera hot mot de internationella insatser som Försvarsmakten deltagit i. Försvarsmakten har utöver genomförda internationella insatser haft förmåga att ge militärt stöd med delar av organisationen.

⁸ Bilaga 4. Försvarsmaktens operativa förmåga 2019 respektive bilaga 5 Sammanställning krigsförbandsvärdering

Förmåga att stödja civil verksamhet

Försvarsmakten har under året haft förmåga att lämna stöd till civil verksamhet med myndighetens befintliga förmåga och resurser. Försvarsmakten har, i likhet med tidigare år, lämnat stöd till civil verksamhet vid ett antal tillfällen.

Förmåga att utveckla det militära försvaret

Försvarsmaktens förmåga har upprätthållits och utvecklats genom övningar, insatser, kompetensutveckling, studier samt forskning och teknikutveckling.

Verksamhetens bidrag till förmågeutveckling

Internationella militära insatser

Försvarsmakten ska redovisas hur insatserna påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling.

RB p 3
(del av)

Försvarsmakten har bidragit med förband, stabsofficerare, instruktörer och observatörer i flera internationella insatser. Syftet och målet med dessa bidrag är att främja svensk säkerhet genom att agera solidariskt med världssamfundet och att, i enlighet med den militärstrategiska doktrinen, bibehålla och utveckla Sveriges anseende som en trovärdig och pålitlig samarbetspartner.

Försvarsmaktens deltagande i insatser inom olika internationella organisationer såsom FN, EU, Nato och inom multinationella samarbeten bidrar till att öka Försvarsmaktens förmåga. Hänsyn avseende procedurer och beslutsfattande måste tas utifrån de unika förutsättningarna inom respektive organisation och samarbeten. Dessutom utvecklas förbanden genom att officerare och soldater får erfarenhet av skarp verksamhet i en operativ kontext, något som inte fullt ut går att återskapa under övningsverksamhet. Förband som genomför internationella insatser ökar också förmågan till samverkan. Sammantaget bidrar detta till Försvarsmaktens förmågeutveckling.

Samtidigt har de internationella insatserna påverkat förbandsproduktionen och krigsförbandens utveckling på olika sätt. Inom vissa delområden har det medfört en förmågehöjning för de förband som deltagit, samtidigt som det negativt påverkat utvecklingen av förbandens förmåga att lösa huvuduppgifter i en nationell kontext. Erfarenheterna från genomförda insatser visar bl.a. på en utvecklad förmåga att samverka med utländska förband och organisationer. Vidare har deltagandet bidragit till att Försvarsmaktens interoperabilitet vidmakthållits, främst på stridsteknisk och lägre taktisk nivå och för enskilda funktioner. De internationella militära insatserna innehåller ofta en stor andel officerare, främst med taktisk kompetens, vilket innebär en resurskonflikt med förbandsproduktionen vid förband, centrum och skolor. Därutöver är behovet av specialistkompetenser i insatserna svårt att tillgodose över tiden på grund av den begränsade tillgängligheten i insatsorganisationen. Insatserna påverkar, i viss mån, även krigsförbandens förmågeutveckling genom begränsningar i materiell tillgång och tillgänglighet. I syfte att minska denna påverkan mot förbandsproduktionen förs en fortlöpande dialog med uppdragsgivaren i syfte att ominrikta de internationella åtagandena genom att reducera antalet insatser i vilket Försvarsmakten deltar samt genom att justera de insatta förbandsbidragen ifrån att vara funktionsförband till att istället utgöras av manöverförband.

Övningsverksamheten har genomförts i större och mindre omfattning både nationellt och internationellt. De internationella övningarna har framför allt skapat goda möjligheter att samöva med andra nationer. Förbanden har under året fortsatt att genomföra planerade repetitionsutbildningar, i form av krigsförbandsövningar (KFÖ) och krigsförbandskurser (KFK), med inkallad totalförsvarspliktig personal. Ambitionen att samtliga krigsförband ska genomföra minst en repetitionsutbildning under perioden 2016-2020 bedöms, med enstaka undantag, att kunna nås.

Sammantaget har övningsverksamheten bidragit till att flera krigsförband ökat sin krigsduglighet. Grundutbildningen av soldater och sjömän har genomförts vid flera förband under året. Totalt har 4 500 individer påbörjat grundutbildning vilket innebär att målsättningen om 4 400 soldater och sjömän uppnåtts. Övningar och utbildningar utgör grunden för att vidmakthålla och utveckla krigsförbanden och den under året genomförda grundutbildningen av soldater, sjömän och hemvärnssoldater utgör en viktig komponent för krigsförbandens uppbyggnad.

Flera planerade och viktiga materielleveranser har skett vilket bidragit till att öka den operativa förmågan vid krigsförbanden. Det förekommer dock begränsningar i tillgången på viss materiel, främst materiel till grund- och systemutbildningar, vilket negativt har påverkat förmågan att tillväxa inom samtliga stridskrafter.

Stridskraftsvisa resultatredovisningar framgår i avsnittet *Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap* medan utveckling av den operativa förmågan och krigsförbandens krigsduglighet framgår av bilaga 5 (hemlig).

Den forskning och teknikutveckling (FoT) som bedrivits syftar främst till att stödja utveckling av Försvarets maktens operativa förmåga och att stärka förmågan att möta framtida hot. Verksamhetens bidrag till den operativa förmågan realiserar vanligtvis längre fram i tiden men samtidigt kan kunskaper vunna genom FoT ofta ligga till grund för en snabb taktisk anpassning eller förändrad utbildning.

Parallellt kan resultat ur FoT och studier omhändertaras i förmågeutveckling av redan operativt tillgängliga förband med befintliga materielsystem. Det kan då handla om hotbaserad förändring av tekniska systemförmågor, taktisk anpassning av uppträdande och förändrad utbildning.

Forsknings- och utvecklingskompetensen har under 2019 bidragit till att Försvarets maktens förmåga utvecklats inom bland annat markbunden sensorkedja för luft- och sjöövervakning, tekniska förmågor på ubåtar och sensoranskaffning för undervattensförmåga samt hotsystemanalyser, duellvärderingar och prestandavärderingar för stridsfordonssystem samt kravställning för framtida stridsflygplan.

Utfall netto (kostnader och intäkter)

Nettoredovisning av kostnader och intäkter per verksamhet⁹

Utfall netto (Mnkr)	2019	2018	2017	Not
1 Insatser				
07 Internationella insatser	1 228	1 296	1 298	
09 Nationella insatser	121	41	55	1
<i>Totalt insatser</i>	<i>1 349</i>	<i>1 336</i>	<i>1 353</i>	
2 Uppbyggn. av IO och beredskap				
08 För Insatsorg. Gemensamt	6 160	3 633	5 777	2
01 Arméförband	7 604	8 391	7 624	
02 Marinförband	6 085	5 739	5 150	
03 Flygvapenförband	11 848	11 774	11 073	
04 Lednings- och undförband	8 443	9 426	8 151	
05 Logistikförband	1 851	3 046	2 353	2
06 Nationella skyddstyrkorna	1 495	1 469	1 282	
<i>Totalt IO/Beredskap</i>	<i>43 486</i>	<i>43 478</i>	<i>41 410</i>	
3 Utveckling				
10 Forskning och utveckling	718	668	604	
11 Materielutveckling	386	541	490	
<i>Totalt utveckling</i>	<i>1 104</i>	<i>1 210</i>	<i>1 094</i>	
4 Övriga verksamheter				
12 Övriga produkter	436	390	280	
5 Int. Fredsfrämjande verksamhet				
13 Fredsfrämjande verksamhet	55	55	55	
6 Stöd till samhället				
14 Lag Skydd Olyckor och stöd t civil vht	14	81	7	3
Summa Försvarsmakten	46 444	46 549	44 199	

Tabell 2 Utfall netto - Verksamhetsindelad 2017-2019

1. Kostnader avseende *Nationella insatser* har ökat jämfört med 2018. Detta förklaras bl.a. av Marinens insats på västkusten under våren och den utökade militära närvaron i områden utanför ordinarie övningsområden.
2. Kostnader avseende *Insatsorganisationen gemensamt* har ökat 2019 jämfört med föregående år. Det beror bl.a. på verksamhetsövergången från FMV där HR-Centrum övertagit serviceverksamheter. I samband med omdaning av Försvarsmaktens logistikorganisation övertog förbanden ansvar för den verksamheten inom logistikförbanden (FMLOG). Det återspeglas i det minskade utfallet för *Logistikförband* jämfört med föregående år.
3. Kostnader avseende verksamheten inom *Stöd till samhället* har minskat jämfört med föregående år då det under 2018 genomfördes ett stort antal stödinsatser i samband med brandbekämpning.

I tabell 2 redovisas nettokostnader där indirekta kostnader är restlöst fördelade enligt Försvarsmaktens verksamhetsindelning¹⁰.

⁹ Enligt Försvarsmaktens Ekonomimodell

¹⁰ Enligt 3 kap 2 § i Förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag (FÅB)

Insatser - nationellt och internationellt

Nationella insatser

Försvarsmakten ska kunna upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och upprätthålla Sveriges territoriella integritet. Dessa uppgifter ska utföras självständigt eller i samverkan med andra myndigheter. Utifrån befintlig förmåga och resurser ska Försvarsmakten lämna stöd till civil verksamhet, exempelvis till skydd mot olyckor. Verksamhet ska bedrivas på ett förtroendeingivande och trovärdigt sätt och ingen del av landet ska förbises.

Genomförd verksamhet

Försvarsmakten har hållit enheter och förband i beredskap i enlighet med grundoperationsplanen (FM GROPP). Under året har övervakning av svenskt territorium kontinuerligt bedrivits samt verksamheten i närområdet följts, i syfte att kunna upptäcka och avvisa kränkningar, upprätthålla Sveriges territoriella integritet och genomföra insatser kopplade till skyddsvärd verksamhet. Enheter och förband har upprätthållit beredskap för att kunna ingripa mot överträdelser och därmed också kunnat lämna stöd till samhället vid olyckor m.m. Förmågan att samverka med andra myndigheter och organisationer har fortsatt utvecklats. Under delar av året har den militära närvaron i områden utanför ordinarie övningsområden ökat, genom insats- och övningsverksamhet med förband ur flera stridskrafter. Beredskapsanpassningar har genomförts som för att möta den periodvis höga militära aktiviteten i närområdet.

Sveriges luft- och sjöterritorium har kontinuerligt övervakats med såväl fasta som rörliga sensorer. Fartyg och flygplan har funnits tillgängliga för identifiering och ingripande mot överträdelser mot tillträdesförordningen (1992:118). Frivilliga flygkåren (FFK) har utnyttjats som stöd för sjöövervakning. Förmågan att möta överträdelser i luften och till sjöss har upprätthållits genom de insatser som genomförts. På marken har beredskapsstyrkor och bevakningsresurser ständigt funnits avdelade och Försvarsmakten har genomfört insatser som omfattat bevakningsuppgifter avseende skyddsvärd verksamhet, främst vid transportverksamhet men även vid stationära objekt.

Under året har totalt nio överträdelser konstaterats, varav fyra skett i luften och fem till sjöss. Detta är färre än föregående år då totalt 13 överträdelser konstaterades.

Sverige har brutit mot andra nationers tillträdesbestämmelser vid noll (0) tillfällen (tre tillfällen 2018). Under året har Försvarsmakten bedrivit nationella säkerhetsoperationer.

Internationella insatser

[Internationella militära insatser](#)

Försvarsmakten ska redovisa verksamhet och erfarenheter från genomförda internationella militära insatser.

RB p 3
(del av)

Den strategiska målbilden given av regeringen för de svenska militära styrkebidragens verksamhet i internationella insatser kan sammanfattas i tre linjer: Stödja värdlandets förmåga att själv omhänderta ansvaret för säkerheten i det egna landet så att ett grundläggande skydd av civilbefolkningen kan upprätthållas, aktivt verka för att FN:s säkerhetsresolution 1325 (2000) om kvinnor, fred och säkerhet implementeras, dels externt i konfliktområdet så att en varaktig effekt skapas, dels internt bygga Försvarsmaktens förmåga inom detta område genom att säkerställa att all deltagande personal har utbildning i att praktiskt verka för implementeringen. Slutligen ska deltagande i internationella militära insatser bidra till att bygga förmågan hos våra nationella krigsförband och staber.

Utgående i ovan målbild gäller för samtliga insatser att den svenska styrkan har löst tilldelade uppgifter i insatsen på ett bra sätt. Genom detta, har direkt och indirekt, de svenska intressena med deltagande i operationen omhändertagits.

Finansieringen avseende internationella insatser (utgiftsområde 6, anslag 1:2) sker i form av att varje insats tilldelas en ram, antingen i regleringsbrevet eller i särskilda regeringsbeslut. Därför skiljer sig resultatredovisningen för internationella insatser jämfört med övrig resultatredovisning i form av kommentarer kopplat till eventuella avvikelser gentemot ekonomiska ramar.

Genomförd verksamhet

Väpnade insatser internationellt

MINUSMA Mali

Under 2019 har fortsatta stridigheter mellan de maliska försvars- och säkerhetsstyrkorna och de väpnade grupperna skett sporadiskt, och läget mellan dem är fortfarande spänt. Attacker motiveras både av territoriella ambitioner och för att tillskanska sig resurser. Många av de territoriellt motiverade grupperna har fortfarande en i grunden separatistisk agenda. Oroligheterna är koncentrerade till de centrala och norra delarna av landet, med tyngdpunkt vid gränsområden mellan Mali, Burkina Faso och Niger. Attacker med indirekt eld mot fasta installationer har förekommit i norra Mali.

Det svenska bidragets huvuduppgift i den FN-ledda insatsen *MINUSMA* i Mali har varit att förse insatsens underrättelseenhet med information som kan användas för att uppfylla säkerhetsrådets mandat. I enlighet med FN:s säkerhetsresolution 2480, utgjordes det svenska styrkebidraget av ett underrättelseförband, *SWE ISR TF* samt stabspersonal till FN:s ledningsstruktur. Vid årets slut uppgick det svenska styrkebidraget till cirka 300 befattningar (270 befattningar 2018). Förbandet har bidragit med operativa underrättelser till *MINUSMA:s Force Commander* och verkat i en komplex miljö med många aktörer, i ett extremt klimat och i ett område med bristfällig infrastruktur. Förbandet har varit väl rustat att möta dessa utmaningar. Insatsen har utvecklat förmågan att verka i multinationella förbandsinsatser.

Sverige har under 2019 avslutat bemanningen av befattningen chef för Sektor Väst i *MINUSMA*, med basering i Timbuktu, där även tre stabsofficerare tjänstgjort. Nuvarande bemanning vid Sektor Väst i *MINUSMA* utgörs av ställföreträdande sektorchef samt tre stabsofficerare. Utöver detta har tre stabsofficerare varit placerade i *MINUSMA HQ* i Bamako. Som en del i det svenska styrkebidraget alltsedan oktober 2018 återfinns även befattningen *Force Commander* för *MINUSMA*-insatsen, med en svensk stödorganisation om tolv personer knuten till sig. Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i multinationella staber.

Utfallet underskred tilldelad ekonomisk ram, vilket bland annat beror på att insatsen ominriktats jämfört med 2018 och exempelvis inte innehåller något flygbidrag. Därtill har avvecklingen av insatsen i Timbuktu påbörjats under 2019, vilket lett till lägre kostnader för infrastruktur, driftstöd och vidmakthållande av materiel. Behovet av handlingsutrymme för att skyndsamt kunna hantera oförutsedda händelser med anledning av det försämrade säkerhetsläget i insatsområdet har uteblivit.

OIR Irak

Daesh är fortfarande aktiva i Irak och står för huvuddelen av rapporterade säkerhetsincidenter under 2019. Deras verksamhet är dock kraftigt reducerad och koncentrerad till ett halvt dussin provinser där de bedriver gerillakrigföring. Under 2019 har antalet attacker med indirekt eld mot koalitionsbaser ökat och troligen är pro-iranska shiamiliser ansvariga för attackerna. Troligen är attackerna med indirekt eld en konsekvens av ökade spänningar mellan USA och Iran. De robotattacker som under december 2019 till januari 2020 riktades mot baser där bland annat svenska förband finns har endast haft mindre påverkan på uppgifternas lösande.

Det svenska styrkebidraget till *Operation Inherent Resolve (OIR)* ska enligt uppdrag kunna verka vid koalitionen samtliga baser i Irak där säkerheten så medger. Det svenska styrkebidraget ska förutom rådgivare och utbildare även omfatta personal för skydd och bevakning vid koalitionen baser samt stabsofficerare för placering i för insatsen relevanta staber.

I Irak har det svenska styrkebidraget uppgått till ca 50 befattningar (70 befattningar 2018) som bistått *Iraqi Security Forces (ISF)* med utbildning och rådgivning inom ramen för den globala koalitionen mot Daesh, som omfattar ett 65-tal länder. Förbandet har bestått av en stabs- och underhållsfunktion samt instruktörer som varit baserade på en koalitionsbas i Taji utanför Bagdad. Uppgifterna som förbandet löser i Taji är av samma art som förbandet tidigare löst i Erbil, det vill säga utbildning, träning samt skydd och bevakning. I och med samgrupperingen och samarbetet med Storbritannien i Taji har den svenska styrkans personella numerär kunnat minskas genom att vissa stödfunktioner delas med det brittiska förbandet.

Sverige har även under året bemannat två befattningar i koalitionen stab i Bagdad och Kuwait, samt haft en bildtolk i Qatar. Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i skarp operationsmiljö, arbete i multinationella staber samt utvecklat samarbetet med Storbritannien som ansvarar för koalitionsbasen i Taji.

Behovet av ekonomiskt handlingsutrymme för att skyndsamt kunna hantera oförutsedda händelser med anledning av säkerhetsläget i insatsområdet sänktes under året, vilket återspeglas i utfallet som underskred tilldelad ekonomisk ram.

RSM Afghanistan

Under 2019 har säkerhetsläget i Afghanistan varit fortsatt ansträngt med höga förluster för såväl talibaner som säkerhetsstyrkor och civila, kopplat till höga operationstempon och parternas strävanden efter starka förhandlingspositioner. På marken har talibanerna långsamt utökat kontrollen över landsbygden, samtidigt som säkerhetsstyrkorna med stöd av den internationella koalitionen fokuserat på att upprätthålla befintligt säkerhetsläge i regeringskontrollerade områden och befolkningscentra.

Det svenska styrkebidraget till den Nato-ledda insatsen *Resolute Support Mission (RSM)* har fortsatt. Bidraget uppgick vid årets slut till 25 befattningar (27 befattningar 2018) och har bestått av rådgivare till de afghanska säkerhetsstyrkorna, stabspersonal, samt personal för att stödja styrkan på plats. Personalen har i huvudsak varit baserad på Camp Marmal i Mazar-e-Sharif. Utöver detta har Sverige tillsatt en helikopterinstruktör vid basen i Kandahar.

Vid halvårsskiftet tog Försvarets makt hem fyra rådgivare som verkat i *Training, Assist and Advice Command – Air (TAAC-Air)*, p.g.a. neddragningar av organisation och verksamhet vid RSM - högkvarteret i Kabul.

Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i skarp operationsmiljö, genom arbete i en multinationell stab i en Natokontext. Med anledning av att personal togs hem tidigare underskred utfallet tilldelad ekonomisk ram.

Övriga insatser internationellt

EUTM Somalia

Utbildningsinsatsens uppdrag i Somalia omfattar strategisk rådgivning till den somaliska försvarssektorn och direkt stöd till den somaliska nationella armén genom utbildning, rådgivning och mentorskap. Syftet med den EU-ledda insatsen är att bidra till en stabilisering av Somalia.

Sverige har under året deltagit i insatsen med fem stabsofficerare varav tre varit placerade i Mogadishu och två i Nairobi. Inga organisationsförändringar av förbandsbidraget har skett under året. I insatsen har även fyra instruktörer deltagit under perioden oktober – mars med placering i Mogadishu. Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i multinationella utbildningsinsatser.

Tilldelad ekonomisk ram har inte fullt ut nyttjats.

EUTM Centralafrikanska republiken (RCA)

Uppdraget för utbildningsinsatsen i Centralafrikanska republiken omfattar strategisk rådgivning till försvarssektorn samt utbildning och träning av landets försvarsmakt. Syftet med den EU-ledda insatsen är att stödja landets pågående reform av försvars- och säkerhetssektorn med målet att skapa en modern, effektiv och demokratisk försvarsmakt som kan hantera landets säkerhetsutmaningar. Sverige har deltagit med en stabsofficer, sex instruktörer samt två tolkar i ett träningsteam vid utbildningsplatsen i Camp Kassai. Inga förändringar av organisationsstrukturen har skett under året. Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i multinationella utbildningsinsatser.

Tilldelad ekonomisk ram har inte fullt ut nyttjats.

EUTM Mali

Uppdraget för insatsen i Mali omfattar utbildning, rådgivning och mentorskap till stöd för Malis försvarsmakt och strategisk rådgivning till Malis försvarssektor. Syftet med den EU-ledda insatsen är att stärka Malis förmåga att hantera de egna säkerhetsutmaningarna samt att stärka den legitima civila kontrollen över dess försvarsmakt. Sverige har deltagit med en stabsofficer baserad i Bamako samt sju instruktörer i ett träningssteam som varit baserade vid utbildningsplatsen i Koulikoro, vilket är en utökning med en instruktörsbefattning relativt föregående år. Under året har implementeringen av så kallade *Combined Mobile Action Training Team (CMATT)* på ett antal utbildningsplatser i Mali fortskridit. Basen för all träning avseende *CMATT* har varit Koulikoro, med sex utsedda utbildningsplatser i Mali. Deltagande i insatsen har utvecklat förmågan att verka i multinationella utbildningsinsatser.

Utfallet för insatsen låg i linje med tilldelad ekonomisk ram.

EUNAVFOR Somalia Operation Atalanta

Syftet med den EU-ledda militära insatsen är att bidra till avvärjande, förebyggande och bekämpande av piratdåd och väpnade rån utanför Somalias kust. Försvaretsmakten har under året utökat bemanningen vid *Operational Headquarters (OHQ)* från två stabsofficerare till tre. Med anledning av att Storbritannien planerar att lämna EU genomfördes omlokaliseringen av *OHQ* ifrån Northwood (England) till Rota (Spanien) under första kvartalet 2019. Vid den senaste styrkegenereringskonferensen säkrades styrkebidraget fram till mitten av 2020.

Trots omlokaliseringen och den utökade bemanningen så underskred utfallet tilldelad ekonomisk ram.

EUNAVFOR MED Operation Sophia

Insatsen utgör en del av EU:s bredare engagemang i att hantera migrationsutmaningen på Medelhavet genom att bidra till att störa och förstöra nuvarande affärsmodell och nätverk för människosmuggling och trafficking, samtidigt som insatsen räddar liv. EU:s medlemsstater har inte lyckats lösa problematiken kring hur debarkerade båtflyktingar ifrån den afrikanska kontinenten ska hanteras vilket inneburit att insatsen under året haft ett reducerat mandat. Detta har i sin tur medfört att insatsen inte längre innehar några tillgängliga fartygsresurser på plats, utan enbart stabspersonal. Försvaretsmakten har därmed reducerat bemanningen vid *Operational Headquarters (OHQ)* i Rom ifrån tre stabsofficerare till en.

Utfallet för insatsen underskred tilldelad ekonomisk ram.

Nato Mission Irak (NMI)

Nato Mission Iraq (NMI) är en utbildnings- och träningsinsats som leds av Nato. Sverige bidrar med sjukvårdskompetens, vilket genomförs i samarbete med Danmark. Verksamheten påbörjades under första kvartalet 2019 med en person. Personalen organiseras i samma kontingent som det svenska styrkebidraget till *OIR* i Irak.

Insatsen påbörjades i ett senare skede än planerat och detta återspeglas i utfallet som underskred tilldelad ekonomisk ram.

Insatser för säkerhetssektorreform, SSR

[Internationella militära insatser](#)

[...] Även resultatet av genomförda insatser för säkerhetssektorreform ska redovisas.

Försvaretsmakten stöd till säkerhetssektorreformer (SSR) inriktas av Regeringskansliet genom särskilda regeringsbeslut för varje land/region. Målsättningen med stödet är att via SSR-projekten bidra till ökad effektivitet och transparens, att stärka demokratisk och politisk styrning av ländernas försvarsmakter, att främja förståelsen för mänskliga rättigheter, samt bidra till praktiska färdigheter inom landet/regionens säkerhetssektor. Aktiviteterna tas fram i samråd med respektive land och i enlighet med given inriktning från Regeringskansliet.

Arbetet med att uppnå bättre målpuppfyllnad genom att tidigarelägga planering, reducera antalet aktiviteter samt ge tydligare målbeskrivningar har fortgått. Arbete har också fortsatt att inriktats med specifika fokusområden för varje land.

Nedan följer en lägesredovisning av genomförd verksamhet under 2019 i förhållande till inriktningen i de särskilda regeringsbesluten.

Sammanställning regeringsbeslut

Region	Regeringsbeslut	(Tkr)		
		Bemyndigande	Utfall	Över-, (-) under- (+) skridande
Kosovo	Regeringsbeslut 19, 2018-12-20, Fö2018/01463/MFI Uppdrag till Försvaretsmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur	4 000	3 633	367
Ukraina	Regeringsbeslut 25, 2018-12-20, Fö2018/01072/SI (delvis) Framställning från Försvaretsmakten om bemyndigande att förhandla och ingå överenskommelse om årsplan för bilateralt samarbete med Ukraina samt uppdrag att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt under 2019	3 000	2 937	63
EASF Kenya	Regeringsbeslut 11, 2019-02-07, Fö2019/00135/MFI Uppdrag till Försvaretsmakten att stödja den östafrikanska fredsstyrkan under 2019	1 500	1 468	32
Georgien	Regeringsbeslut 26, 2018-12-20, Fö2018/01072/SA (delvis) Framställning från Försvaretsmakten om bemyndigande att förhandla och ingå överenskommelse om årsplan för bilateralt samarbete med Georgien samt uppdrag att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt under 2019	1 500	1 071	429
Moldavien	Regeringsbeslut 27, 2018-12-20, Fö2018/01072/SI Uppdrag till Försvaretsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien under 2019	500	108	392
Summa		10 500	9 217	1 283

Tabell 3 Regeringsbeslut avseende SSR verksamhet, ram samt utfall

KFOR, Kosovo

I Kosovo har Försvaretsmakten bemannat tre befattningar i *Kosovo Force (KFOR)* med en planeringsofficer, en flygplatskoordinator och en ställföreträdande chef för *Joint Effects Coordination*. Den sistnämnda befattningen har delats med Finland. Försvaretsmakten har även bemannat en delad rådgivarbefattning vid *NATO Advisory and Liaison Team (NALT)*. Utfallet låg i stort i nivå med tilldelad ekonomisk ram.

Ukraina

Försvaretsmakten stödjer säkerhetssektorreformarbetet i Ukraina genom kunskapsöverföring och erfarenhetsutbyte tillsammans med Ukrainas försvarsministerium, försvarsmakt och försvarshögskola. Stödet genomförs bland annat i samarbete med Försvarsdepartementet, Försvaretsmakten och med *National Guards*. Stödet kanaliseras främst genom den kanadensiskt ledda utbildningsinsatsen *Operation UNIFIER (Canadian Armed Forces Joint Task Force- Ukraine)* Under året har bidraget omstrukturerats från veckovis roterande instruktörer till permanent placerad personal (fyra befattningar) på rotationer om sex till tolv månader.

Vidare har deltagande skett i det av Ukraina och USA ledda koordineringsforumet *Multinational Joint Commission on Defense Reform and Security Cooperation with Ukraine (MJC)*, dess exekutiva kommitté samt i dess subkommittéer. Därutöver har bidrag till utveckling av en ukrainsk marin strategi och stöd till det ukrainska utbildningscentret *Education and Research Center for International Peacekeeping (ERCIP)* lämnats.

Utfallet för 2019 låg i linje med tilldelad ekonomisk ram om 3 miljoner kronor för verksamheten.

EASF, Kenya

Försvarsmakten stödjer inte längre den östafrikanska fredsstyrkan personellt, däremot har det finansiella stödet fortsatt om än i mindre omfattning jämfört med föregående år. Stödet har främst använts till kapacitetsuppbyggnad, bland annat inom *Early Warning System* och till utbildning av militärobservatörer.

Utfallet för 2019 låg i linje med tilldelad ekonomisk ram om 1,5 miljoner kronor för verksamheten.

Georgien

Försvarsmakten stödjer bland annat den georgiska säkerhetssektorreformen med en rådgivare vid *NATO-Georgia Joint Training and Evaluation Centre (JTEC)* i Tbilisi. Under året har Försvarsmakten deltagit i planering och genomförande av *NATO-Georgia Exercise* samt utbytt erfarenheter inom totalförsvarsområdet med Georgien. Vidare har Försvarsmakten lämnat finansiellt bidrag till *NATO Trust Fund* för stöd av bland annat upphandling av fordon till *JTEC*, *Defence Institutions Building (DIB) school* och upphandling av system för säker kommunikation.

Utfallet för 2019 uppgick till drygt 1 miljon kronor och underskred därmed tilldelad ekonomisk ram om 1,5 miljoner kronor.

Moldavien

Försvarsmakten stödjer Moldavien i utvecklingen av säkerhetssektorn, främst inom området jämställdhet samt inom kvinnor, fred och säkerhet. Stödet genomförs via *Nordic Centre for Gender in Military Operations (NCGM)* bl.a. har deltagande skett i kurser, workshops och konferenser. *NCGM* och moldaviska försvarsdepartementet har gjort upp en långsiktig plan för samarbetet och den sträcker sig i nuläget till 2021.

Utfallet för 2019 underskred tilldelad ekonomisk ram om en halv miljon kronor.

Övrig insatsrelaterad stödverksamhet

NATO ANA Trust Fund

Försvarsmakten ska i årsredovisningen för 2019, utifrån Natos sedvanliga kvartalsredovisning för ANA Trust Fund, redovisa vilken verksamhet som genomförts för det svenska bidraget.¹¹

Sverige har genom åren bidragit till *NATO ANA (Afghan National Army) Trust Fund* och bidraget utgör en del av ett långsiktigt svenskt stöd för att stärka en demokratiskt styrd och fungerande afghansk säkerhetssektor.

Försvarsmaktens finansiella stöd till fonden uppgick till fem miljoner kronor under 2019, i enlighet med regeringsbeslut.¹² Stödet är avsett för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén i norra Afghanistan under 2020.

Försvarsmaktens finansiella stöd vid utgången av 2018 om fem miljoner kronor har nyttjats i fondens projekt även under 2019. Försvarsmakten bidrar med finansiellt stöd till fonden utan förbehåll om allokeringen till specifika projekt. Fonden publicerar kvartalsvis genomförd verksamhet och redovisningen för sista kvartalet publiceras i slutet av mars 2020. Försvarsmakten kan således redogöra för genomförd verksamhet under första, andra och tredje kvartalet av 2019. Det finansiella stödet har under 2019 använts till ett projekt från 2017 avseende utbildning i spektrumshantering samt till ett projekt som startade 2018 inom infrastruktur för poliser som är kvinnor.

¹¹ Regeringsbeslut 5, utfärdat 2018-12-12 (Fö2018/01316/MFI - Uppdrag till Försvarsmakten att bidra till Natos fond för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén)

¹² Regeringsbeslut 5, utfärdat 2019-12-11 (Fö2019/00009/MFI (delvis) - Uppdrag till Försvarsmakten att bidra till Natos fond för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén)

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslag 1:2

Insats (Mnkr)	2019			2018		2017		Not
	Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	Utfall	Utfall/ Ram	
Anslagspost 1:2.1 Försvarmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena								
MINUSMA Mali	850	721	85%	764	90%	758	91%	1
OIR Irak	142	104	73%	117	77%	99	71%	2
RSM Afghanistan	67	58	87%	57	97%	53	96%	3
ISAF Afghanistan (återställning)						12	100%	
Atalanta						24	67%	
Uppföljning personal i internationella insatser	20	18	92%	19	95%	13	65%	
Athena	30	24	80%	24	96%	21	82%	
Summa Försvarmaktsram	1 109	924		981		980		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.1	1 096	924	84%	981	91%	980	93%	
Överföringar från 2018	32							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	1 128							
Anslagspost 1:2.2 Försvarmaktens övriga insatser internationellt								
EUTM Somalia	15	13	88%	13	84%	14	64%	
EUTM Mali	9	9	100%	7	59%	12	98%	
EUTM RCA (Centralafrikanska republiken)	13	10	75%	11	56%	9	36%	
Stab - OHQ EUNAVFOR op Atalanta	5	3	62%	2	42%	3	58%	
Stab - OHQ EUNAVFOR MED op Sophia	4	2	54%	4	106%	4	96%	
NATO Mission Irak (NMI)	3	0	13%	0	0%			4
SSR, verksamhet	11	9	88%	9	88%	9	0%	
Ekonomiskt stöd till FN	2	2	100%	3	100%			
Insatsnära stab		3		3	83%	2		
NATO ANA Trust Fund	5	5	100%	5	100%	7	100%	
Summa Försvarmaktsram	65	55		56		61		
Totalt tilldelat anslagspost 1:2.2	67	55	82%	56	77%	61	77%	
Överföringar från 2018	2							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.2	69							

Tabell 4 Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 6, anslagspost 1:2.1 och 1:2.2

1. Utfallet underskred tilldelad ekonomisk ram, vilket bland annat beror på att insatsen ominriktats jämfört med 2018 och exempelvis inte innehåller något flygbidrag. Därtill har avvecklingen av insatsen i Timbuktu påbörjats under 2019, vilket lett till lägre kostnader för infrastruktur, driftstöd och vidmakthållande av materiel. Behovet av handlingsutrymme för att skyndsamt kunna hantera oförutsedda händelser med anledning av det försämrade säkerhetsläget i insatsområdet har uteblivit.
2. Behovet av handlingsutrymme för att skyndsamt kunna hantera oförutsedda händelser med anledning av säkerhetsläget i insatsområdet sänktes under året, vilket återspeglas i utfallet som underskred tilldelad ekonomisk ram.
3. Neddragningar av organisation och verksamhet vid RSM - högkvarteret i Kabul ledde till att personal togs hem tidigare än planerat och utfallet underskred tilldelad ekonomisk ram.
4. Visumproblemen till Irak medförde att insatsen NMI senarelades, vilket återspeglas i det låga utfallet i förhållande till ekonomisk ram.

Ram avser den del av anslaget som Försvarmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per insats eller uppgift. Utfallet i ovan tabell avser endast så kallade särkostnader enligt den tillämpning som beslutats av regeringen.

Fredsfrämjande insatser

Försvarsmakten ska redovisa samarbetet med andra svenska myndigheter kring freds-, säkerhetsfrämjande och konfliktförebyggande verksamhet samt hur erfarenheterna tas om hand inom myndigheten.

RB p 4

Försvarsmaktens deltagande i internationella insatser bidrar till att vidmakthålla och utveckla förtroendet för Sverige och Försvarsmakten som en kapabel och pålitlig aktör i fredsfrämjande insatser. Sammantaget syftar verksamheten till att efterleva de mandat som ligger till grund för insatserna vilka Sverige deltar i, och utgör en central del i Sveriges breda och långsiktiga internationella engagemang för fred och säkerhet. Vidare skapar deltagandet förutsättningar för att utveckla internationella kontakter och samarbeten, samt ökar kompetensen hos Försvarsmaktens deltagande personal. Efter varje förbandsrotation i utlandet genomför Försvarsmakten en erfarenhetsanalys, vilket ligger till grund för utbildningen av kommande förband. Avseende Försvarsmaktens samarbete med andra myndigheter kring fredsfrämjande verksamhet, se avsnitt *Internationellt samarbete, Samarbete med andra svenska myndigheter*.

EU-delegationen i Ukraina

Försvarsmakten har under året avdelat en officer till EU-delegationen i Kiev som bidragit till genomförandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

EU-delegationen i Kenya/Somalia

Försvarsmakten har under året avdelat en officer till EU-delegationen i Mogadishu som bidragit till genomförandet av den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

UNTSO, Mellanöstern

Under året har Försvarsmakten utökat bemanningen från sex till sju befattningar, fördelat på sex observatörsbefattningar och en stabsbefattning. Högkvarter (*HQ*) har upprättats i Damaskus och fortsatt återtagande av verksamheten i Syrien och *Area of Separation (AOS)* har påbörjats, dock i mycket begränsad utsträckning.

MONUSCO, Kongo

Sverige har deltagit med två militärobservatörer i FN:s stabiliseringsinsats i Demokratiska republiken Kongo. Observatörernas främsta uppgift, i syfte att möjliggöra fria val och ge stöd till den valda regeringen, är att kontrollera och se till att eldupphöravtalet följs samt rapportera överträdelser.

UNMOGIP, Indien/Pakistan

Sverige har deltagit med fem militärobservatörer i övervakning av vapenvilan mellan Indien och Pakistan längs stilleståndslinjen i Jammu- och Kashmirområdet.

NNSC, Sydkorea

Sverige har fortsatt deltagit med fem officerare i Neutrala nationers övervakningskommission i Korea som kontrollerar efterföljandet av vapenstilleståndsavtalet mellan Nord- och Sydkorea. Försvarsmakten deltar i arbetet sedan 1953.

UNMISS, Sydsudan

Sverige har bemannat med två samverkansofficerare i FN:s insats i Sydsudan. FN-verksamheten är fullt integrerad, vilket innebär att de militära samverkansofficerarna bildar integrerade team med FN:s civilpolis och representanter från andra FN-organ som exempelvis FN:s flyktingkommissariat *UNHCR*.

MINURSO, Västsahara

Sverige har under året deltagit med två militärobservatörer i FN:s insats för folkomröstning i Västsahara. Insatsens militärobservatörer huvuduppgift är att övervaka eldupphöröverenskommelsen mellan parterna i konflikten.

UNMHA, Jemen

Sverige har under året deltagit med en stabsofficer i nyetableringen av FN:s övervakningsinsats för att stödja implementeringen av Stockholmsavtalet *United Nations Mission to support the Hudaydah Agreement*. Insatsen består av cirka 75 observatörer som bland annat övervakar avtalet om eldupphör och ett ömsesidigt tillbakadragande av parterna från Al-Hudaydah och hamnar.

Ekonomiskt utfall per insats under utgiftsområde 5, anslag 1:2

Insats (Mnkr)	2019			2018		2017		Not
	Ram	Utfall	Utfall/Ram	Utfall	Utfall/Ram	Utfall	Utfall/Ram	
EU delegation i Ukraina		1,4		1,4		1,7		
EU delegation i Kenya/Somalia		2,6		1,4		2,1		
UNTSO		11,3		10,9		12,7		
MONUSCO		3,9		3,5		4,0		
UNMOGIP		9,4		10,5		10,9		
NNSC		15,3		15,5		12,5		
UNMISS		4,0		4,0		4,1		
MINURSO		3,7		4,9		5,2		
UNMHA		1,1						
Summa Fredsfrämjande insatser	54,2	52,7	97%	52,1	98%	53,2	86%	1
Insatsnära vht (främst utbildning)	2,5	2,0		2,5		2,3		
Språksatsning franska	0,7	0,0		0,0		0,1		2
Summa insatsnära verksamhet	3,2	2,0	63%	2,5	78%	2,3	72%	3
Summa Försvarsmaktsram	57,4	54,7		54,6		55,5		
Totalt anslagspost 1:2.1	57,4	54,7	95%	54,6	97%	55,5	85%	
Överföringar från 2018	1,7							
Totalt disponibelt anslagspost 1:2.1	59,0							

Tabell 5 Ekonomiskt utfall per insats utgiftsområde 5 anslag 1:2

- Enligt regleringsbrev 2019 får 54,2 miljoner kronor användas för personalbidrag inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik respektive FN:s fredsbevarande insatser med flera utan att specificera delramar per insats. Jämfört med föregående år ökade tilldelning med en miljon kronor. Utfallet var dock i stort sett detsamma som föregående och tidigare år och underskred därmed tilldelad ram.
- Utbildning i franska språket har, likt senaste föregående åren, inte kunnat genomföras.
- Insatsnära verksamhet omfattar bl.a. utbildning och utfallet underskred tilldelad ram då utbildningsbehovet varit lägre än tidigare år.

Ram avser den del av anslaget som Försvarsmakten disponerar, d.v.s. de delar som regeringen särskilt beslutar om per insats eller uppgift. För utgiftsområde 5 anslag 1:2 tillämpas inte särkostnadsmodellen. Samtliga kostnader inklusive grundlönekostnader ingår i utfallet i ovan tabell.

Genomförandet av den nationella handlingsplanen för FN:s säkerhetsråds resolution 1325

Försvarsmakten ska bidra till genomförandet av den nationella handlingsplanen för genomförande av FN:s säkerhetsrådsresolutioner om kvinnor, fred och säkerhet 2016-2020 (UD2016/07898/KH). Handlingsplanen innehåller fyra målområden som berör deltagande, skydd, stärkt expertis och konfliktförebyggande arbete.

Försvarsmakten integrerar jämställdhet i den militära operationsplaneringen i syfte att genomföra den nationella handlingsplanen för kvinnor, fred och säkerhet. En fördjupad rapportering avseende området framgår av särskild redovisning till Regeringskansliet. Vid internationella militära insatser kopplas arbetet främst till mandat rörande skydd av civila och vikten av militärens samverkan med andra aktörer.

Styrning och uppföljning

I samband med revidering av Försvarsmaktens strategiska inriktning har ett avsnitt avseende kvinnor, fred och säkerhet införts och Försvarsmakten ramar därmed för första gången in området på militärstrategisk nivå. På operativ nivå har ansvarsfördelning och återrapportering förtydligats avseende stående uppdrag för nationella och internationella insatser.

Vid Utrikesutskottets offentliga utfrågning i Riksdagen avseende genomförande av resolution 1325 i Mali-insatser, deltog Försvarsmakten tillsammans med utrikesministern och generaldirektören för Folke Bernadotteakademien.

Forskning

På militärstrategisk nivå har Försvarsmakten under 2019 påbörjat ett FoT-projekt avseende kvinnor, fred och säkerhet. I syfte att skapa en gemensam bild av vilka problem resolution 1325 ämnar lösa, ska studien under 2020 kartlägga civilbefolkningens utsatthet under katastrof/konflikt och även bidra till att avgränsa vad som kan ses som militära aktörers uppdrag.

Utbildning

Ett av de viktigaste målområdena i den nationella handlingsplanen är att arbeta för stärkt expertis och ledarskap. Försvarsmakten har som en del i att stärka expertisen på bred front tagit fram en ADL-utbildning *Jämställdhet i militära operationer* samt en tredagars utbildning *Fördjupad civillägesbild* vilka startades upp under året. Dessa utbildningspaket, vilka kommer att vidareutvecklas, syftar till att konceptualisera ämnesområdet i nationell kontext. Utbildningspaket avseende *Gender Advisor* och *Gender Focal Points* fortskrider vid *Nordic Center for Gender in Military Operations (NCGM)*. Vidare har insatsförberedande utbildning genomförts avseende kvinnor, fred och säkerhet.

Samverkan

NCGM fungerar som en viktig kontaktyta inom arbetet med kvinnor, fred och säkerhet för Nordefco, Nato, FN och EU. Centret har under året tagit emot flera högnivå-besök, bland annat Natos vice generalsekreterare. De länder som bidrar med stöd till *NCGM* är förutom Sverige, även Finland, Norge, Nederländerna och Kanada. Även om fokus länge riktats mot internationell insats, så har *NCGM* tillsammans med Natos militärstrategiska högkvarter för operationer under hösten genomfört ett första seminarium om *kollektiv säkerhet och jämställdhetsperspektiv*, där Försvarsmakten deltog. Försvarsmakten deltog även vid Natos årliga jämställdhetskongress, där det för första gången genomfördes ett HBT-seminarium som ett sidoarrangemang.

Nationellt samverkade Försvarsmakten med andra myndigheter avseende uppdraget att verka i enlighet med kvinnor, fred och säkerhetsagendan. Detta skedde genom en arbetsgrupp under Fredsfrämjande Rådet. Till arbetsgruppen som bestått av Försvarsmakten, MSB, Polisen och Sida, har även Försvarshögskolans Anna Lindh-professur för kvinnor, fred och säkerhet anslutit.

Inför totalförsvars- och försvarsmaktsövning 2020 har samverkan med MSB genomförts under 2019 i syfte att integrera jämställdhetsperspektiv i övningarna.

Ledarskap

Gender Coach Programmet har löpt på under året och ett flertal chefer ur försvarsmaktsledningen har deltagit. Programmet har uppmärksammats av andra försvarsmakter och organisationer.

Överbefälhavarens konferens om kvinnor, fred och säkerhet som genomfördes 2018 har slutdokumenterats och rapporten har delgivits samtliga deltagare. Genomförandet av nästa konferens sker 2020 och Australiens försvarsmakt har övertagit värdskapet. Rapporten lägger grunden för fortsatt arbete avseende vikten av att synliggöra civilbefolkningen i militär operationsplanering, för att kunna arbeta med frågor rörande kvinnor, fred och säkerhet. Högsta ledningen inom Försvarsmakten är fortsatt starkt engagerade i frågan och ämnet har funnits på agendapunkter vid möten för försvarsschefer/överbefälhavare både bilateralt och inom FN. Under året har ett strategiskt huvudbudskap och forskningsbaserad språkregel tagits fram avseende jämställdhet. Överbefälhavaren har också under 2019 beslutat att ingå i *Gender Championship Network* med sikte på att framöver ta en internationellt aktiv roll inom nätverkets styrkommitté.

Stöd till samhället

Stöd till samhället har lämnats vid 82 tillfällen inom ramen för de lagar och förordningar som rör stöd till civil verksamhet, mot olyckor m.m. samt till polisen med helikoptertransporter. Antalet är betydligt lägre än 2018, då Försvarsmakten lämnade stöd vid 186 tillfällen, varav omkring hälften var kopplade till skogsbränderna sommaren 2018. Stöd inom ramen för terroristbekämpning har bestått i deltagande i polisens årliga samverkansövning Svea.

Kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar:

Lag/förordning (Mnkr)	2019	2018	2017
Lag om skydd mot olyckor	10,2	81,0	4,1
Förordning om FM stöd till civil verksamhet	2,6	1,9	2,7

Tabell 6 Kostnader uppdelat mellan relevanta lagar och förordningar

Kostnader för stöd som lämnats inom Lag om skydd mot olyckor har minskat jämfört med 2018 års utfall. Undantaget kostnader kopplade till bränderna under förra året (70 miljoner av totalt 81 miljoner kronor) ligger utfallet ungefär på samma nivå.

Förordningen (2002:375) om Försvarsmaktens stöd till civil verksamhet

Försvarsmakten har lämnat stöd vid 19 tillfällen i jämförelse med 48 tillfällen föregående år, varav huvuddelen har varit stöd till Polismyndigheten. Stödet har bland annat bestått av ammunitionsröjningsinsatser, oberoende luftövervakning och trafikdirigering. Stödet i form av ammunitionsröjningsinsatser kopplade till amnestin för explosiva ämnen har under 2019 varit omfattande, men har samtidigt haft positiv påverkan på förmågan till *C-IED (Counter Improvised Explosive Devices)*.

Lagen (2003:778) om skydd mot olyckor

Försvarsmakten har lämnat stöd vid 63 tillfällen i jämförelse med 138 föregående år. 41 av dessa tillfällen var eftersök av försvunna personer. Övriga stöd har bland annat bestått av fjällräddning, sjöräddning och brandbekämpning. Vid åtta (8) tillfällen har helikopter använts.

Förordning (2017:113) om Försvarsmaktens stöd till polisen med helikoptertransporter

Samarbetet har fungerat väl och stödet till polisen har inte begränsat förbands- och förmågeutvecklingen under året.

Stöd har lämnats vid en (1) övning med Nationella insatsstyrkan, Nationella bombskyddet, Insatsstyrkan och Polisflyget.

Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap

Genomförd verksamhet och dess resultat

Arméstridskrafterna

Vid årsskiftet bildades Arméstaben och under inledningen av 2019 påbörjades etableringen i Enköping, vilken slutfördes under året, dock med en del friktioner och förseningar mot ursprunglig tidsplan. Detta har medfört att inarbetandet av nya rutiner och arbetsmetodik tagit längre tid än planerat och inte fullt ut kunnat implementeras under året.

Vid utgången av första halvåret slutfördes grundutbildning (GU) 2018/19 som bestod av både värnpliktiga och rekryter som sökt frivilligt. Totalt 2 569 värnpliktiga varav 398 kvinnor påbörjade GU 2018/19. Sammantaget slutförde 2 301 individer GU 2018/2019 vilket utgjorde ett positivt underlag för såväl officersrekrytering som för uppfyllnad av krigsförbanden. I samband med halvårsskiftet påbörjade totalt 2 887 värnpliktiga, varav 386 kvinnor, grundutbildning 2019/2020.

Materieltillförseln har fortsatt under året och bland annat har den nya granatkastarpansarbandvagnen 90/120 levererats. Förberedelserna inför införandet av luftvärnsrobotsystem 103 (Patriot) har fortsatt under året, vilket bland annat innefattat utbildning och infrastrukturella åtgärder. Inom materielområdet har bristande tillgänglighet på såväl stridsfordon och stridsvagnar som lastbilar påverkat förbandsproduktionen negativt. Främsta anledningen till dessa brister har varit en för liten numerär fordon samt stora behov av renoveringar och reparationer då flertalet fordonssystem är gamla.

Under första halvåret har ett flertal övningar genomförts. Här kan särskilt övningarna *Northern Wind 19 (NW 19)* och *Våreld 19* nämnas. Dessa förbandsövningar utgjorde också slutövningar för den ineliggande grundutbildningsomgången. Under *NW 19* var deltagandet från andra nationer stort (Norge, Finland, Storbritannien och USA). Det omfattande utländska bidraget bidrog på ett tydligt sätt till utvecklingen av förmågan till väpnad strid för de av arméstridskrafternas krigsförband som deltog. Dessvärre förolyckades en svensk soldat under övningen. Utöver dessa övningar har Brigadunderstödsövning 19 (BrigU 19), med fokus på den indirekta bekämpningen inom brigad, och stabsövningen Brigadstridsledningsövning 19 (Brigstri 19) genomförts.

Under andra halvåret genomfördes Arméns Stabsövning 19 (ASÖ 19), Ledningsövning 19 (LÖ 19) samt ett antal fältövningar, vilka bidrog positivt till utvecklingen av ledningsförmågan inom armén. Repetitionsutbildningar i form av krigsförbandsövningar (KFÖ), krigsförbandskurser (KFK) och särskilda övningar befäl (SÖB) har genomförts enligt plan.

Samarbetet med Finland har utvecklats inom ramen för *FISE*. Inom det svensk-finska samarbetet har särskilt övning *NW 19* bidragit positivt till ökad gemensam förmåga till väpnad strid. I övningen ingick en förstärkt finsk bataljon i 3. brigaden under svensk ledning. Vidare har samövningar med Finland skett inom ett flertal av arméns funktioner, främst genom deltagandet i den finska slutövningen *REPO 19* och utvecklingsövningen *Bold Quest 19:1* som genomfördes i Finland.

Vidare har arméstridskrafterna genomfört flera nationella och internationella insatser. Dessa har bidragit till en utveckling av deltagande krigsförbands förmåga på lägre taktisk nivå, men har samtidigt begränsat möjligheterna till deltagande i övningar och annan förmågehöjande verksamhet. Brister i resurser avseende personal och materiel har medfört att arméstridskrafterna prioriterat grundutbildning före de stående förbandens verksamhet, vilket till del påverkat krigsförbandens förmåga negativt.

Samtantaget har förbandsproduktionen inom armén genomförts enligt plan. Arméstridskrafterna har under 2019 fokuserat på förberedelser för och genomförande av såväl nationella som internationella insatser och övningar, grundutbildning av soldater och förmågeuppbyggnad mot två brigader samt upprätthållit beredskap. Detta har bidragit till att krigsförbandens interoperabilitet och förmåga har vidmakthållits och i enstaka fall utvecklats. Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Marinstridskrafterna

Vid årsskiftet bildades Marinstaben och sedan den 1 juni är förbandet till större del etablerat på Muskö. Etableringen har i stort genomförts enligt plan, men utflytt av operationsavdelningen är senarelagd med minst ett år. Arbetsmetodik och rutiner för den nya organisationen implementeras efter hand men full effektivitet kommer inte kunna nås innan stabens operativa delar är samgrupperade med resterande del av staben på Muskö.

Totalt har 373 värnpliktiga varav 39 kvinnor påbörjat grundutbildning (GU) 2018/19 i marinen. Utbildningen har genomförts på Amfibieregementet (Amf 1) och Sjöstridsskolan (SSS). 336 värnpliktiga slutförde GU 2018/19. Under 2019 påbörjade totalt 567 värnpliktiga varav 86 kvinnor grundutbildning 2019/20.

Under året har en ökad materielltillgänglighet inneburit en generell förbättrad status för fartygssystemen. Dock kvarstår begränsningar inom vissa delsystem, främst avseende tillgång till reservdelar och utbytesenheter. Trots förbättrad materiell status finns det begränsningar att utöka tiden till sjöss, främst på grund av rådande personalläge med vakanser. Leveranser av nya och modifierade materielsystem som skett under året är exempelvis sex stycken nytillverkade Stridsbåt 90 HSM, 35 stycken livstidsförlängda Stridsbåt 90H, en halvtidsmodifierad Bevakningsbåt typ 88 samt en modifierad Spaningsbåt.

Övningsserien har haft fokus mot nationellt försvar, främst genom funktionsövningsveckor och bataljonsövningar. Utländska enheter från bland annat USA och Finland har deltagit i ett antal av dessa övningar, vilket ökat förmågan till interoperabilitet inom exempelvis ubåtsjakt, minröjning och amfibiestrid. Övningsåret har likt föregående år inneburit en god balans mellan nationella krigsduglighetsskapande funktionsövningar och internationella övningar.

Den nationella övningen *Swedish Naval Exercise (SWENEX)* genomfördes under sista kvartalet och utgjorde årets viktigaste övning för att utveckla den samlade marina operativa förmågan. Övningen omfattade samtliga marina krigsförband samt övriga krigsförband som stödjer marina insatser. Scenariot utgjorde ett strategiskt överfall med begränsad målsättning där marinstridskrafter tillsammans med delar av övriga Försvarens försvarade svenskt territorium i syfte att bevara nationens suveränitet. Övningen utgjorde en viktig milstolpe för marinens förmågeutveckling inför FMÖ 2020. Marinstridskrafterna har även deltagit i större internationella övningar såsom *Baltic Operations (BALTOPS)* och *Northern Coasts (NOCO)*.

Samverkan med flygstridskrafterna har utvecklats inom ramen för sjöövervakning. Förmågan till gemensam sjömålsstrid med stridsflyg och förmågan till ubåtsjakt med sjöoperativ helikopter har stärkts.

Samarbetet med Finland har utvecklats inom ramen för *FISE Naval*. Samövningar med Finland har genomförts under egna funktionsövningar, övningen *Shallow Waters* i Finland och i och med deltagandet i *Northern Coasts (NOCO)*. Två korvetter har under året deltagit vid övningsverksamhet inom ramen för det brittisk-ledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*-samarbetet med Storbritannien, där verksamheten genomfördes integrerat under övningen *Baltic Operations (BALTOPS)*. Samma korvetter har under 2019 stått i beredskap inom *NATO Response Force 19 (NRF 19)*.

Delar av amfibiebataljonen genomförde under augusti månad en samövning, *Archipelago Endeavour*, med förband ur *US Marine Corps* i Stockholms skärgård.

Under året har de marina stridskrafterna upprätthållit nationell beredskap enligt grundoperationsplanen, samt genomfört insatsverksamhet i enlighet med plan och kompletterande order. Marinens förband genomför så långt som möjligt förbandsproduktion under pågående nationell sjöövervakningsoperation, vilket inneburit att sjöövervakningsverksamheten kunnat genomföras parallellt med planerad övningsverksamhet.

Under våren genomfördes Operation Moses på västkusten, vilket innebar att redan inplanerad övningsverksamhet på annat operationsområde flyttades i ett sent skede. Operationen innehöll moment inom ytstrid, sjöfartsskydd och logistik och genomfördes i syfte att samordna skyddet av transportflödena till och från Sverige. Goda erfarenheter drogs gällande samverkan med handelsjöfarten och civila myndigheter. Under operationen genomfördes samtidigt en riktad informationssatsning i Göteborg. Denna omfattade bland annat en informationskampanj i sociala medier och försvarsupplysning för såväl politiker som för allmänheten under *Marinens dag* i Göteborgs hamn. Operationen, där större delen av marinstridskrafterna deltog, fick bra genomslag i såväl media som i interna informationskanaler.

Under hösten påbörjades förberedelser för deltagande i Irakinsatsen *SWECON I 03* där Amfibieregementet har ansvaret för förbandsbidraget under första halvåret 2020.

Vid ett antal tillfällen har marinens förband och enheter lämnat stöd till samhället genom stöd till polisen samt vid ett flertal miljöoperationer. Över tid har Försvaretsmakten bidragit med aktuell sjölägesbild till Kustbevakningen.

Sammantaget har marinstridskrafternas operativa förmåga och krigsförbandens krigsduglighet vidmakthållits och i enstaka fall utvecklats, bland annat avseende förmågan till sjöminering. Marinens krigsförband har i allt väsentligt nått upp till målsättningen.

Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Gångtimmar per fartygstyp

Fartygstyp	2019	2018	2017	Not
Korvett (Vby)	5 592	5 395	6 001	
Korvett (Gbg)	0	547	1 360	1
Patrullfartyg (Sto)	2 193	2 724	2 563	
Ubåt	4 046	2 698	3 816	2
Minröjningsfartyg (Ksr)	6 295	6 563	4 570	
Röjdykarfartyg (Spå)	2 100	2 559	2 650	
Stödfartyg (Ckr, Trö och Bel)	4 297	3 561	2 475	
Signalspaningsfartyg	3 932	3 994	4 212	
Summa	28 455	28 041	27 647	

Tabell 7 Gångtimmar per fartygstyp 2017-2019

1. Bägge enheterna har genomgått modifiering under 2018-2019.
2. Antalet tillgängliga fartyg varierar mellan åren p.g.a. pågående modifiering.

Flygstridskrafterna

Vid årsskiftet 2018/2019 bildades Flygstaben och etablering i Uppsala påbörjades. Samtliga delar av Flygstaben beräknas vara etablerade i Uppsala under första halvåret av 2020.

Totalt har 397 värnpliktiga varav 62 kvinnor påbörjat grundutbildning (GU) 2018/19 i flygvapnet. Utbildningen genomfördes på samtliga flygvapenförband och 336 värnpliktiga slutförde GU 2018/19. Under 2019 startade grundutbildning 2019/20 där totalt 443 värnpliktiga påbörjade utbildningen varav 126 kvinnor.

Flygtid har, med undantag för JAS 39, HKP 14 och SK 60, producerats enligt plan. Den främsta orsaken till att JAS 39 inte nått upp till planerad produktion är att större tillsyner tagit längre tid än planerat, detta har i sin tur negativt påverkat tillgången på JAS 39 i verksamheten. För HKP 14 är det främst pågående modifieringar av markoperativ HKP 14 som tagit längre tid än planerat, samt försenad slutleverans av sjöoperativ HKP 14 som påverkat flygtidsproduktionen. Avseende SK 60 har strukturproblem identifierats i samband med översyn inför gångtidsförlängning. Dessa problem har medfört flygstopp på flygplan SK 60 under sista kvartalet 2019. Stoppet hävdades till del strax före årsskiftet.

Under året har flygstridskrafterna deltagit i flera övningar bland annat flygvapenövningen (FVÖ 19), *Arctic Challenge Exercise (ACE 19)*, Gripen TTP (taktikövning för JAS 39), *Green Flag* samt RUSKA. Dessa övningar har bidragit till ökad interoperabilitet och utvecklad förmåga i nationellt försvar samt vidmakthållande av krigsförbandens duglighet.

Flygstridskrafterna har, tillsammans med marinstridskrafterna, genom daglig träningsverksamhet och gemensamma övningar fortsatt utveckla den sjöoperativa förmågan. Detta främst inom området sjöövervakning, men även ubåtsjakt.

Flygstridskrafterna har fortsatt prioriterat insats och utbildning före förmågeutveckling, främst på grund av begränsade personella resurser med påföljande behov av rekrytering och utbildning. Krigsförbanden har dock med enstaka undantag uppnått ställda krav avseende operativ förmåga.

Flygstridskrafterna har upprätthållit nationell beredskap och genomfört insatser.

Under året har flygstridskrafterna genomfört förberedelser för, samt från och med andra halvåret övertagit ansvaret för genomförande av *EUTM Mali*. Flygvapnets del av insatserna i Afghanistan (FS 36 och 37) med enskilda befattningar i *Train Advise Assist Command –Air (TAAC-Air)* har genomförts med goda resultat. Flygvapnets ingående personal avslutade sin insats en månad tidigare än planerat, beroende på neddragningar av organisation och verksamhet. Vidare har stöd med taktiskt transportflyg till pågående internationella insatser lämnats vid ett flertal tillfällen. Dessa insatser har på ett positivt sätt påverkat deltagande förband och personal avseende förmågan att verka i skarpa konfliktmiljöer.

Vid sju tillfällen under året har flygstridskrafterna bidragit, främst med helikopterförbanden, till bekämpning av skogsbränder.

Sammantaget har förbandsproduktionen 2019 genomförts enligt plan med en periodvis intensiv verksamhet och ett stort antal övningar. Detta innebär att operativ förmåga och krigsförbandens krigsduglighet inom flygstridskrafterna vidmakthållits och i enstaka fall utvecklats.

Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig). Nyckeltal Kapacitet flygunderhåll JAS 39 redovisas i bilaga 6 (hemlig).

Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp

Flygplanstyp	2019	2018	2017	Not
JAS 39	9 624	10 233	10 622	1
Sk 60	3 475	4 526	4 699	2
Tp 84	1 952	2 197	2 099	
Fpl 100	1 693	1 602	1 647	
Fpl 102	1 596	1 607	1 795	
Hkp 14	1 025	1 454	1 473	3
Hkp 15	3 653	3 637	4 057	
Hkp 16	2 449	2 815	2 716	
Summa	25 467	28 071	29 108	

Tabell 8 Flygtimmar per flygplans- och helikoptertyp 2017-2019

1. Det lägre antalet flygtimmar under året är kopplat till problem med att få igenom tillsyner i tillräcklig omfattning.
2. Strukturproblem som medfört flygstopp under fjärde kvartalet har medfört att antalet flygtimmar sjunkit och är lägre jämfört med tidigare år.
3. Modifieringar har tagit längre tid än planerat vilket påverkat tillgängligheten och därmed antalet genomförda flygtimmar.

Lednings- och underrättelseförband

Förbandet Högkvarteret (HKV organisation 2019) har utvecklats inom ramen för Ledning för starkare försvar (LFSF), bland annat innebärande att försvarsgrensstaberna flyttat från Stockholm. Metoder för ledning och styrning i den nya organisationen utvecklas efterhand. Året har präglats av realiseringen av LFSF där FMUndSäkC flyttat inom Uppsala garnison, mottagning av Arméstaben i Enköpings garnison samt omgruppering av förbandsdelar ur FMTIS från Stockholm till Enköpings garnison.

Ett fåtal kurser har ställts in på grund av personalbrist. Tillgången till materiel har understigit behoven för att kunna genomföra värnpliktsutbildning parallellt med att de stående förbanden utbildar och övar. Detta har påverkat förbandsutvecklingen och förbandsproduktionen.

Totalt påbörjade 209 värnpliktiga grundutbildningen (GU) 2018/19 varav 29 kvinnor. Utbildningen genomfördes vid Ledningsregementet (LedR) med stöd av Försvarsmaktens underrättelsecentrum (FMUndSäkC). Totalt genomförde 230 värnpliktiga¹³ GU 2018/19 inom ledning och underrättelseförbanden. Under 2019 har grundutbildning 2019/20 med totalt 549 värnpliktiga påbörjats varav 107 kvinnor.

Etablering av en militär utbildningsanläggning fortsätter för att förstärka Försvarsmaktens möjlighet att bedriva utbildning, träning och övningar i cyberförsvar. Planering för införandet av cybersoldater 2020 pågår och är i sitt slutskede. Planeringen och genomförande sker i nära samarbete med Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM) och Kungliga Tekniska Högskolan (KTH).

Deltagandet och genomförandet av övningarna Särinner, Funktionsövning UND och SÄK 19 samt Silverlood har fortsatt bidragit till att utveckla metoder och förmågor inom underrättelsefunktionen.

Den operativa förmågan vid ledningsförbanden har utvecklats under året främst avseende personell kompetens genom samövning i vintermiljö. Stöd har lämnats till Must gällande konsekvenshanterande med anledning av införandet av den nya säkerhetsskyddslagen (2018:585) och säkerhetsskyddsförordningen (2018:658).

Förbanden har lämnat stöd till genomförandet av Arméns stabsövning (ASÖ 19) samt deltagit i Arméövning 19 (AÖ 19), Brigstri och Våreld. Det har dessutom genomförts två systemövningar med Försvarsmaktens Lednings- och Sambandssystem Insatsorganisation Mark (FMLS IO Mark), främst som stöd till Armén. Därutöver har stöd lämnats inför och under genomförandet av hemvärnsförbandens övning *Geltic Bear 19:1-2*. Stöd har även lämnats till Rikshemvärnschefens insatsövning som genomfördes i Västeråstrakten med förband främst ur Upplands- och Västmanlandsgruppen. Utbildningsstöd har lämnats till förband inför internationell militär insats.

Inom ramen för ledningssystemens interoperabla utveckling i enlighet med *Federated Mission Networking (FMN)* ramverk har såväl lednings- som underrättelseförband bland annat deltagit i utvecklings- och förbandsövningar *Unified Vision*, *CWIX*, och *Bold Quest*.

Utvecklingen av Försvarsmaktens Telekommunikations- och Informationssystemförband (FMTIS) fortsätter i den takt personella och materiella resurser medger mot delmål 2020. Utvecklingstakten påverkas av att förbandet till stora delar genomför insatsverksamhet dygnet runt.

De nationella beredskapsuppgifterna har utförts enligt grundoperationsplanen. Beredskapen har anpassats över året.

Sammantaget har ledningsförbanden fokuserat på genomförande av övningar, vilket medfört en ökad operativ förmåga inklusive ökad förmåga att verka i vintermiljö. Förbanden har verkat kontinuerligt med en hög tillgänglighet och parallellt utfört övriga tilldelade stöd- och utvecklingsuppgifter. Eftersom dessa verksamheter har varit resurskrävande har det påverkat möjligheterna att utveckla krigsförbanden, men förbandsproduktionen har i huvudsak genomförts enligt plan.

Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Logistikförband

Totalt har 202 värnpliktiga varav 54 kvinnor påbörjat grundutbildning 2018/19 inom logistikförbanden. Utbildningen har genomförts på Försvarsmaktens tekniska skola (FMTS) och Försvarsmedicin centrum (FömedC). Totalt slutförde 179 värnpliktiga GU 2018/2019. Under 2019 startade grundutbildning 2019/20 där totalt 77 värnpliktiga påbörjat utbildningen varav 29 kvinnor.

Försvarsmakten har under året samordnat fortsättningen av försvarsmaktsstudien Operativ Prövning och Analys av Logistik (OPAL). Vidare pågår arbete med Försvarsmaktslogistik 2025 och utveckling av operativ logistikbataljon.

Den operativa förmågan vid logistikförbanden har utvecklats under 2019 främst genom utbildning, träning och deltagande i övningar. Övnings- och träningsmålen är uppnådda vilket bidragit positivt till Försvarsmaktens

¹³ Att fler värnpliktiga slutförde utbildningen (jmf med totalt påbörjade) är kopplat till att det har flyttats värnpliktiga under utbildningsåret från andra förband till LedR

operativa förmåga. Repetitionsutbildningar har genomförts med pliktpersonal och GSS/T med gott resultat. Genom förbands- och ledningsträningsövningar tillsammans med övriga nationella övningar har logistikförbanden utvecklats. Förberedelser inför FMÖ 20 pågår.

Omfattande utbildning av samtliga stridskrafter inom områdena försvarsmedicin och teknisk tjänst har genomförts vilket lett till bättre kompetensuppfyllnad av stridskrafternas krigsförband. Som ett led i utvecklingen av försvarslogistiken har Logistikstridsdagarna 2019 genomförts vid FMTS i Halmstad med drygt 300 deltagare som representerade samlig verksamhet inom logistikfunktionen med fokus på försörjningsflöde från bakre till främre nivå.

Försvarets makten har inom ramen för det finsk-svenska logistiksamarbetet (*FISE LOG 2019*) uppnått ett gemensamt logistikkoncept samt gemensam planering av övningarna *Aurora 20*, *Arctic Lock 21* och *Cold Response 22*. Det har identifierats begränsningar i samarbetet, mandat behöver klargöras samt det juridiska ramverket rörande tull- och gränsövergång behöver överses och om nödvändigt anpassas.

Stridskraften har höjt nivån på samtliga krigsförbands underhållssäkerhet och uthållighet främst vad avser förplägnad för fred, kris och krig. Ett intensivt arbete pågår med att höja beredskapsförmåga inom övriga förnödenhetsslag.

Sammantaget har förbandsproduktionen genomförts enligt plan med övningar och utbildningar. Detta har inneburit ökad och utvecklad förmåga för logistikförbanden samt för andra stridskrafter.

Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Hemvärn med nationella skyddsstyrkor

Hemvärnsförbandens huvuduppgifter är att skydda, bevaka och ytövervaka områden och objekt i syfte att skapa förutsättningar för att övriga krigsförband ska kunna mobilisera och lösa sina uppgifter.

Hemvärnets utbildningssystem är utformat för att nå de ställda operativa kraven och årligen genomför personalen övningar för att fullgöra sina avtal. Utbildningssystemet innehåller krigsförbandsövningar (KFÖ), särskilda förbandsövningar (SÖF), särskild övning (SÖB) befäl, ledningsträningsövning bataljon (LTÖ) och regional ledningsövning inom respektive militärregion (LÖ) samt kompletterande utbildning (KU).

Hemvärnsbataljonerna har under året genomfört totalt 40 KFÖ, 86 SÖF samt Rikshemvärnschefens insatsövning. Hemvärnets musikkårer har genomfört 20 vaktparader vid Stockholms slott. Regional LÖ har genomförts inom respektive militärregion och 20 bataljonsstaber har genomfört LTÖ.

Totalt har 11 876 soldater fullgjort sina avtal inom ramen för hemvärnets utbildningssystem, vilket är en ökning sedan föregående år. Oannonserade beredskapskontroller, med delar ur hemvärnsförbanden tillsammans med förband ur andra stridskrafter, har med gott resultat genomförts och bidragit till att utveckla Hemvärnets förmåga att lösa uppgifter tillsammans med andra.

I tillägg till övningar och beredskapskontroller har hemvärnssoldater under 2019 anställts av Försvarets makten för lösande av uppgifter utanför Hemvärnets utbildningssystem motsvarande 172 heltidsanställningar.

Rikshemvärnschefens fältövning har genomförts tillsammans med marinen och har utvecklat hemvärnets förmåga avseende skydd av marint basområde. Samtliga utbildningsgrupper och regionala staber deltog tillsammans med personal ur marinens förband. Rikshemvärnschefens insatsövning genomfördes i Västerås och i övningen deltog, förutom hemvärnsförband från mellersta och norra Militärregionen, en pluton ur det norska hemvärdet, Länsstyrelsen i Västmanland, Västerås stad, MSB och Polisen. Övningen har bidragit till ökad förmåga att lösa uppgifter under höjd beredskap samordnat inom totalförsvaret.

Under året har även central chefsutbildning genomförts på Hemvärnets stridsskola med över 700 elever från hemvärnsförbanden vilket har bidragit till vidmakthållandet av förbandens förmåga till ledning. En första testutbildning har under året genomförts på HvSS där amerikanska arméns specialförband har utbildat utbildningsofficerare från utbildningsgrupperna. Syftet med utbildningen har varit att stärka förmågan att utbilda egen trupp och öva på att möta specialförband inom ramen för Hemvärnets huvuduppgifter.

Inom ramen för Hemvärnets internationella utbyte har förhandling mellan Sverige, Estland, Lettland och Litauen genomförts i syfte att utveckla samarbetet.

Som ett led i förberedelserna för att militärregionstaberna ska bli egna organisationsenheter har Rikshemvärnschefen besökt alla de 22 utbildningsgrupperna samt de fyra militärregionstaberna.

Sammantaget har hemvärnsförbandens förmåga i huvudsak vidmakthållits under året. Ett fåtal av hemvärnsförbanden har ökat sin operativa förmåga medan ett antal hemvärnsbataljoner fortsatt påverkats av infrastrukturella behov, materielbrister, samt av vakanser bland personal med hemvärns- och frivilligavtal. Rikshemvärnschefens insatsövning har ökat förmågan till samordning inom totalförsvaret och Rikshemvärnschefens fältövning ökade förmågan till skydd av marint basområde. Utbildningar vid Hemvärnets stridsskola har bidragit till vidmakthållande av hemvärnets ledningsförmåga. Under 2019 har hemvärnsbataljonerna tillförts informationsbefäl, vilka har rekryterats, påbörjat utbildning och utrustats för att kunna både hantera media och stödja bataljonsledningen i kontakter med media och allmänhet, såväl under övning som under insats. Hemvärnsbataljonernas möjlighet att bedriva kvalificerat tidigt omhändertagande av skadade har ökat i och med en påbörjad tillförsel av traumaväskor.

Avseende personal i Hemvärdet hänvisas till utförligare beskrivning i bilaga 1. Resultatindikatorn Krigsduglighet per krigsförband redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Frivillig försvarsverksamhet

De Frivilliga Försvarsorganisationerna (FFO) har under 2019 fortsatt med sitt stöd av personalförsörjning till hemvärnsförbanden. 15 av 18 organisationer har under året bedrivit verksamhet på uppdrag av Försvarsmakten.

Framst har det fortlöpande arbetet med genomförandet av Grundläggande soldatutbildning för frivilliga (GU-F) bedrivits runt om i Sverige och som med ett snitt på cirka 50 procent kvinnor således bidrar till en jämnare könsfördelning inom Hemvärn och nationella skyddsstyrkor. Vidare har arbetet med ungdomsverksamheten fortsatt genom olika aktiviteter i form av sommarskolor och läger. För utförligare beskrivning se bilaga 1.

Övningsverksamhet

Försvarsmakten ska redovisa resultatet av samtliga försvarsmaktsövningar, krigsförbandsövningar samt repetitionsutbildningar. Resultatet ska analyseras i förhållande till regeringens beslut från den 18 december 2017 med inriktning för Försvarsmaktens verksamhet från 2018 till och med 2020 (Fö nr 7). Av redovisningen ska bland annat framgå i vilken utsträckning hela krigsförband har övats och i vilken utsträckning totalförsvarspliktiga har repetitionsutbildats.

RB p 1

Under året har ingen försvarsmaktsövning genomförts. Genomförd repetitionsutbildning (krigsförbandsövningar) med totalförsvarspliktig personal framgår av bilaga 6 (hemlig) samt även i bilaga 5 (hemlig) under respektive krigsförband. Nedan beskrivs genomförd övrig övningsverksamhet.

Övningsverksamheten har under året varit omfattande med övningar som genom sin intensitet och mångfasetterade utformning bidragit till utvecklingen av Försvarsmaktens operativa förmåga, bl.a. avseende brigadledning, interoperabilitet, logistikförsörjning och samverkan. Övningarnas stora variation och komplexitet, såväl nationella som internationella, bidrar långsiktigt till Försvarsmaktens totala förmågeutveckling inom den nationella ramen.

Betydande övningsverksamhet

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
Arctic Challenge Exercise 2019	Övningen Arctic Challenge Exercise (ACE) utvecklas gemensamt av Sverige, Danmark, Finland, Norge, och USA. Procedurer och koncept från verksamhet inom ramen för <i>Cross Border Training</i> används. Övergripande nationella målsättningar är att krigsförbanden fortsatt utvecklas enligt krigsförbandsspecifikationer (KFS).	Ja	Flyg
Arméövning 2019	Arméövning 2019 (AÖ 19), (engelsk benämning NORTHERN WIND) var en övning i övre Norrland i vintermiljö. Det huvudsakliga svenska förbandsbidraget bestod av del av 3. Brigaden, men övningen hade även ett stort internationellt deltagande från Finland, Norge, Storbritannien och USA. Målsättningen med övningen var att fortsatt utveckla brigadens förmåga avseende högintensiv strid, ensam och tillsammans med andra nationer i en utmanande miljö. Övningen genomfördes samtidigt som flygvapenövning 2019 (FVÖ 19) och utgjorde i det sammanhanget en grund för att bygga förmåga avseende gemensamma operationer.	Ja	Armé
Baltic Operations 19	Övningen Baltic Operations (BALTOPS) har genomförts årligen sedan 1972 av US NAVY inom ramen för " <i>in the spirit of Partnership for Peace</i> ". Övningen genomförs i Östersjön och har som syfte att demonstrera interoperabilitet både inom Nato samt mellan Nato och partnerländer. Övningen omfattar luftförsvaret, ubåtsjakt, ytstrid, minröjning, ubåtsstrid och landstigningar. Årets målsättning var fortsatt utveckling av interoperabilitet samt ytterligare integrering av marinens deltagande Visby-korvetter i Nato snabbinsatsstyrka (<i>NATO Response Force, NRF</i>) och <i>U.K Joint Expeditionary Force (JEF)</i> .	Ja	Marin
Bold Quest 2019	Bold Quest (BQ) är en USA-ledd serie av förmåge- och utvärderingsdemonstrationer med deltagande från Natos kommandostruktur, Natoländer samt USA-partners. Övningsserien erbjuder en plattform för utvecklingen av ledningssystem inom <i>Federated Mission Networking/ Mission Partner Environment (FMN/MPE)</i> , med syftet att uppnå interoperabilitet mellan USA och partners inklusive Nato. Målsättning med svenskt deltagande var fortsatt utveckling inom <i>Integrated Air & Missile Defence (IAMD)</i> , <i>Joint Fire Support (J-FS)</i> , <i>Friendly Force Tracking (FFT)</i> , <i>Digitally Aided Close Air Support (DA CAS)</i> , <i>Joint Intelligence, Surveillance and reconnaissance (J-ISR)</i> , <i>Federated Mission Networking (FMN)</i> och cyberoperationer med fokus mot teknisk och metodmässig interoperabilitet för att skapa förutsättningar för insatsorganisationens förmåga att genomföra gemensam strid med partnerländer.	Ja	Armé, Marin, Flyg samt Lednings- och underrättelse
Crisis Management Exercise 2019	<i>Crisis Management Exercise (CMX)</i> är en övningsserie där Natos <i>North Atlantic Council (NAC)</i> och medlems- samt partnerländer övas. Det övergripande scenariot för genomförande av övningen CMX 2019 utgörs av en pågående kris övergående i väpnad konflikt i närområdet. CMX 2019 syftar till att stärka strukturer för gemensam civil-militär krishantering. FM organiserade och bemannade en responscell gentemot Regeringskansliets (RK) deltagande i övningen. Utöver detta övade FM samverkan vid relevanta staber. FM övergripande målsättningar med CMX 2019 var att utveckla samverkan med RK, Finland samt Nato. Försvarsmaktens delmålsättningar var att utveckla rutiner till stående stabsdirektiv (SSD) främst avseende: Utsändande samt mottagande av samverkanspersonal för RK, Finland och <i>Supreme Hedquarter Allied Powers Europe (SHAPE)</i> . Rutiner för, samt hantering av delgivning av sekretessklassad information med deltagare utanför FM. Sammanställning och delgivning av militärstrategisk lägesbild. Därutöver har Strategisk planeringsgrupp (SPG) under ledning av Operationsledaren tränats samt militärstrategiska diskussioner (MSDI) genomförts.	Ja	HKV

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
Coalition Warrior Interoperability exploration, experimentation, examination, exercise 2019	<p><i>Coalition Warrior Interoperability eXploration, eXperimentation, eXamination, eXercise (CWIX)</i> är en årligen återkommande informationssystemövning för interoperabilitetstester under ledning av Natos högkvarter för utveckling, <i>Allied Command Transformation (ACT)</i>. Övningen ingår som en del i en övningsserie för att kunna verifiera och certifiera kommande NRF-förband och syftar dessutom till att konfirmera deltagande nationers kompatibla lednings- och informationssystem inom ramen för FMN.</p> <p>Målsättningen med svenskt deltagandet var att utveckla FM interoperabilitetsförmåga för att kunna verka i nationella och multinationella gemensamma operationer samt kunna förbereda förband anmälda till <i>NRF Follow-on Forces Group (NRF FFG)</i> styrkeregister i enlighet med Nato certifieringstrappa. Vidare var målsättningen även att verifiera och validera FMN-kompatibla lednings- och informationssystem i enlighet med beslutade utvecklingssteg.</p>	Ja	Armé, Lednings- och underrättelse samt Specialförbandsledning
Flygvapenövning 2019	<p>Flygvapenövning 19 (FVÖ 19) syftade till att öva luftstridskrafternas taktisk ledning av luftstridskrafter och den luftoperativa förmågan i ett nationellt högkonfliktscenario från flottiljer och baser mot en högteknologisk motståndare med verksamhet H24 under flera dygn. Målet med övningen var att:</p> <p>Utveckla luftstridskrafternas ledningsförmåga från taktisk till förbandsnivå inom ramen för ny Flygstab.</p> <p>Utveckla basförbandens förmåga att lösa huvuduppgifter i vintemiljö.</p> <p>Utveckla basförbandens förmåga att lösa huvuduppgifter i hög hotmiljö.</p> <p>Utveckla förmågan att logistikförsörja Flygvapnets krigsorganisation.</p> <p>Utveckla förmågan till gemensam lägesuppfattning.</p> <p>Utveckla ledning av och samverkan med luftvärnet.</p> <p>Utveckla förmågan till gemensam strid med markstridskrafterna.</p> <p>Utveckla förmågan till samverkan med Transportstyrelsen och Luftfartsverket inom ramen för totalförsvarssamverkan.</p> <p>Utveckla förmågan till undsättning.</p> <p>Utveckla förmågan till stöd och ledning av utländska flygstridskrafter.</p> <p>Öka integrationen av finska flygstridskrafter i svenskt luftförsvar.</p>	Ja	Flyg
Ledningsövning 19	<p>Ledningsövning 19 (LÖ 19) är en nationell lednings- och slabsövning som övar militärstrategisk, operativ och taktisk ledning. Övningens huvudsyfte var att öka den nationella ledningsförmågan inklusive förmågan att samverka med civila myndigheter och partners.</p> <p>Fokus för LÖ 19 var att vidareutveckla militärstrategisk och operativ ledningsnivå i att leda planering, genomförande och uppföljning av gemensamma operationer i ett scenario som avhandlar höjd beredskap.</p> <p>Övergripande övningsmålsättning var att utveckla den nationella ledningsförmågan samt förmågan till gemensamma operationer. Vidare har förmågan till samverkan med andra myndigheter och organisationer inklusive tredje part utvecklats. Utöver detta har även gränssytor/processer mellan militärstrategisk och operativ nivå utvecklats.</p>	Ja	HKV, Armé, Marin, Flyg, Lednings- och underrättelse, Logistik samt Hemvärn
Swedish Armed Forces Exercise Cyber 2019	<p>Swedish Armed Forces Exercise Cyber (SAFE Cyber) har genomförts med deltagande från myndigheter och företag som ansvarar för system och tjänster kopplade till Försvarsmakten och som vid ett funktionsbortfall påverkar Försvarsmaktens operativa förmåga negativt. FM CIO genomförde övningen inom sitt ansvarsområde som Försvarsmaktens informationssäkerhetschef och ansvarig för utvecklingen av Försvarsmaktens cyberförmåga. Övningen är en del av Försvarsmaktens arbete med att förstärka cyberförsvarsförmågan och syftade till att öva både beslutsfattare och tekniker i risk- och incidenthantering samt att öka förståelsen för hur den egna tjänsten bidrar till försvaret av Sverige.</p>	Ja	HKV

Övning	Syfte och övergripande beskrivning	Måluppfyllelse (ja, delvis, över)	Involverade stridskrafter
Swedish Naval Exercise 2019	Den nationella övningen Swedish Naval Exercise (SWENEX) genomfördes under fjärde kvartalet och utgjorde årets viktigaste övning för att utveckla den samlade marina operativa förmågan. Övningen omfattade samtliga marina krigsförband samt övriga krigsförband som stödjer marina operationer. Scenariot utgjorde ett strategiskt överfall med begränsad målsättning där marinstridskrafter tillsammans med delar av övriga Försvarmakten skulle försvara svenskt territorium i syfte att bevara nationens suveränitet. Övningen utgjorde en viktig milstolpe för marinens förmågeutveckling inför FMÖ 2020.	Ja	Armé, Marin och Flyg
Trident Jupiter 2019.1	TRJU 19-1 är en av Natos ledningsövningar som genomförs i en Artikel 5-kontext mot en jämbördig motståndare. Övningen verifierar Natos förmåga att genomföra operationer på militärstrategisk, operativ och taktisk nivå, från <i>Small Joint Operations (SJO)</i> till en <i>Major Joint Operation + (MJO+)</i> . Övningen använder sig av ett gemensamt grundscenario, OCCACUS. FM övergripande syfte med deltagande i TRJU 19-1 var att parallellt med en Natooperation i närområdet till del öva nationell ledning på militärstrategisk och operativ nivå. Vidare har samverkan med tredje part genomförts, primärt med Nato och Finland. Försvarmaktens deltagande i övningen skedde genom uppsättande av en responscell vid <i>Joint Warfare Centre (JWC)</i> i Stavanger samt bemanning med svensk personal på relevanta positioner i Natos stabs-/övningsstruktur. Under övningen har utbyte av förbindelseofficerare gjorts med Nato och Finland. Övergripande övningsmålsättningar med deltagandet var ökad interoperabilitet, stärkt ledningsförmåga (genom att tillsammans med andra öva ledningsfunktioner på militärstrategisk och operativ nivå) samt att uppvisandet av en trovärdig och tillgänglig militär förmåga i vårt närområde har utvecklats.	Ja	HKV

Tabell 9 Betydande övningsverksamhet

Personalförsörjning

Personalförsörjningen har under året präglats av ett ökande fokus på nationell tillgänglighet och förmåga med anledning av de senaste årens förändrade omvärldsläge. Den politiska ambitionen är tydlig – Sveriges militära förmåga ska öka med en successivt växande krigsorganisation. Personalförsörjningen är en kritisk framgångsfaktor för såväl förmågan att producera tillräckliga volymer av krigsplaceringsbar personal som att kompetensallokeringen är ändamålsenlig i respektive krigsförband. Försvarmakten har därför ökat ansträngningarna för att åstadkomma tillväxtfrämjande förutsättningar.

Den grundläggande förutsättningen för en större krigsorganisation är grundutbildning med plikt. Grundutbildningsomgången 2018/19, den första sedan värnpliktens återinförande, har resulterat i drygt 3 400 krigsplaceringsbara soldater och sjömän vilket är fler än något enskilt år sedan 2010. Totalförsvarspikten bedöms ha varit en bidragande anledning till att relativt få värnpliktiga avbrutit grundutbildningen.

Tillgången på yrkesofficerare har ökat under året, till följd av genomförda åtgärder som bland annat resulterat i att fler slutfört såväl Officersprogrammet (OP) som Specialistofficersutbildningen (SOU) men också med anledning av att förtidsavgångna yrkesofficerare har återanställts i större utsträckning. Till den förbättrade tillgången av yrkesofficerare har också Särskild officersutbildning (SOFU) bidragit.

Som ett led i att förbättra kompetensallokeringen i organisationen och därmed öka förutsättningarna för tillväxt har Försvarmakten ökat antalet civilanställda arbetstigare. Resultatet av initiativet ska bidra till att den militära kompetensen mer effektivt tas tillvara i de arbetsuppgifter som oundgängligen kräver militär kompetens.

För de grundläggande officersutbildningarna, OP respektive SOU, har intresset ökat. För båda utbildningarna har antalet som påbörjat utbildningarna ökat relativt 2018. 2019 års målsättning för antagna till OP överträffades (inklusive antagna till SOFU). Motsvarande målsättning för SOU uppnåddes inte.

I hemvärnsförbanden har antalet hemvärns- respektive frivilligavtal minskat jämfört med 2018. Bidragande orsaker till detta har bland annat varit att den för Hemvärdet avsedda grundutbildningen inte nått upp till

förväntad volym samt att vakansläget för de befattningar som ska rekryteras via de frivilliga försvarsorganisationerna alltså är högt. Andelen fullgjorda avtal har däremot ökat.

I och med verksamhetsövergången från FMV till Försvarmakten per den 1 januari 2019 förändrades myndighetens personalramar och personaltillgång. Den överförda organisationen uppgick till drygt 2 200 befattningar varav cirka 250 utgjordes av vakanser. Av dessa befattningar tillfördes myndigheten 1 900 civilanställda. De yrkesofficerare som omfattades av verksamhetsövergången är i huvudsak hänförliga till kategorin *Yrkesofficer vid annan myndighet (YAM)*, det vill säga i grunden redan anställda i Försvarmakten.

Försvarmakten har fortsatt att utveckla och förbättra det systematiska arbetet för ökad jämställdhet i vid bemärkelse. Kommunikativa insatser i kombination med andra åtgärder har bland annat resulterat i att andelen kvinnor som påbörjat såväl SOU som OP ökat med fem respektive sju procentenheter relativt 2018 års utfall. Andelen kvinnor som slutfört grundutbildning har ökat jämfört med föregående år men når inte upp till målsättningen 20 procent. Med målsättningen att senast 2020 uppnå andelen kvinnor om 14 procent i personalkategorin kontinuerligt anställda GSS har en ökning noterats från 10,8 procent (2018) till årets utfall om 11,5 procent. 2020 års målsättning om minst 6,8 procent kvinnor som är officer har överträffats med 0,4 procentenheter.

En mer utförlig redovisning av genomförd verksamhet och resultat ges i bilaga 1. Nyckeltal avseende krigsplaceringsläge personal återfinns i bilaga 6 (hemlig).

Förhandling och samverkan med arbetstagarorganisationerna

Samverkan mellan arbetsgivaren och arbetstagarorganisationerna (ATO) har genomförts i enlighet med gällande kollektivavtal. Vårt att lyfta fram i detta sammanhang är att parterna under 2019 träffade ett nytt temporärt samverkansavtal. Detta tillgodoser på ett helt nytt sätt samverkan och delaktighet med såväl arbetstagarorganisationerna som skyddsorganisationen och omfattar dessutom den nya ledningsnivån (försvarsgrenar). Utöver de frågeställningar som adresserats inom ramen för samverkan har parterna också bedrivit ett omfattande förhandlingsarbete, som bland annat resulterat i ett nytt avtal om lokala omställningsmedel samt ett nytt avtal för reservofficerarna.

Materieförsörjning

Försvarmaktens materieförsörjning har under 2019 genomförts i enlighet med de finansiella villkoren för såväl anslagspost 1:1.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar* som anslag 1:3 *Anskaffning av materiel och anläggningar*. Åtgärder för att styra produktionen har vidtagits under året. Omfattande arbete har lagts på införande och utveckling av nya arbetsmetoder och ansvarsförhållanden med anledning av ny ledningsorganisation med bl.a. försvarsgrensstaber, Försvarmaktens övertagande av vidmakthållande av materiel och verksamhetsövergången från FMV till Försvarmakten. Ett omfattande utvecklingsarbete har också genomförts avseende arbetsätt och metoder för nya finansiella flöden med anledning av förändrad anslagsstruktur och ny finansiell styrmodell mellan och inom Försvarmakten och Försvarets materielverk (FMV).

Inom ramen för markstridskrafternas förmågeökning flera viktiga system för markmålsbekämpning levererats såsom Archer och granatkastarbandvagnar. Samtidigt har luftvärnsförmågan stärkts i och med modifiering av radarsystemet UndE 23 och eldenheter till luftvärnsrobotsystem 97 (EldE 97). Inom det marina området har livtidsförlängning av stridsbåtsflottan och anskaffning av nya skyddade stridsbåtar utgjort ett viktigt tillskott för amfibie-, bas- och hemvärnsförband. Leveranser av modifierade Helikopter 14 har påbörjats. Satsningen på flygbaserna har fortsatt med anskaffning av materiel för flygplats- och flygbasdrift inklusive nya landningssystem och kommunikationssystem. Krypto- och IT-säkerhetsprodukter har levererats till totalförsvaret. Utveckling och uppgradering har genomförts på materiel till Telekrigsbataljonen. Avseende finkalibrig ammunition, reservdelar och utbytesenheter har en särskild satsning avseende lageruppbyggnad gjorts. Leverans av materiel till två traumatroppar har förbättrat sjukvårdsförmågan.

Särskilda beslut har tagits och avsättningar av medel har gjorts för avveckling av icke relevant materiel, då det finns behov att frigöra förrådsytor kopplat till förbandsnära förrådshållning av materiel. Detta skapar även förutsättningar för tillväxt.

Infrastrukturprojekt avseende fortsatt militär flygplatsfunktion i Karlsborg har inte kunnat realiserats p.g.a. tillståndsprövningsprocesser och därmed kommer projektet förskjutas i tid.

För detaljerad redovisning avseende materieförsörjningen se bilaga 2.

Stridskraft	Materielobjekt
Arméstridskrafterna	Brobandvagn Bataljonsartilleri, Granatkastarpansarbandvagn REMO 77B, Archer Insatsförmåga Luftvärn, UndE 23 och EldE 97 Finkaliberammunition
Marinstridskrafterna	Bojbat Stridsbåt 90 HSM Livstidsförlängning Stridsbåt 90 H
Flygstridskrafterna	Radarjaktrobot Meteor Modifierad Helikopter 14E
Lednings- och underrättelseförbanden	Länk 22 steg 2 Kommunikationsnät Flygbas
Logistikförbanden	Drivmedelsekipage Traumatroppar Reservmateriel
Hemvärnsförbanden	-
Stridskrafterna gemensamt	Elverk 5 kVA Personlig utrustning IT-säkerhetsprodukter Krypton

Utveckling

Genomförd verksamhet och dess resultat

Forskning och utveckling

Försvarsmakten ska redovisa resultatet av genomförd forskning och utveckling. Resultatet ska analyseras med utgångspunkt i regeringens beslut från den 18 december 2017 med inriktning för Försvarsmaktens verksamhet från 2018 till och med 2020 (Fö nr 7). Av redovisningen ska bl.a. framgå vilka överväganden som legat till grund för den forskning och utveckling som har beställts, hur resultaten avses användas i verksamheten och hur forskningsresurser nyttjats i övrigt. Vidare ska redovisas hur medlen för försvarsunderrättelseforskning har använts.

RB p 9

I den försvarspolitiska inriktningen anges att forskning och utveckling ska bidra till den långsiktiga förmågeutvecklingen och stärka Försvarsmaktens förmåga att möta framtida hot. Försvarsmakten har under året tagit ytterligare steg mot att utnyttja resultat av forskning och utveckling för att förutse den framtida operationsmiljön och att på detta sätt stödja den framtida inriktningen av Försvarsmakten. Bedömningen är att den framtida operations- och stridsmiljön kommer att skilja sig från dagens. Särskilt kommer den tekniska utveckling att få stort genomslag på såväl materiel som taktik. Under året har verksamheten för forskningsskanning och teknisk prognostisering samlats i ett program i syfte att tydligare kunna förutse utveckling och att därmed kunna värdera dess påverkan på framtida hot och operationsmiljö.

Ur den bild av framtida hot och operationsmiljö och därmed behov av operativa förmågor som framkommit, inriktas forskningen nu till att i större omfattning prioriteras mot förutsedda framtida behov som beskrivits av såväl Försvarsmakten som av försvarsberedningen. En viktig del av detta har varit att ytterligare öka bredden av forskning och utveckling och förstärka nya eller nyligen tillförda områden. Exempel på sådana områden är operationer i cybermiljön, autonomi samt Artificiell Intelligens. Under året har också projekt för förstärkning av soldatsystem (*human performance enhancement*) och högenergivapen initierats. För att ytterligare öka nyttiggörande av genomförd kunskap har verksamheten inom högre tekniska mognadsnivåer förstärkts genom

teknologitransfer inom undervattenskommunikation och inom skyddsområdet. För att fortsätta denna utveckling långsiktigt har också studier genomförts av hur teknikutveckling- och demonstratorverksamheten kan bidra till att ytterligare öka nyttiggörandet i den operativa förmågan.

Verksamheten inom FoU är främst förutsättningsskapande och nyttiggörande sker i huvudsak i andra verksamhetsgrenar i förmågeutveckling och produktion. Inom denna ram genomförs forskning och utveckling i ett flöde av tre perspektiv:

1. FoU avseende *syfte och målsättningar*. Detta perspektiv innehåller funktionsaspekter som underrättelse- och säkerhetstjänst, logistik, ledning, verkan, skydd, transport samt uppgifts- och syftesorienterade aspekter som krigsvetenskap, säkerhetspolitik, etik och filosofi, doktrin och juridik.
2. FoU avseende *metod och tillämpning*. Detta perspektiv innehåller mänskliga aspekter som människa systeminteraktion, militär profession, organisation, ledning, utbildning, övning, färdighetsträning, samt operationsmiljöaspekter som mark, sjö, luft, rymden och cyber.
3. *Grundläggande kategorier av förmågeskapande medel* med komponenter som sensorer, materiel, verkansformer, delsystem som radar, telekrig, vapen, framdrivning, integrerade system: plattformar, fordon, automation/AI/autonomi, tekniska ledningssystem och områden som telekrig, CBRN, mark, sjö, luft, rymden, cyber. Här kan också människan som medel inklusive fysiologi och psykologi ingå.

Huvuddelen av verksamheten har genomförts och genomförs inom de tekniska delarna i det tredje perspektivet. I Försvarsmaktens strategiska inriktning har detta brutits ner i följande målsättningar:

- Forskning- och utvecklingsverksamheten ska i högre grad ges ett långsiktigt perspektiv.
- Ökad fokusering ska ske mot integritetskritiska och försvarsmaktsspecifika områden där andra alternativ är otillräckliga eller saknas.
- Behov av kompetens inom nya områden ska kontinuerligt identifieras, värderas och balanseras mot befintliga områden och successivt ges plats i Försvarsmaktens forsknings- och utvecklingsportfölj. Nya kompetensområden, eller områden där verksamheten nyligen har utökats, är bl.a. cyber, rymdrelaterade förmågor, skydd mot och egen förmåga till långräckviddig bekämpnings, strid med system i samverkan, obemannade farkoster och artificiell intelligens.

Forskning och Teknikutveckling (FoT)

Försvarsmakten bedriver forskning och teknikutveckling inom ett tiotal områden inklusive ett samverkansprogram och två temaområden. FoT-verksamheten sker i samverkan med utvalda institut och lärosäten som levererar forskningsresultat.

De integritetskritiska områdena är högst prioriterade. Dessa områden är: Sensorer och signaturanpassning, Undervattensteknik, Vapen och skydd, Telekrig, Operationer i cyberdomän samt delar av Ledning och MSI (Människa-System-Interaktion). Därefter kommer området Flygsystem som syftar till att bibehålla och vidareutveckla nationell kompetens med målet att långsiktigt bidra till förutsättningar för nationell handlingsfrihet för framtida materieförsörjning och förmågeutveckling inom flygområdet. Förutom dessa områden samverkar Försvarsmakten med FOI avseende föreslagen inriktning av CBRN-forskning. Denna forskning finansieras inte av Försvarsmakten men resultatet bidrar till Försvarsmaktens CBRN-förmåga.

Forskning

Genomförd forskning skapar förutsättningar för att bibehålla och vidareutveckla den nationella kunskapsbank som byggts upp under lång tid. Denna kunskapsbank används kontinuerligt som grund för långsiktiga beslut avseende Försvarmaktens förmågeutveckling och kravställning. I ett kortare perspektiv stödjer forskningen utvecklingen av befintliga förmågor. Leveranser sker såväl i form av metod- och kunskapsstöd till Försvarmaktens studier och konceptutveckling, som genom tillförsel av viktig kunskap för teknikutveckling och materielanskaffning.

Inom det humanorienterade området militära professionen har det bland annat studerats rekrytering, urval och förmåga att behålla personal. För att minska risk för avgång, exempelvis på grund av belastningsrelaterade besvär och skador, har en ny metod med individanpassad successiv ökning av fysik belastning under grundutbildningen tagits fram. Metoden implementeras nu i hela Försvarmakten.

Inom området försvarsmedicin har mikrovågsstrålning och nya icke-dödliga vapens effekt på kroppsvävnad beskrivits. Utveckling av vetenskapliga modeller för skadeutfallsberäkning och dimensionering av sjukvården vid strid mot en kvalificerad motståndare har påbörjats. En förstudie har analyserat användningsområden för autonoma system i Försvarmaktens sjukvårdssystem och sambandet mellan tryckvågsrelaterad hjärnskänning och mental hälsa har undersökts. Ett nytt europeiskt samarbete förbättrar Försvarmaktens förmåga att verka i extrem kall miljö.

Fokus för samverkansprogrammet har till stor del legat på civil-militär samverkan för utvecklad totalförsvärförmåga samt på området autonomi och obemannat. Militärt innovationsprogram har arbetat med att identifiera militärt relevant civil teknik och hur den kan vidareutvecklas till militärt användbar teknik med möjlighet att öka den militära förmågan.

Programmet för forskningsskanning och teknisk prognos har fortsatt fokuserat på att följa ett antal intressanta teknikområden, bedöma möjliga utvecklingar och vilken påverkan det kan få på militär förmågeutveckling. Arbete har också initierats för att utveckla processen för urval av avskanningsområden och prognostisering av militär nytta.

Inom området ledning och MSI har forskningen framför allt bedrivits inom delområdet samband och telekommunikation med bland annat analys av systemintegration av trådlösa kommunikationssystem. Det enskilt största projektet utgörs av metoder och teknik för informationshantering och analys. Inom delområdet beslutstöd och kognitiva system har ytterligare förstärkningar gjorts för att gå djupare inom artificiell intelligens (AI). Inom delområde modellering och simulering har framtida inriktning av forskning särskilt studerats i syfte att i ökande grad nyttiggöra modellering och simulering i Försvarmakten.

Inom sensorer och signaturanpassning har kompetensutvecklingen fortsatt stödja arbetet med att omsätta sensorkedjan. Forskningen inom radarområdet har fortsatt fokuserat på ny teknik. Den högaktuella hotbilden med drönare har också lett till ett fokus på samverkande sensorer med olika sensortechniker. Förmågan att med olika sensorer kunna upptäcka improviserade sprängmedel (*C-IED*) har fortsatt under året men fokuseras nu allt mer på det nationella perspektivet. Inom signaturanpassningsområdet har ett brett arbete fortsatt både med signaturanpassningsmateriel och värdering av signaturer och signaturmodeller. Dessutom har en demonstratorverksamhet genomförts för amfibieförbanden tillsammans med svensk industri under övningen *SWENEX*. Inom rymdområdet har den breda omvärldsbevakningen fortsatt samtidigt som den uppbyggda kompetensen har stött framtagandet av en demonstrator för *SSA* (*Space Situation Awareness*).

Inom undervattensteknik har ett omfattande försök genomförts under havsis i syfte att undersöka istäckets inverkan på spanings- och kommunikationssystemen. Viktiga framsteg har även skett gällande möjligheten att snabbt och dolt bestämma enskilda utlagda sensorers positioner, vilket i förlängningen kommer förbättra systemens spaningsförmåga.

Inom vapen och skydd har förmåga att värdera vapen- och skyddssystem på såväl övergripande operativ som taktisk och teknisk nivå utvecklats under året. Inom området har också forskning kring verkan och skydd mot långräckviddiga vapen genomförts.

Inom området telekrig har kompetens från både forskning och teknikutveckling kunnat användas i det inledande skedet av kompetensuppbyggnaden avseende Försvarsmaktens förmåga att verka mot obemannade flygfarkoster, i detta fall mindre UAV:er, där stöd även har kunnat ges till andra myndigheter. Möjligheten att möta det relativt snabbt uppkomna kompetensbehovet pekar på vikten av långsiktig, bred och tillräckligt djup forskning inom området. Forsknings- och teknikutvecklingsområdet telekrig bidrar över tiden till vidmakthållande och hotanpassning av telekrigsförmågan hos befintliga och kommande system på Försvarsmaktens plattformar.

Området flygsystem har fortsatt fokuserat forskningen mot luftoperativ värdering. Vidare har forskning bedrivits inom värdering och utveckling av systemförmåga, plattformsanalys och modelleringsteknik samt prestandaanalys.

Under året bidrog området Cyber till att övningen *SAFE Cyber* kunde genomföras (*Swedish Armed Forces Exercise Cyber*). I övningen fick 18 inbjudna myndigheter och företag, med över 60 deltagare, öva på rapportering, hantering, beslutsfattande och samverkan i samband med cyberangrepp, i en kombinerad teknisk och diskussionsbaserad cyberförsvarsövning. Den tekniska delen av övningen genomfördes med stöd av flera myndigheter bland annat FOI. FOI fick också möjlighet att studera och utvärdera Försvarsmaktens incidenthantering, liksom de övades lägesbildsuppfattning. Resultatet efter övningen kommer att kunna användas för att utveckla Försvarsmaktens incidenthantering och ge viktiga kunskaper om cyberlägesbilder

Särskilt om försvarsunderrättelseforskning

Försvarsunderrättelseforskningen har under året fortsatt inom delområdena: doktrinär konceptutveckling, skydd i informationsmiljön, kvalitativa beslutsstöd och framtidens informationsmiljö.

Uppdragen till forskningsleverantörerna, främst FOI, från försvarsunderrättelseverksamheten har under året utvecklats ytterligare.

Resultaten av forskningen har bland annat använts i arbetet med att stärka Försvarsmaktens förmåga till förvarning. Forskningen har även bidragit till att utveckla Försvarsmaktens förmåga inom underrättelse- och säkerhetsfunktionen.

En mer detaljerad redovisning framgår av *Årsredovisning för Must*.

Teknikutveckling

Inom Samverkansprogrammet har teknikområdet autonomi och obemannade farkoster utvecklats i snabb takt, både civilt och militärt. Verksamheten har stärkts avseende kompetensutveckling inför realiserbarhet av framtida teknik samt med relevanta forskningsprojekt som belyser allt ifrån etiska aspekter till robust navigering. Den mer produktnära teknikutvecklingen inom samverkansprogrammet genomförs inom projektet Militär elektronikutveckling i form av komponentutveckling för antennära mikrovågsteknik som bidragit till att öka försvarsmaktens förmåga till störning och spaning genom en effektivare elektronik och ny konstruktionsmetodik. Kunskapen överförs till Gripen E utvecklingen och kan även nyttiggöras i kommande uppgraderingar och nyutvecklingar.

Inom Ledning & MSI har teknikutveckling framför allt bedrivits inom delområdet kommunikation för det framtida försvaret. Utöver detta har teknikutveckling genomförts inom beslutstöd och kognitiva system med artificiell intelligens samt analys av stora datamängder (*Big data*).

Teknikutvecklingen inom undervattensområdet har dels syftat till att utveckla teknik och metoder för distribuerade sensornätverk i undervattensdomänen men också till att utvärdera nya materials (för särskild uv-teknik) fördelar ur ekonomiskt, tekniskt och kunskapsmässigt perspektiv.

Transferprogram

Under året har ett arbete inom radarområdet påbörjats som syftar till att undersöka möjligheterna att använda mobiltelefoniteknik/komponenter för att utveckla nästa generation radarsystem. Tekniken skall visas med en demonstration under 2020. Inom rymdområdet har en SSA-demonstrator tagits fram för att kunna visa och följa upp satelliter som passerar Sverige och dess närområde.

Ett transferprojekt inom försvarsmedicinområdet minskar en kritisk sårbarhet genom att utveckla tillverkning av frystorkat plasma i Sverige. En virtuell patient har utvecklats och provats i internationell miljö med syfte att förbättra traumautbildningen.

Inom Cyberområdet har det genom transfer tagits fram ett urvalstest, som ska användas i samband med extramönstringen av cybersoldater.

Studier och konceptutveckling

Studier och konceptutveckling syftar till kunskapsuppbyggnad och för att ta fram beslutsunderlag avseende Försvarsmaktens utveckling på både kort och lång sikt. Underlag från studier och konceptutveckling har använts i förmågeutvecklingen och planering i övrigt samt som underlag till försvarsberedning. Studieverktyget är extra värdefullt för att utveckla nya koncept och ny förmåga och studiernas omfattning har ökat under året. Förutom löpande studier för de olika domänerna har studier genomförts inom bland annat dimensionering av CBRN-förmågan i Försvarsmakten och användning av artificiell intelligens i militär sjukvård.

Övrig och koncernövergripande forskning och utveckling (FoU)

Övrig och koncernövergripande FoU är en verksamhet av övergripande karaktär inom vars ram även stöd till ledning av forskning och utveckling beställs. Verksamheten har omfattat: vidareutveckling av Flygvapnets luftstridssimuleringscentrum, Nationella Flygtekniska Forskningsprogrammet, Teknisk prognos och avskanning av forskningsfronten samt operationsanalytiskt stöd (OA-verksamheten) till Högkvarteret. Utöver ovanstående uppdrag ingår i koncernövergripande FoU även vissa särskilda forskningsprojekt, utredningar och externt stöd inom ramen för FoU.

Verksamhetsutfall anslag 1:4 per FoT-områden och andra FoU-områden

Område (Mnkr)	Forskning 2019	Teknikutv. 2019	Totalt 2019	Totalt 2018	Totalt 2017	Not
Modellering och simulering	0,0	0,0	0,0	4,7	5,2	1
Ledning och MSI (människa och systeminteraktion)	41,8	6,4	48,2	34,3	40,0	
Militära professionen	32,8	0,0	32,8	28,5	27,2	
Sensorer och signaturanpassning	80,3	17,6	97,9	88,3	83,0	
Undervattensteknik	48,2	6,3	54,5	44,8	50,4	
Vapen och skydd	69,3	26,8	96,1	73,8	77,2	
Operationer i Cyberdomänen	19,6	1,1	20,7	11,6	1,5	2
Telekrig	70,5	12,0	82,5	84,1	77,6	
Försvarsrelaterad medicin	29,0	0,0	29,0	23,5	22,7	3
Flygsystem	22,9	10,0	32,9	45,9	29,1	4
Logistik	0,0	0,0				
Temaområden (FOI)	5,0	0,0	5,0	8,0	6,5	
Scanning av forskningsfronten (FOI)	0,0	0,0	0,0	3,6	2,4	5
Samverkansprogrammet	9,2	7,1	16,3	10,7	16,2	
Underrättelse och säkerhet	15,0	0,0	15,0	14,7	13,4	6
Program för Forskningsskanning och teknisk prognos	6,6	3,7	10,3			7
Program för Militärt OA	3,0	0,0	3,0			8
Sjösystem	1,0	2,1	3,1			9
Delsumma FoT	454,2	93,1	547,3	476,6	452,4	
Forskning- och teknologitransfer			14,3	14,2	8,4	
Forsknings- och utvecklingssamarbete inom den Europeiska försvarsbyrån, EDA			4,7	5,6	6,5	
Nationella flygtekniska forskningsprogrammet, NFFP			15,0	15,0	15,0	10
Koncernstödsuppdrag, inkl. FLSC och OA-stöd			75,2	77,6	70,0	11
Studier och konceptutveckling			30,6	45,5	28,1	
Totalt	454,2	93,1	687,1	634,5	580,4	

Tabell 10 Verksamhetsutfall anslag 1:4 fördelat på FoT-områden, koncernstödsuppdrag samt studier m.m.

1. Modellering och simulering ingår från 2019 i FoT-område Ledning och MSI, tidigare har det ingått koncernstödet.
2. Nytt FoT-område fr.o.m. 2017.
3. Elektronik och byggsätt ingår från 2019 i Samverkansprogrammet varför FoT området bytt namn från *Flygteknik med elektronik och byggsätt* till *Flygsystem*. Utfall är 1,1 miljoner kronor lägre än fakturerat p.g.a. felaktig periodisering av kostnad.
4. Logistik utgör inte längre ett eget FoT-område.
5. Ingår från 2019 i *Program för Forskningsskanning och teknisk prognos*
6. Nytt FoT- område fr.o.m. 2016
7. Nytt FoT- område fr.o.m. 2019
8. Nytt FoT- område fr.o.m. 2019
9. Nytt FoT- område fr.o.m. 2019
10. Högsta finansiella villkor enligt regleringsbrevet för 2019
11. Utfall är korrigerat med avseende på felaktig periodisering av kostnad

Materielutveckling

Materielutvecklingen syftar till att stödja krigsförbandens långsiktiga utveckling mot operativa krav och realiseringen av planerad insatsorganisation. Här utgör samordningen av utvecklingsplaner för olika operationsmiljöer en viktig del.

Omfattningen av materielutvecklingen har ökat något jämfört med 2018. Exempel på materielutveckling återfinns inom indirekt eld, flygutbildningssystem, flygbasmateriel, IT-säkerhet, geografisk informationsförsörjning och taktiska radiolänkar.

För att skapa underlag till målsättningsarbete inom organisations- och metodutveckling har spelverksamhet genomförts.

Övrig verksamhet

Rustningskontroll

Försvarsmaktens arbete inom förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet inklusive rustningskontrollområdet syftar till att myndigheten ska kunna infria åtaganden gentemot Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet för att därigenom bidra till att Sverige uppfyller sina skyldigheter och åtaganden, bevakar sina rättigheter och intressen samt bidrar till ökad säkerhet och förtroende länder emellan. Verksamheten regleras övergripande i bilaga 3 till regleringsbrevet för 2019 samt Förordning (1995:336) med anledning av vissa åtaganden inom Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

Inom Wiendokumentet har det tagits emot tre områdesinspektioner och en förbandsutvärdering. Det har genomförts en utgående förbandsutvärdering samt deltagit med en gästinspektör i en annan stats områdesinspektion. Det har anordnats svenskt flygbas- och förbandsbesök inklusive materielförevisning. Vid sju tillfällen har representanter närvarat vid andra stater flygbas- och förbandsbesök samt vid fyra tillfällen vid observation av övning. Därutöver har expertstöd lämnats till Regeringskansliet vid flera tillfällen.

Inom fördraget om observationsflygningar har det tagits emot en observationsflygning. Det har genomförts sex utgående observationsflygningar och två övningsflygningar, samtliga med andra stater. OS-100 har hyrts ut vid sju tillfällen.

Inom förhandlingsstöd har stöd lämnats vid tre möten. Arbete med projektet Protokollföring av explosiv ammunition har genomförts med metodförsök under försvarsmaktsövningar samt arbete med Handbok. Deltagande har skett i studie MARK 2019. Vidare har ett möte med Norsk Folkehjäl, ett statspartsmöte och en översynskonferens genomförts.

Inom *Small Arms and Light Weapons (SALW)* har deltagande skett i ett *Multinational Small Arms and Ammunition Group (MSAG)*-möte. Rapportunderlag i SALW-relaterade frågor har lämnats till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet och UD). Stöd inom policy-relaterade frågor samt projektutvärderingar har lämnats till UD. Två elever har skickats till evaluering i enlighet med *United Nations Office for Disarmament Affairs (UNODA) International Ammunition Technical Guidelines (IATG)*. Förberedelser har genomförts, tillsammans med UD, inför nästa års expertmöten gällande ammunition.

Resultatet värderas utifrån målsättningen att Försvarsmaktens arbete inom förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet inklusive rustningskontrollområdet syftar till att myndigheten ska kunna infria åtaganden gentemot Utrikesdepartementet och Försvarsdepartementet för att därigenom bidra till att Sverige uppfyller sina skyldigheter och åtaganden, bevakar sina rättigheter och intressen samt bidrar till ökad säkerhet och förtroende länder emellan.

Inom Wiendokumentet har uppdragen lösts med gott resultat. Verksamheten följer av vad andra stater genomför, t.ex. utgående områdesinspektioner och förbandsutvärderingar. Eftersom det finns ett begränsat antal tillfällen för dessa och det är många stater som har samma intressen så värderas måluppfyllnad mot faktiska reella möjligheter till genomförande.

Mottagande av inkommande observationsflygning har fungerat bra likväl som genomförandet av utgående överenskomna observationsflygningar. Arbetet med samarbetspartners inför och under observationsflygningar samt övningsflygningar har fungerat väl. Detsamma gäller vid uthyrning av OS-100.

Inom förhandlingsstöd för vapenkonventioner och SALW har efterfrågat expertstöd och förhandlingsstöd lämnats enligt uppdragsställarens önskemål.

I allt väsentligt bedöms ålagda uppdrag lösts med ett gott resultat.

Exportstöd och exportåtaganden

Försvarmakten ska redovisa hur myndigheten har arbetat med den exportrelaterade verksamheten och hur den påverkar den operativa förmågan. Som en del av detta ska myndigheten särskilt redovisa hur verksamhet avseende de tidigare utpekade väsentliga säkerhetsintressena samt artillerisystemet Archer har bedrivits

RB p 6

Exportstöd har genomförts på uppdrag av Försvarets materielverk (FMV) med full kostnadstäckning enligt den av Försvarmakten fastställda modellen för beräkning av full kostnadstäckning.

Vid erhållande av exportuppdrag från FMV analyserar Försvarmakten om det finns en koppling till operativ förmåga. I det fall Försvarmakten bedömer att så är fallet och att uppdraget kan genomföras utan större negativa konsekvenser för egen produktion bejakas uppdragen. Därutöver värderas risker i samband med exportstöd. Det bör särskilt noteras att exportstöd i sig inte innebär någon möjlighet till kostnadsdelning och därmed positiv försvarsnytta utifrån ett ekonomiskt perspektiv. De indirekta effekterna, av ökad försäljningsvolym, på industrins prissättning är svårbedömda. Däremot kan fler exportkunder innebära framtida möjligheter till kostnadsdelning vid en uppgradering och utveckling av materielsystem.

Aktiviteter kopplat till exportåtaganden under 2019 har inte påverkat grundoperationsplanen, pågående insatser eller inneburit konsekvenser för den operativa förmågan.

Stöd relaterat till exportåtagande rörande Gripen för Tjeckien, Ungern och Thailand har genomförts vid ett flertal tillfällen under 2019 med både materiellt stöd och utbildning.

På uppdrag av FMV har stöd lämnats till Saab AB rörande export av Gripen till bl.a. Finland, Brasilien, Indien och Schweiz. Förevisningsstöd har även lämnats i Colombia samt vid verksamhet i Storbritannien.

Inom den marina domänen har stöd har lämnats till FMV. Exportstöd har genomförts avseende ubåtar till Polen och Nederländerna.

Försvarmakten har under 2019 utfört exportstöd såväl inom ramen för ordinarie verksamhet som separata aktiviteter kopplat till Archer. Stödet har utgjorts av förevisningar av systemet på Artilleriregementet, med både materielförevisning och skarpskjutning.

Inom lednings- och underrättelseområdet har stöd genomförts inom telekrig utbildning för *Royal Thai Air Force (RTAF)*

Säkerhetsskyddsklassificerad information avseende Archer och lednings- och underrättelseområdet framgår av bilaga 6 (hemlig).

Internationell militär test-, utbildnings- och övningsverksamhet (ITÖ)

ITÖ är internationell militär test-, utbildnings- och övningsverksamhet i Sverige med utländska förband och/eller utländsk militär materiel, syftande till att öka nyttjandegraden inom tillgänglig test-, utbildnings- eller övningsinfrastruktur. När så är möjligt ska ITÖ gagna utvecklingen inom Försvarmakten och FMV genom erfarenhetsöverföring utöver ordinarie övningsserier. Verksamheten regleras övergripande i bilaga 3 till regleringsbrevet för 2019.

Verksamhet har genomförts vid nio tillfällen med deltagare från Frankrike, Nederländerna, Schweiz, Tjeckien och Tyskland. Nyttjandet av svenska övningsfält för ITÖ-verksamhet, och därmed förbrukning av miljötillstånd, har inte inneburit negativa konsekvenser för Försvarmaktens egna övningsverksamhet.

Statsceremoniell verksamhet

Statsceremoniell verksamhet med traditionsvård har genomförts i form av bl.a. högvakt, och salutskjutningar.

Utöver högvakt och ordinarie salutskjutningar har statsceremoniell verksamhet bedrivits vid följande tillfällen:

- Högtidligheter inom det kungliga huset
- Veterandagen, nationaldagen och riksmötets öppnande
- Åtta högtidliga audienser
- Statsbesök från Sydkorea

Vidare har Försvarsmakten engagerats för ceremoniell verksamhet vid:

- Fyra örlogsbesök
- Krigsvetenskapsakademiens och Svenska akademiens högtidsdag
- Ett stort antal utländska besök på nivå motsvarande försvarsministrar, generalspersoner och flaggmän.
- Ett stort antal försvarsattachébesök

Övrig resultatredovisning

Internationellt samarbete

Försvarsmakten ska samlat redovisa resultatet av sitt samarbete med Nato, EU, FN, Nordefco, Joint Expeditionary Force (JEF), Framework Nations Concept (FNC), och European Intervention Initiative (EI), länder i närområdet, Frankrike, Storbritannien och USA. Av redovisningen ska framgå vilka aktiviteter som har genomförts, vilka resultat som har uppnåtts och hur resultatet har påverkat Försvarsmaktens operativa förmåga. Vidare ska resultatet av samarbetet med andra svenska myndigheter framgå.

RB p 5

Försvarsmakten ska redovisa hur det svensk-finska samarbetet, i enlighet med det samförståndsavtal som undertecknades den 9 juli 2018, har utvecklats. Utvecklingen av den gemensamma svensk-finska marina stridsgruppen ska belysas liksom övningar som genomförts med övriga svenska och finska förband.

Försvarsmakten ska redovisa hur partnerskapet med Nato utvecklats avseende Östersjöregionen.

Utveckling av det internationella samarbetet

Försvarsmaktens internationella samarbeten har haft fortsatt hög ambition, särskilt inom multilaterala samarbeten. Likt 2018 har ett antal initiativ från politisk nivå formaliserats och fördjupats under 2019 t.ex. EU:s permanenta strukturerade arbete (*Permanent Structured Cooperation, PESCO*), den brittisk-ledda *Joint Expeditionary Force (JEF)*, det tysk-ledda *Framework Nation Concept (FNC)*, trilateralt samarbete mellan Sverige, Finland och USA samt bilateralt samarbete med Finland. Vidare har franska *European Intervention Initiative* tillkommit. Utökningen av internationella samarbeten får personella och ekonomiska konsekvenser för Försvarsmaktens verksamhet men bedöms i huvudsak kunna skapa förutsättningar för en ökad operativ förmåga. Ambitionen i olika internationella samarbeten utvecklas i den takt ekonomiska och personella resurser medger.

Nordiskt försvarssamarbete - Nordefco

Nordefco är ett stabsarbetsforum som syftar till att identifiera, planera och initiera projekt som därefter implementeras i medlemsländernas respektive linjeorganisationer. Forumets resultat mäts alltså bäst utanför samarbetet. Sverige har under 2019 varit ordförande i Nordefco.

Ett exempel på Nordefco-projekt som numera drivs i linjen är flygvapenövningen *Arctic Challenge Exercise 2019 (ACE 19)*, som i år genomförts under svensk ledning och som för första gången uppnått *Flag Level Status*. Det gör att den kan räknas in som en av världens mest avancerade övningar avseende komplexitet och utmaning för flygförare och stridsledare. *Flag Level Status* kräver omfattande externa resurser och kan inte uppnås utan stöd från flera olika partner, framför allt USA. Möjligheten att i framtiden driva övningen på samma nivå är således helt avhängig fortsatt stöd.

Sveriges ordförandeskap har koncentrerats till att påbörja implementering av Nordefcos *VISION 2025* som antogs hösten 2018. Den nya visionen skiftar fokus från samarbete i fred, med primärt syfte att hitta

kostnadseffektiva produktionslösningar, till samarbete i kris och konflikt i syfte att uppnå operativ effekt. En övergripande målsättning har varit att slutföra pågående projekt för att skapa förutsättningar för ny inriktning.

Exempel på projekt som utvecklats eller slutförts är *Nordic Enhanced Cooperation Air Surveillance (NORECAS)* som är uppdelat i två delar. En del avser utbyte av radardata för flygplansrörelser och en annan del avser möjlig integration av flygledning- och kommunikationssystem (*Air C3*). Det grundläggande syftet är att öka den operativa förmågan emellan de nordiska länderna. Implementering av radarutbyte inleddes i oktober 2019 och väntas bli klart i juni 2021. Ett annat exempel är ett avtal (*Technical Arrangement, TA*) för alternativa flygfält (*Alternate Landing Base*) med beväpnade flygplan, som öppnar för möjligheten att planera för utnyttjande av reservlandningsplatser i annat land vid försämrade väderförhållanden eller andra flygsäkerhetsskäl. Detta avtal ökar möjligheterna för operativ flygverksamhet för samtliga medlemsländer. Ett tredje exempel är införandet av ett samarbetsforum för ländernas logistikchefer som bland annat syftar till ökad försörjningssäkerhet och förnödenhetsförsörjning – *Logistical Preparedness and Security of Supplies*. Vidare framskrider arbetet med anskaffning av ett gemensamt nordiskt uniformssystem (*Nordic Combat Uniform*) med praktiska prov. Slutligen bör nämnas de metoder för gemensam förmågeutveckling som är under framtagande. Genom att tidigt identifiera gemensamma utvecklingsområden skapas möjligheter för gemensam försvarsmaterielanskaffning och ökad ambitionsnivå vid utveckling av kostnadsdrivande förmågor.

Finland

Under 2019 har Försvarmakten fortsatt fördjupningen av det militära samarbetet med Finland, i linje med av regeringen givna inriktningar och beslut, inklusive det bilaterala samförståndsavtalet för försvarssamarbete som undertecknades i juli 2018. Av samförståndsavtalet framgår att samarbetet syftar till att stärka de båda ländernas försvarsförmåga, samt till att skapa förutsättningar för försvarsmaktsgemensamma operationer (*Combined Joint Operations*) i alla situationer. Samarbetet ska bidra till ökad regional säkerhet och omfatta samtliga konfliktnivåer (fred, kris och krig).

Till stöd för den fortsatta utvecklingen av förmågan att genomföra försvarsmaktsgemensamma insatser i alla konfliktnivåer lanserades under 2019 ett gemensamt Militärstrategiskt koncept och ett gemensamt Operativt koncept. Därtill fortsatte det omfattande gemensamma förmågeutvecklingssamarbetet inom samtliga stridskrafter på operativ och taktisk nivå. Som en del av detta arbete har ett omfattande övningsutbyte genomförts, såväl bilateralt som multilateralt. I arméövningen Nordanvind deltog den finska armén med sitt mest omfattande bidrag någonsin till en övning utanför Finland. Inom ramen för bl.a. *ACE 19*, Flygvapenövning 19 och *Ruska 19* togs ytterligare steg för utveckling av flygsamarbetet. Det marina samarbetet övades och utvecklades ytterligare inom ramen för bl.a. *Northern Coasts* där Sverige och Finland gemensamt bidrog med ledningen för en multinationell stridsgrupp.

Den gemensamma operationsplaneringen fortskred under 2019 enligt plan.

Sammantaget bedöms interoperabiliteten med den finska försvarmakten ha stärkts inom samtliga stridskrafter. Vidare bedöms förmågan till försvarsmaktsgemensamma insatser och den operativa förmågan ha stärkts ytterligare. Samtidigt finns det utmaningar och begränsningar avseende legala, personella och ekonomiska förutsättningar givet samarbetets omfattning och målsättningar.

USA

Försvarmaktens primära syfte i samarbete med USA är att utveckla försvarsförmågan. Denna utveckling kopplas till områdena interoperabilitet, övning och utbildning, materielsamarbete, forskning och utveckling samt internationella insatser.

Arbetet har fortsatt inom samtliga ovan angivna områden för att fördjupa samarbetet. På strategisk nivå har stabssamtal och arbetsmöten genomförts med såväl *US Joint Staff* som med *US EUCOM* där delar av samtalen även förts i en trilateral kontext mellan Sverige, Finland och USA. Vidare har Försvarmakten stått värd för ett antal högnivåmöten för representanter ur den amerikanska försvarmakten samt deltagit i seminarier och utbildningar som organiserats av *US Joint Staff* och *US EUCOM*. Utbildningsverksamheten rörande luftvärnssystemet Patriot har fortsatt enligt plan. Slutligen har övningssamarbete fortsatt bland annat inom

övningen *ACE 19* och *Archipelago Endeavour*. Som en följd av det försämrade säkerhetsläget i Sveriges närområde har närvaron av amerikanska enheter i Östersjön ökat. Detta har bidragit till att Försvarsmaktens förband på ett mer rutinmässigt sätt fått möjlighet att samverka med amerikanska enheter och förband, inte minst inom sambandsområdet.

Danmark

Samarbetet med Danmark utgår från av regeringen givna inriktningar och beslut, inklusive det bilaterala samförståndsavtalet för försvarssamarbete som undertecknades i januari 2016. Av samförståndsavtalet framgår att samarbetet syftar till att stärka de båda ländernas operativa förmåga samt till att stärka samarbetet inom flygdomänen och den marina domänen, bl.a. vad avser förenklat tillträde till luftrum och territorialvatten.

I april 2019 genomfördes för första gången i modern tid stabssamtal på militärstrategisk nivå. Del av fokus under mötet låg på det marina samarbetet. Till följd av detta har dialogen om fördjupat marint samarbete initierats i linje med bemyndigande från regeringen.

Vidare har rutiner etablerats för förenklad och snabb tillträdesprocess för genomflygningar av danskt och svenskt territorium, inklusive genomflygningar med incidentjaktberedskap. Genomflygningar i svenskt luftrum genomförs med specifika och förbestämda flygrutter. Samarbetet ökar i huvudsak Försvarsmaktens handlingsfrihet.

Övningsutbyte med Danmark har främst skett inom ramen för multinationella övningar, t.ex. *ACE 19* och *Northern Coasts 19*. Deltagande i avancerade och komplexa övningar bedöms ha en positiv inverkan på Försvarsmaktens operativa förmåga.

Polen

Försvarsmakten arbetar kontinuerligt för att stärka det bilaterala försvarssamarbetet med Polen. Av särskilt intresse är samarbete avseende materielanskaffning inom den marina domänen och undervattensområdet, det senare bedöms kunna bidra till den operativa förmågan genom kostnadseffektivisering, förmåge-, erfarenhets-, och övningsutbyte. Även utbyte inför och under större övningar har varit i fokus. Försvarsmakten har deltagit i ett antal aktiviteter och möten för att stärka det bilaterala samarbetet och ett antal högnivåmöten har genomförts, såväl som besök på lägre nivåer.

Estland, Lettland och Litauen

Samarbetet med Estland, Lettland och Litauen har fokus på utbildnings- och övningssamarbete. Till stöd för detta har stabssamtal med Lettland genomförts under 2019. Vidare har Försvarsmakten inlett förhandlingar om hemvärnssamarbete med Estland, Lettland och Litauen och representanter från nämnda länder har deltagit i olika mötesforum inom Nordefco.

Norge

Tyngdpunkten för Försvarsmaktens bilaterala samarbete med Norge är ett nära utbildnings- och övningsutbyte på förbandsnivå, vilket återspeglas i utbytet även under 2019. Samverkan har skett med norska försvarsmakten inför och under arméövningen *Nordanvind* där norska Brigad Nord deltog med ca 4 500 soldater, det största norska bidraget till en svensk övning någonsin. Vidare har svenska, norska och finska flygstridskrafter, inom ramen för *Cross Border Training (CBT)*, genomfört regelbunden gemensam övningsverksamhet. Därutöver deltog såväl de svenska som de norska flygstridskrafterna i den multinationella övningen *ACE 19*, med nio bidragande nationer och mer än 100 deltagande flygplan. Sammantaget bedöms det bilaterala och multilaterala övningsutbytet med Norge ha haft en positiv inverkan på Försvarsmaktens operativa förmåga.

Storbritannien

Inom ramen för samarbete på det operativa området ingår Försvarsmakten i *Joint Expeditionary Force (JEF)* vilket är ett långsiktigt engagemang. Samarbetet leds av Storbritannien inom ramen för Nato och syftar till att utveckla förmågan att kunna genomföra gemensamma operationer och insatser.

Under året har det varit ett intensifierat arbete med ett flertal möten på olika nivåer och arbetsgrupper inom ramen för *JEF*. Detta har huvudsakligen bidragit till att skapa en gemensam målbild av vad *JEF* kan förväntas genomföra för verksamhet, geografiska fokusområden samt en ansats till gemensam målbild för förmågeutveckling och ett ramverk för övnings- och träningsverksamhet.

Försvarsmakten deltog med två Visby-korvetter samt stabsofficerare i delar av *JEF*-övningen *Baltic Protector (Baltops)* vilket bidrog till ökad interoperabilitet på taktiskt nivå. Vidare deltog Storbritannien med förband från *Royal Marines* i den svenska arméövningen *Nordanvind* i mars där de ingick i den norska brigaden. Storbritannien deltog även i den nordiska flygövningen *ACE*. Ländernas försvarsmakter har även ett nära utbyte inom utbildningsverksamhet, exempelvis vinterutbildning, vilket genomförs regelbundet.

Ländernas försvarsministrar ingick i juli 2019 ett samförståndsavtal avseende *Future Combat Air System (FCAS)*. Under perioden 2019-20 genomför Försvarsmakten tillsammans med Storbritannien studieverksamhet inom krav- och konceptområdet i enlighet med uppdrag från regeringen.

Samarbetet med Storbritannien inom det doktrinära och konceptuella utvecklingsområdet (*Development, Concepts and Doctrine Center, DCDC*) är ett strategiskt långsiktigt val och prioriterat. Samarbetet bidrar bland annat till Försvarsmaktens Perspektivstudie (PerP).

Bilaterala stabssamtal mellan arméstaberna genomfördes i mars och stabssamtal på militärstrategisk nivå genomfördes i december. Dessa aktiviteter ger bl.a. möjlighet att utvärdera pågående samarbetsprojekt och identifiera nya.

Tyskland

Tysklands betydelse som samarbetspartner fortsätter att öka. Under året har Tysklands nye försvarschef besökt Sverige och serien av stabssamtal på olika nivåer fortsätter att fördjupa samarbetet, bland annat inom ramen för det tyskledda Nato-initiativet *Framework Nation Concept (FNC)*. Försvarsmakten har föreslagit deltagande i ett arbete inom ramen för *FNC Larger Formation (Multinational Medical Coordination)*. Därutöver har Försvarsmakten föreslagit observatörskap i ett arbete inom *Larger Formations (Centre och Baltic Maritime Component Command)* samt tre observatörskap inom ramen för *FNC Capability Clusters (CBRN, Short Range Air Defence och Naval Mine Warfare)*. Samarbetet inom ramen för *FNC* har kopplingar till Storbritanniens *JEF* och bedöms bidra till Försvarsmaktens förmågeutveckling, framför allt inom sjöarenan.

Frankrike

Frankrikes betydelse som samarbetspartner har ökat under 2019. Bland annat genom *European Intervention Initiative (EI2)* som Sverige anslöt sig till i september 2019. *EI2* syftar till att stärka en europeisk militärsäkerhetspolitisk diskussion och möjliggöra operativt samarbete mellan medlemsstaterna.

Försvarsmakten driver frågan om att skicka fler elever till högre militär utbildning i Frankrike (på generalstabsnivå och högre).

EU

Försvarsmakten har fortsatt sitt deltagande med stabsofficerare i operationerna *EUNAVFOR Atalanta* och *EUNAVFOR Sophia* samt med stabsofficerare och utbildningspersonal till EU:s utbildningsinsatser i Somalia, Centralafrikanska republiken och Mali. Deltagande i EU:s krishanteringinsatser och utbildningsinsatser bidrar till att höja den samlade europeiska militära förmågan och ger viktiga erfarenheter för Försvarsmaktens personal.

Vidare har utvecklingen av den militärstrategiska ledningsstrukturen för EU:s insatser och operationer, *Military Planning, Conduct & Capability (MPCC)*, fortsatt under året. *MPCC* ska uppnå initial operativ förmåga i januari 2020. Försvarsmakten kommer i den nya strukturen få ansvar för fyra befattningar som ska kunna bemannas vid en eventuell insats.

Det permanenta strukturerade samarbetet (Pesco) samt arbetet relaterat till Europeiska Försvarsfonden (forskning och försvarsindustriutveckling) har under 2019 befunnit sig i en konsolideringsfas.

Inom Pesco har Försvarsmakten förordat deltagande i ytterligare projekt¹⁴. I Pesco-projektet *EU Medical Command (EMC)* har länderna uppnått initial operativ förmåga samt överenskommit ett gemensamt konceptuellt ramverk. Projektet *Military Mobility* har genomfört ett stort antal möten och i april ingicks av regeringen ett avtal avseende förenklade procedurer för gränspassager inom EU. Försvarsdepartementet har samordningsansvaret för *Military Mobility*.

Vidare har Försvarsmakten fortsatt sitt deltagande i ett större antal projekt, program och arbetsgrupper inom Europeiska Försvarsbyrån (EDA). Sverige deltar för närvarande i 63 projekt och program inom EDA och leder nio av dessa. De olika samarbetena sträcker sig från projekt av konkret operativ karaktär (t.ex. samarbeten klustrade kring förutsättningar för förbättrad militär rörlighet; *European Centre for Manual Neutralization Capabilities*, ECMAN; och *Joint Personnel Recovery Education and Training Courses*, JPR-E&T) till gemensam utbildnings-, tränings- och övningsverksamhet inom områden så som cyberförsvar, *C-IED*, militär rörlighet och helikopterutbildning.

Under året har två möten på försvarschefsnivå inom EU genomförts. Försvarsmakten tog i juli även emot besök från ordförande i EU:s militära kommitté.

Nato

Sveriges samarbete med Nato är centralt för Försvarsmaktens förmågeutveckling, både för den nationella försvarsförmågan och för förmågan att genomföra operationer tillsammans med andra i eller utanför närområdet. Partnerskapet med Nato ger Försvarsmakten tillgång till kvalificerad utbildnings- och övningsverksamhet, samt standardiserings-, evaluerings-, och certifieringsverksamhet. Dessa delar bidrar alla till förmågeutvecklingen och byggandet av ett starkare försvar.

Sverige tillhör *Enhanced Opportunities Programme (EOP)* vilket är en status som erbjuds vissa partnerländer på treårsbasis. Att ingå i *EOP* förbättrar möjligheter att ytterligare fördjupa samarbetet med Nato inom ovan nämnda områden. Försvarsmakten har under året varit fortsatt engagerad i flertalet av de internationella insatser som genomförs inom ramen för Nato.

Under 2019 har formerna för informationsutbytet med Nato vidareutvecklats genom bland annat processen inför och genomförandet av *Crisis Management Exercise 19 (CMX 19)*.

Partnership for Peace Planning and Review Process (PARP) och partnerskapsmålen är fortsatt en viktig mekanism för hur Sverige utvecklar sin förmåga och interoperabilitet för militära krishanteringsoperationer inom ramen för såväl Nato som EU, FN och OSSE. Under året har underlag, rörande den utvärdering Nato genomför vartannat år kopplat till gällande partnerskapsmål och Försvarsmaktens utveckling, levererats till Försvarsdepartementet. Denna utvärdering ligger till grund för utvecklingen av Sveriges partnerskapsmål under kommande år. Försvarsmaktens deltagande i Natos standardiserings- och interoperabilitetsarbete sker genom deltagande i övnings-, kurs-, seminarie- och workshoputbyte som erbjuds inom ramen för bland annat *Partnership Cooperation Menu (PCM)*.

Föreanta Nationerna (FN)

Försvarsmaktens samarbete med FN syftar till att fördjupa och bredda sin kunskap om FN-systemet samt att bidra med erfarenheter och expertis till FNs utveckling av krishanteringsförmåga. Försvarsmaktens deltagande med väpnad styrka inom FN är långsiktigt.

Under året har Försvarsmakten påbörjat planering för omgruppering av förbandsbidrag i MINUSMA till Gao samt viss reducering i personal. Därtill har Försvarsmakten bidragit med stabsofficerare eller militärobservatörer till följande FN-insatser; *UNMISS*, *MONUSCO*, *UNMOGIP*, *MINURSO*, *UNMHA*, *UNTSO*.

¹⁴ Beslut om nya Pesco-projekt fattades vid EU:s försvars- och utrikesministermötet i november 2019 och styrning gavs i Regleringsbrev 2020 för Försvarsmaktens verksamhet (2019-12-27). Försvarsmakten ska delta i ett nytt projekt (*EU Collaborative Warfare Capabilities*) och vara observatör i tre projekt (*Maritime (semi-) Autonomous Systems for Mine Countermeasures*, *Network of Logistic Hubs in Europe and Support to Operations* samt *EU Beyond Line of Sight (BLOS) Land Battlefield Missile Systems*).

En svensk generallöjtnant har även deltagit i FN-insatsen *MINUSMA* som *Force Commander*. Ytterligare en officer har innehaft en högre chefsbefattning i sektorstab i *MINUSMA*. Överbefälhavaren deltog under sommaren 2019 i *UN CHOD Conference* i New York. Försvarsmakten har deltagit i expertgrupper för utveckling av FN:s fredsbevarande insatser inom *UN Peacekeeping Missions Military Aviation Unit Manual* samt *UN Peacekeeping Intelligence, Surveillance and Reconnaissance Handbook*. Försvarsmakten har, tillsammans med Folke Bernadotteakademin (FBA), erbjudit FN att arrangera två *Senior Mission Leader (SML)* - kurser, tillsammans med en internationell partner. SWEDINT har genomfört FN-certifierade kurser i stabsmetodik. Försvarsmakten har även bidragit till utbildning i *MINUSMA* genom ett nordiskt mobilt utbildningsteam.

Försvarsmakten har under året kunnat bidra till FN:s utveckling, dels genom deltagande i expertgrupper samt med stöd till FN:s sekretariat. Deltagande i flertalet FN-insatser har även ökat den samlade kunskapen om och erfarenheter av FN-systemet och fredsbevarande insatser.

Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE)

Försvarsmakten stödjer Sveriges engagemang i OSSE genom att avdela en militär rådgivare till Sveriges permanenta delegation vid OSSE samt bidra med en högnivårepresentant vid OSSE:s möten som sakkunskap och förhandlingsstöd. Inom OSSE har frågor om konventionell rustningskontroll samt förtroende- och säkerhetsskapande åtgärder fått en renässans i och med Rysslands aggression mot Georgien och Ukraina. Sverige engagerar sig i den så kallade ”strukturerade dialogen” som syftar till att etablera en ny konventionell rustningskontrollregim för Europa, som ersättare för *Treaty on Conventional Forces Europe* (CFE-avtalet), samt till att stärka och utveckla Wiendokumentet. Under 2019 har Sverige och Finland, som enda icke Natostater, bjudits in att förhandla och sedermera ansluta sig som medförlagsställare till ett antal Natoförslag inom Wiendokumentet. Sveriges ställningstagande, som medförlagsställare, är en naturlig åtgärd för att värna den regelbaserade europeiska säkerhetsordningen. Ställningstagandet stärker vår relation med Nato och påvisar vårt nära samarbete med Finland.

Samarbete med andra svenska myndigheter

Försvarsmakten har under 2019 deltagit i Fredsfrämjande Rådet (FFR) på uppdrag av Regeringskansliet. FFR är ett myndighetsgemensamt forum för samverkan kring fredsfrämjande insatser med Domstolsverket, Folke Bernadotteakademin, Kriminalvården, Kustbevakningen, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Polismyndigheten, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete och Åklagarmyndigheten. Forumet består av ett råd på högre chefsnivå för övergripande frågor samt med specialistgrupper inom personalfrågor, kvinnor, fred och säkerhet, säkerhetsfrågor, utbildningsfrågor och säkerhetssektorreform. Försvarsmakten deltar i samtliga specialistgrupper.

Försvarsmaktens deltagande och utbyte av erfarenheter inom FFR har bl.a. lett till samverkan kring personalfrågor och tillsättning av befattningar, för myndighetsgemensamma utbildningar och gemensamma lägesbilder i internationella samarbeten och i länder/regioner där flera myndigheter är aktiva.

Hållbarhetsredovisning

Varje myndighet ska i sin årsredovisning 2016-2019 redovisa hur planen genomförs (plan med åtgärder för genomförande av det instruktionsenliga uppdraget att verka för att relevanta delar av generationsmålet och miljö kvalitetsmålen nås).

M nr I:26

Försvarsmakten har under året arbetat med att utveckla samordningen av myndighetens hållbarhetsarbete. Den kartläggningen som genomförts under året visar att Försvarsmakten arbetar intensivt med flertalet av hållbarhetsområden. Miljö, klimat och jämställdhet är några hållbarhetsområden som är *förutsättningsskapande* för att Försvarsmakten ska kunna genomföra sitt uppdrag på ett tillförlitligt, säkert och trovärdigt sätt.

I hållbarhetsredovisningen beskrivs några av dessa områden, främst med koppling till de nationella miljö kvalitetsmålen och de globala hållbarhetsmålen (Agenda 2030), som ingår i Försvarsmaktens regeringsuppdrag, men även utifrån försvarssektorns gemensamma inriktningsområden som är centrala i Försvarsmaktens hållbarhetsarbete.

När det gäller det sociala perspektivet bidrar Försvarsmakten främst till de globala målen 4. *God utbildning för alla*, 5. *Jämställdhet* och 8. *Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt*. I Försvarsmaktens uppgift att

försvara Sverige och våra demokratiska värden ingår jämställdhet och jämlikhet. Försvarsmaktens arbete med jämställdhet och jämlikhet bidrar till att stödja myndigheten att rekrytera och behålla medarbetare, att öka förtroendet för myndigheten samt göra civillägesbilden mer komplett i militära insatser. Internt i myndigheten arbetar Försvarsmakten med tre centrala uppdrag: jämställdhetsintegrering, likabehandling samt öka andelen kvinnor. Arbetet med dessa uppdrag är mycket nära sammanlänkat med värdegrundsarbetet och det systematiska arbetsmiljöarbetet (fysiskt, organisatoriskt och socialt). Läs mer om Försvarsmaktens arbete i bilaga 1, Personalberättelse.

Ett systematiskt arbetssätt

Försvarsmakten ska, i linje med Sveriges ambitioner och strävan mot ett hållbart samhälle, skapa förutsättningar för att leva upp till dessa utifrån den omfattning som ryms inom myndighetens huvuduppdrag. Genom det systematiska miljöarbetet och med stöd av Försvarsmaktens miljöledningssystem tar myndigheten ansvar för verksamhetens miljöpåverkan. Följande prioriterade områden/verksamheter har identifierats: Övningar och insatser; Hållbar konsumtion; Energi och klimat samt Förorenade områden, vilka ingår i Försvarsmaktens miljöpolicy. Områdena är essentiella för att utveckla, stärka och höja den militära operativa förmågan i den takt som regering och riksdag beslutat.

En central förutsättning för att utveckla miljöledningssystemet, som följer ISO 14001-standarden¹⁵, är att utvärdera dess effekt. Detta sker bland annat genom interna miljörevisioner som är ledningens genomgång och uppföljning av miljömål och uppdrag. Under året har både den interna och externa hållbarhetskommunikationen och målstyrningen inom miljö- och klimatområdet utvecklats samt den systematiska lagbevakningen¹⁶ och lagefterlevnaden på miljöområdet förbättrats. Utvecklingen kommer fortgå även under 2020.

Försvarsmaktens miljömål

År 2016 fick Försvarsmakten uppdrag att analysera hur myndigheten ska verka för att nå miljömålen (M2015/2633/Mn). I redovisningen hade Försvarsmaktens tre miljömål som omhändertog arbetet kopplade till de nationella miljö kvalitetsmålen. Sedan dess har Försvarsmakten utifrån miljöutredningen 2017 antagit ytterligare två mål; Förorenade områden och Hållbar konsumtion. Aktuella miljömål är:

1. Minska den nationella verksamhetens el- och värmeanvändning
2. Öka andelen avfall som går till materialåtervinning
3. Miljöhänsyn vid övningar och insatser
4. Hållbar konsumtion
5. Minskad förorening till mark

Upphandling är ett särskilt uppdrag i regleringsbrevet 2018, därför redovisas mål 4, Hållbar konsumtion i avsnittet Upphandling under Övrig redovisning med återrapporteringskrav.

Utöver dessa mål har verksamheten haft stort fokus och hög ambitionsnivå inom klimatanpassningsområdet enligt förordningen (2018:1428) om myndigheters klimatanpassningsarbete..

Minska den nationella verksamhetens el- och värmeanvändning

FN:s globala hållbarhetsmål 7. Säkerställa tillgång till ekonomiskt överkomlig, tillförlitlig, hållbar och modern energi för alla, samt mål 13. Bekämpa klimatförändringen.

Sveriges nationella miljö kvalitetsmål: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, God bebyggd miljö

Energieffektivisering

Energimålet innebär att effektivisera energianvändningen i fastighetsbeståndet med 20 procent fram till 2020 (basår 2015)¹⁷. Den fastighetsrelaterade andelen uppgår till ungefär en tredjedel av Försvarsmaktens totala energianvändning. Den största energianvändningen finns i det fastighetsbestånd som hyrs av

¹⁵ Försvarsmakten har fått i uppdrag av regeringen att standarden följs.

¹⁶ Metod för hur bevakningen av miljölagstiftningen ska ske och hur ändringar som berör myndigheten ska hanteras.

¹⁷ Statistik redovisas i Försvarsmaktens miljöredovisning 2019.

Fortifikationsverket, antingen via det egna förvaltade beståndet eller genom införförningar från andra fastighetsägare. Detta gör Fortifikationsverket till en viktig samarbetspart i energieffektiviseringsarbetet.

Under året har samverkan med Fortifikationsverket skett genom utförda lokala energikartläggningar. Dessa har genomförts med, ett för Försvarmakten anpassat, verktyg som stöd för att identifiera energibesparing och effektivisering. Verktyget är framtaget med stöd av Fortifikationsverket och Europeiska försvarsbyrån (EDA).

En annan viktig aktivitet för att nå målen är att utbilda och öka den interna kompetensen kring energieffektiviseringsarbetet. Detta genomförs bland annat genom att utbilda energiledare som lär sig hur ett energiledningssystem (enligt ISO 50001) byggs upp. Energiledarna har en viktig funktion i att stödja arbetet med att på ett systematiskt sätt minska den totala energianvändningen. Utbildningen anordnas av EDA och grundas i ett samarbete mellan europeiska länders försvarsmakter. Sverige har ett högt engagemang i det gemensamma utvecklingsarbetet som drivs av EDA och ligger långt fram när det gäller att skapa arbetssätt och metoder för en stark energiledning inom hela Försvarmakten. Vidare har ett pilotprojekt avseende laddstolpar för elfordon påbörjats.

Minskad påverkan på klimatet och säkerställande av operativ förmåga

För att minska myndighetens utsläpp av växthusgaser krävs en ökad användning av förnybara energikällor och investeringar i förnybar energiteknik. Detta är även betydelsefullt för att kunna öka energiförsörjningstryggheten och bedriva verksamhet där energitillgången är osäker. En studie genomförs med syfte att undersöka förutsättningar för Försvarmakten att uppnå klimatneutralitet till år 2045 och säkerställa den operativa förmågan i linje med samhällsomställningen. Studien sker i samverkan med FMV och Totalförsvarets forskningsinstitut.

Anpassning till effekterna av ett förändrat klimat

Försvarmaktens verksamhet berörs både direkt och indirekt av konsekvenserna av klimatförändringar. Konfliktmönster, säkerhetspolitik, geostrategiska intressekonflikter och operationsområden påverkas av ett förändrat klimat. Detta får effekter för Försvarmaktens roll och uppgifter, både nationellt, i närområdet och i internationella insatser. Även beredskap och operativ förmåga påverkas av klimatets effekter såsom anläggningar, infrastruktur, övnings- och testverksamhet, materiel, logistik och personalens hälsa.

Försvarmakten tar de risker och utmaningar som effekterna av ett förändrat klimat medför på allvar. Under 2019 utvecklades en metod för klimat- och sårbarhetsanalyser som använts för analyser av risker och sårbarheter för verksamheten genomförda av förband, skolor och centra. En första handlingsplan för Försvarmaktens klimatanpassning upprättades 2018, ett arbete som fortsatte under 2019, i och med ikraftträdandet av förordningen om myndigheters klimatanpassning. Den aktuella handlingsplan som upprättats gäller för 2020-2024 och listar åtgärder för att minska de identifierade klimatrelaterade riskerna. Det huvudsakliga syftet är att säkerställa att Försvarmaktens uppdrag kan utföras även i ett förändrat klimat, utan negativ inverkan på den operativa förmågan. Utbyte av information och koordinering av arbetet inom relevanta delar av klimatanpassningsarbetet sker tillsammans med Fortifikationsverket och FMV.

Öka andelen avfall som går till materialåtervinning

FN:s globala hållbarhetsmål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster
Sveriges nationella miljökvalitetsmål: Giftfri miljö, God bebyggd miljö

En viktig uppgift avseende avfallshantering är att planera och styra den dagliga avfallshanteringen inom försvaret, såväl internationellt som nationellt. Målet är att öka andelen materialåtervinning med fem procentenheter till och med 2020 (basår 2015)¹⁸.

Genom att öka andelen sorterat och återvunnet avfall ska Försvarmaktens ekologiska avtryck minska samtidigt som ekonomiska vinster kan göras. Det finns stor möjlighet att påverka mängden avfall genom inköp, attitydförändringar, avfallsplaner, utbildning och information. Syftet med informationsinsatserna är att öka medvetenheten hos personal och aktörer om vikten av att källsortera och att ha tydliga och aktuella avfallsplaner.

¹⁸ Statistik redovisas i Försvarmaktens miljöredovisning 2019.

Miljöhänsyn vid övningar och insatser

FN:s globala hållbarhetsmål 14. Hav och marina resurser, mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald, mål 16. Fredliga och inkluderande samhällen samt mål 17. Genomförande och globalt partnerskap.

Sveriges nationella miljö kvalitetsmål: Begränsad klimatpåverkan, Giftfri miljö, Ett rikt växt- och djurliv samt Hav i balans samt levande kust och skärgård

Övningsverksamheten är den verksamhet som påverkar miljön mest. Det gäller bland annat markslitage, drivmedelsanvändning, utsläpp till luft, vattenförbrukning, bullerpåverkan och uppkomst av svall. Myndigheten har en arbetsmetodik för att ta miljöhänsyn vid övningar och insatser. För övningar i allmänhet utvecklas ett miljöannex, en miljöbilaga i övningsordern, som bland annat beskriver restriktionsområden, avfalls- och spillhantering med mera. När det gäller insatser finns en så kallad stående order som bland annat beskriver hur miljöaspekterna generellt ska hanteras både nationellt och internationellt. Miljöannexen har bidragit till att Försvarsmakten har tagit en större miljöhänsyn i ett tidigare skede vid planeringen av övningar och insatser.

Ett exempel på verktyg som används vid planering av marina övningar är den marinbiologiska kalendern. Den visar naturskyddade och biologiskt känsliga områden samt hur dessa förändras över tid. Genom information om lek- och häckningsperioder för marina och havslevande djur ger kalendern svar på i vilka områden dessa finns och under vilka tidsperioder. Övningarna kan på så sätt anpassas i syfte att undvika de känsliga områdena.

Försvarsmakten har fortsatt arbetet med naturvårdsprojekt enligt tidigare (2016) redovisad analys hur myndigheten ska verka för att nå miljömålen” (M2015/2633/Mn). Under året har utvalda förband haft verksamhetsuppdraget att genomföra en sammanställning av befintlig dokumentation avseende de naturvärden som finns på respektive övnings- och skjutfält samt flygflottiljer. Detta för att säkerställa att förbanden har kunskap om de naturvärden som finns. Denna kunskap är av vikt att förhålla sig till vid övningsplanering men också att säkerställa ett hållbar användningen för Försvarsmaktens framtida verksamhet.

Minskad förorening till mark

FN:s globala hållbarhetsmål 6. Rent vatten och sanitet, mål 12. Hållbar konsumtion och produktion samt mål 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

Sveriges nationella miljö kvalitetsmål: Giftfri miljö, Grundvatten av god kvalitet, Levande sjöar och vattendrag

Försvarsmakten har ett internt mål avseende förorenade områden som syftar till att genomföra preventiva insatser för att förhindra spridning av föroreningar till mark och vatten. Detta förebyggs genom att utföra riskbedömningar och vid behov tillämpliga saneringsåtgärder.

Det pågår ett arbete med att sammanställa myndighetens miljöskuld. Från och med räkenskapsåret 2018 ska, enligt anslagsförordningen (2011:223), utgifter för sanering av föroreningsskada på mark, vattenområde eller grundvatten redovisas utgiftsmässigt mot anslag. Avsättningar för sanering av miljöskador framgår av myndighetens balansräkning. I redovisningen ingår även skadeståndsärenden som är kopplade till avhjälpande av föroreningsskada eller allvarlig miljöskada enligt miljöbalken.

PFAS

För att kunna åtgärda, hantera och reglera den miljöskuld som är relaterad till PFAS-föroreningar i mark samt i yt- och grundvatten pågår ett arbete inom försvarssektorn med att ta fram en strategi. Strategin syftar främst till att skapa interna processer, metoder och handlingsplaner för systematisk hantering av PFAS-föroreningar som orsakats av försvarssektorns verksamhet. Arbetet med strategin beräknas bli fastställd under våren 2020.

Försvarssektorn arbetar även med att ta fram alternativ till PFAS.

Försvarsmakten har tillsammans med andra myndigheter initierat ett samarbetsprojekt med *Research Institutes of Sweden (RISE)* avseende tekniskt och samhällsekonomiskt relevanta lösningar för byte av släckmedel, spridningsbegränsning samt rening och sanering. Projektet kommer att erbjuda fysiska testbäddar för utvärdering av nya forskningsrön, metoder och teknik för rening. Såväl svenska som internationella deltagare från universitet, högskolor och institutioner samt industri kommer att engageras.

Internationellt försvarsmiljösamarbete

FN:s globala hållbarhetsmål 17: Genomförande och globalt partnerskap

Försvarmakten ska i enlighet med förordningen med instruktion för Försvarmakten medverka i det internationella försvarsmiljöarbetet. Det innebär att samarbete skall ske med andra berörda nationers försvarsmyndigheter och försvarsorganisationer avseende miljö.

SFS
2007:1266,
5 §, 3.st

Sedan flera år tillbaka finns ett trilateralt samarbete med USA och Finland där det bland annat har tagits fram utbildningsanvisningar och checklistor för att använda vid större internationella övningar och gemensamma insatser.

Försvarmakten har deltagit vid möten med EDA (Europeiska försvarsbyrån) avseende frågor om exempelvis implementeringen av EU:s direktiv och förordningar samt i EDA:s arbetsgrupp för energi och miljö (*Energy and Environmental Working group*). Detta för att få del av senaste kunskapen om forskning och det strategiska arbetet inom EU. Tillsammans med EDA har en pilotutbildning tagits fram för ett effektivare energisystem vilket under året har prövats vid officerskolan Karlberg (MHS K). Försvarmakten har under året aktivt arbetat i *Consultation Forum for Sustainable Energy in the Defence and Security Sector (CF SEDSS)*. Frågor som behandlas där är exempelvis möjliga gemensamma gränsöverskridande energiprojekt.

Sedan flera år tillbaka deltar Försvarmakten även regelbundet i *DEFNET (EU Network for Défense Departements)*. *DEFNET* är ett informellt försvarsmiljönätverk mellan de europeiska försvarsdepartementen som syftar till att utbyta erfarenheter och information om exempelvis olika miljöprojekt. Frågor som behandlats under 2019 har varit exempelvis PFAS, Energi och Natura 2000. Vartannat år anordnas med support av *DEFNET* en internationell försvarsmiljökonferens benämnd *ECDE (European Conference of Defence and the Environment)*. Under våren 2019 organiserades denna i Sverige av försvarsektorn under ledning av Försvarmakten. Konferensen besöktes av cirka 150 deltagare från ett stort antal EU-länder samt USA.

Försvarmakten har deltagit i *NATO Environmental protection working group (EPWG)* och dess undergrupper. Främst inriktar sig arbetet på att kunna nyttja gemensamma standarder (sk. STANAGS) inom miljöområdet för att kunna användas vid övning och insatser länderna emellan.

Uppnått resultat och innebörd av uppnått resultat kopplat till genomfört hållbarhetsarbete

Hållbarhetsarbetet inom Försvarmakten under 2019 bedöms ha uppnått följande effekter:

Ökad kunskap och medvetenhet:

Inom flera av ovan nämnda områden har Försvarmakten under året genomfört aktiviteter som medfört en ökad kunskap och ökad medvetenhet om hur verksamheten påverkar miljön och hur verksamheten påverkas av ex. ett förändrat klimat:

- Genom den framtagna klimat- och sårbarhetsanalysen får myndigheten en ökad kunskap, förståelse och medvetenhet om klimatförändringar effekter på verksamheten. Majoriteten av organisationsenheterna har under året genomfört en klimat- och sårbarhetsanalys av sin verksamhet.
- Fortsatt utbildning av personal inom energiområdet tillsammans med EDA (Europeiska försvarsbyrån) samt exempelvis deltagande i *EU CF SEDSS (Consultation Forum for Sustainable Energy in the Defence and Security Sector)* som ger Försvarmakten goda förutsättningar för att kunna minska den totala energianvändningen.
- Ökad kunskap kring orsakade föroreningar innebär att Försvarmakten kan göra riktade prioriterade insatser för att minska den totala miljöskulden.

Strukturerat och systematiskt arbetssätt:

Under året har stort fokus legat på att skapa ett strukturerat och systematiskt arbetssätt.

- Den framtagna metodutvecklingen av klimat- och sårbarhetsanalys (KSA) utgör en plattform för fortsatt arbete av klimatanpassningsarbetet.
- Arbets sättet och de förbättrade omfångerna i miljöannex för övningar och insatser, har lett till att ökad miljöhänsyn tas vid övning och insatser.
- De framtagna internationella miljöbestämmelserna för övningar och insatser genom det trilaterala samarbetet mellan USA, Finland och Sverige har underlättat förberedelserna och genomförandet av gemensamma övningar och insatser samt säkerställt att aktuella miljöbestämmelser följs.
- Framtagen samordnad åtgärdsplan för försvarssektorn med syfte att finna lösningar för rening/sanering samt utbyte av släckmedel som inte innehåller PFAS.

Revision, granskning, kontroll och tillsyn

Försvarmaktens internrevision

Försvarmaktens internrevision är direkt underställd Överbefälhavaren och är självständig i förhållande till den granskade verksamheten. Överbefälhavaren beslutar om riktlinjer i form av direktiv för internrevisionen, revisionsplan samt om åtgärder med anledning av internrevisionens iakttagelser och rekommendationer. Baserat på analys av verksamhetens risker granskar internrevisionen myndighetens interna styrning och kontroll samt föreslår förbättringar.

Enligt fastställd plan har internrevisionen under året följt etableringen av försvarsgrensstaberna, implementering av IT-strategi, totalförsvarförmåga samt materieförsörjning. Risker inom verksamhetens planering och rapportering, personal- och kompetensförsörjning och ekonomiska flöden har granskats. Vidare har granskningar av åtta organisationsenheter samt uppföljning av tidigare granskningar utförts.

I internrevisionens uppdrag ingår att ge råd och stöd till myndighetsledningen vilket har skett under året. Därutöver har medverkan skett i interna chefsutbildningar.

Under 2019 har samverkan skett med andra kontrollfunktioner inom Försvarmakten och med internrevisorer på statliga myndigheter. Funktionen har även varit aktiv i Internrevisorernas förening, den svenska delen av den globala organisationen *The Institute of Internal Auditors (IIA)*. Inom ramen för IIA har ett nätverk för internrevisorer inom totalförsvaret startats under året.

Försvarsinspektören för hälsa och miljö (FIHM)

Försvarsinspektören för hälsa och miljö har under året utövat tillsyn och kontroll i enlighet med uppdraget i 21 § förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarmakten.

SFS
2007:1266
21 §

Försvarsinspektören har genomfört inspektioner och tillsyn i huvudsak enligt fastställd plan. Fokus har bland annat lagts vid tillsyn av insatsen i Mali och övningar i Sverige där både planeringen inför, orderverk och genomförande granskades i samband med tillsynen. Vidare har tillsyn och kontroll inriktats på Hemvärnets krigsförbandsövningar. Projekt kring smittskydd har försenats med anledning av resursbrist. Av samma skäl har några planerade tillsyns- och kontrollbesök vid Hemvärnets övningar skjutits på framtiden.

Inom Miljöbalkstillsynen har 339 objekt besökts vilket är en dryg fördubbling från föregående år. Fokus har legat på egenkontroll, kemikaliehantering, hälsoskydd, sprängningar i vatten och förorenad mark. Omfattande arbete har ägnats åt samverkan kring och tillsyn av PFAS-föroreningar. Ytterligare 184 tillsynsobjekt har registrerats till följd av försvarssektorns tillväxt och en förnyad inventering av inspekterade garnisoner. Antalet inkommande prövningsärenden har ökat från 63 stycken 2018 till 89 stycken.

Drygt 100 planerade livsmedelskontroller har genomförts vilket är en betydande ökning sedan föregående år då 42 kontroller gjorts. Kontroller har skett på en rad olika verksamheter såsom militärrestauranger, mässar, vattenverk, dricksvattenledningsnät och fartyg. Hemvärnets livsmedelshantering och hundtjänst har kontrollerats i samband med övningar. Antalet genomförda djurskyddskontroller har minskat från 17 stycken år 2018 till 12 stycken beroende på att personal saknats del av året.

Tillsynen av hälso- och sjukvård har i likhet med tidigare år inriktats mot central ledning och vårdgivarens egenkontroll samt övningar. Sammanlagt har 46 tillsynsbesök genomförts vilket är en dryg fördubbling av föregående års verksamhet. Resultaten av tillsyn och kontroll redovisas i Försvarsinspektörens verksamhetsberättelse

Flygsäkerhetsinspektören (FSI)

Flygsäkerhetsinspektören (FSI) vid Försvarmakten har enligt luftfartsförordningen (2010:700) uppgiften att utöva tillsyn över att bestämmelserna i luftfartslagen (2010:500) och föreskrifter som meddelats med stöd av lagen följs i fråga om militär luftfart. Vid utövandet av tillsyn är FSI inte underställd överbefälhavaren.

SFS
2007:1266
21 a §

FSI generella bedömning av flygsäkerhetsläget är att detta är godtagbart. Verksamheten präglas fortsatt av en hög ambitionsnivå och påtaglig vilja att lösa uppgifterna även om resurserna är knappa. Detta gäller i stort alla verksamhetsutövare. Pressade tidskrav och utveckling av nya förmågor i organisationer som normalt har ont om resurser ställer mycket stora krav på att verksamheten är i balans.

Under året har inga haverier med dödlig utgång förekommit inom den militära flygverksamheten. Vid analys av Flygvapnets händelserapportering har ett antal fokusområden identifierats för tillsyn under nästkommande år, i syfte att reducera antalet händelser inom dessa områden.

Baserat på detta har tillsyner i samband med övningsverksamhet och delar av flygunderhållstjänsten särskilt prioriterats, med avsikten att få ner antalet händelser inom dessa områden inom nästkommande år.

Tillsynsaktiviteter har skett enligt plan, vilket har varit cirka 60 stycken. Ytterligare tillsyner har genomförts efter uppkomna behov. Tillsynen omfattar såväl nationella som internationella aktörer. Som exempel kan nämnas Försvarmaktens flygverksamhet, FMV, Saab och internationella organisationer som Turbomeca, Marshall, NHI och Agusta Westland.

Arbetet med certifiering av JAS 39 Gripen E fortsätter med hög prioritet. Vidare pågår kontinuerlig verksamhet med vidmakthållande av militära typcertifikat; Hkp 14, 15, Tp84, Fpl 100 och JAS 39 C/D.

Utvecklingen av Regler för militär luftfart (RML) har fortsatt under året likaså stöd gällande implementeringen av nyutgivna RML delar. Den 20 december 2019 beslutade överbefälhavaren Försvarmaktens föreskrifter (FFS 2019:10) om militär luftfart, vilket var ett stort steg i reformeringen av RML. Arbetet med regelutveckling och implementering kommer att fortsätta under 2020.

Flygsäkerhetsinspektionen har vidare medverkat vid utvecklandet av ett gemensamt europeiskt regelverk för militär luftfart. Det gäller främst gemensamma kravdokument för design och produktion av luftfartyg, underhåll och fortsatt luftvärdighet. Försvarmaktens införande av detta regelverk möjliggörs med FFS 2019:10.

Säkerhetsinspektionen (SÄKINSP)

Säkerhetsinspektionen har genomfört inspektioner, tillsyner och revisioner i Försvarmakten, FMV och Fortifikationsverket. I stort har verksamhetssäkerheten i Försvarmakten hanterats på ett godtagbart sätt. Brister kvarstår inom vissa områden, men efter vidtagna åtgärder på central nivå har en förbättring kunnat konstateras.

Sjösäkerheten har fungerat tillfredsställande under året, men tidigare noterade kvalitetsbrister i upphandlat underhåll i framför allt FMV regi kvarstår fortsatt. Försvarmaktens redares nyttjandeförbud inom dykområdet kvarstår, men åtgärder vidtas för att åtgärda bristerna.

Efter genomförd undersökning av dödsolyckan i samband med *Northern Wind 2019* lämnades under november månad rekommendationer till myndighetsledningen.

Regelomläggningsarbetet fortgår och ett antal bestämmelser har omarbetats till föreskrifter (FFS/ FIB), dock med förseningar jämfört med planeringen. Försvarmakten har till Regeringskansliet anhållit om egen föreskriftsrätt avseende den militära sjöfarten. Reglementariska bestämmelser och handböcker har i allt väsentligt överförts till verksamhetsutövaren.

Militära säkerhetstjänsten och tillsyn av säkerhetsskyddet

Militära säkerhetstjänsten

Den militära säkerhetstjänstens främsta uppgift är att förebygga, upptäcka och motverka säkerhetshot som riktas mot Försvarmakten och dess intressen i Sverige och utomlands. Säkerhetstjänsten genomför även tillsyn av säkerhetsskyddet inom försvarssektorn samt leder och samordnar signalskyddet i totalförsvaret.

Under året har säkerhetstjänsten aktivt stöttat utvecklingen av säkerhetsskyddet inom totalförsvaret. Samarbetet med andra myndigheter har också utvecklats väsentligt. Exempelvis har Försvarmakten i samarbete med Försvarets radioanstalt (FRA), Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och Säkerhetspolisen påbörjat utvecklingen av ett Nationellt cybersäkerhetscenter.

Under 2019 har en kommunikationskampanj genomförts i syfte att öka säkerhetsmedvetandet inom Försvarmakten. Den primära målgruppen var intern, men eftersom temat är aktuellt även utanför Försvarmakten, har kampanjen tillgängliggjorts för externa intressenter. Kampanjen har fått ett bra genomslag både inom och utanför Försvarmakten.

En regelverksöversyn har pågått under året till följd av den nya säkerhetsskyddslagen. Till exempel har nya föreskrifter tagits fram för de myndigheter som Försvarmakten utövar tillsyn över. Arbete med att revidera reglementen och handböcker har påbörjats i syfte att ge ett bättre stöd till insatser och uppbyggnaden av totalförsvaret.

Med den nya säkerhetsskyddslagen och tillhörande förordning har Försvarmakten fått ett utökat ansvar inom signalskydd. Den stora skillnaden, jämfört med tidigare, är att alla verksamhetsutövare som bedriver säkerhetskänslig verksamhet, offentliga som privata, numera omfattas. Det innebär att alla aktörer som kommunicerar säkerhetsskyddsklassificerad information måste använda signalskydd som är godkänt av Försvarmakten på förbindelser som kan avlyssnas av obehöriga.

Försvarmakten har även fått föreskriftsrätt för alla som ska använda signalskydd. Bl.a. med stöd av den nya föreskriftsrätten har Försvarmaktens tagit fram nya föreskrifter för signalskyddet, Försvarmaktens föreskrifter (FFS 2019:9) om signalskyddstjänsten. De nya föreskrifterna reglerar hur signalskyddstjänst ska bedrivas, från hur kryptonycklar och materiel ska förvaras och skickas till hur utbildning ska genomföras.

IT-attacker, brott mot tillträdesförordningen och andra säkerhetsrelaterade händelser har fått stor uppmärksamhet även detta år. Utländska underrättelsetjänsters aktiviteter ligger på en konstant hög nivå.

Tillsyn av säkerhetsskyddet

Försvarmakten ska kontrollera säkerhetsskyddet i den egna verksamheten enligt säkerhetsskyddslagen (2018:585). Det är chefen för Must, tillika Försvarmaktens säkerhetsskyddschef, som ansvarar för kontrollen av säkerhetsskyddet.

Försvarmakten är även tillsynsmyndighet och ska enligt säkerhetsskyddsförordningen (2018:658) kontrollera säkerhetsskyddet vid de myndigheter som hör till Förvarsdepartementet samt Förvarshögskolan och Fortifikationsverket.

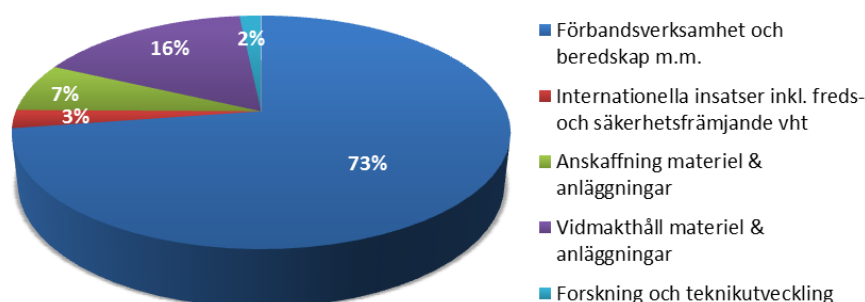
Kontroll av säkerhetsskyddet genomförs för att identifiera ett eventuellt behov av säkerhetsskyddsåtgärder där risker och sårbarheter i en säkerhetskänslig verksamhet inte omhändertagits.

Under 2019 har drygt hundra säkerhetsskyddskontroller genomförts inom Försvarmakten. Must har analyserat resultatet av kontrollerna och de brister i säkerhetsskyddet som identifierats utgör underlag för hur fortsatta kontroller ska inriktas.

Under 2019 har kontroll av säkerhetsskyddet även skett vid följande fem myndigheter:

Försvarsunderrättelsedomstolen (FUD), Totalförsvarets rekryteringsmyndighet (TRM), Försvarets radioanstalt (FRA), Statens inspektion för underrättelseverksamhet (Siun) samt Fortifikationsverket (FortV). Resultatet har redovisats för Regeringskansliet (Förvarsdepartementet).

Fördelning anslagsförbrukning per anslag

Figur 3 Anslagsförbrukning/Andel 2019

Av ovanstående figur framgår respektive anslags andel av den totala förbrukningen under året.

Genomförandet av internationella insatser har under året uppgått till knappt tre procent av det totala anslaget, vilket är något högre än föregående år (två procent).

Förbandsverksamhetens andel uppgår till 73 procent i form av utbildning, övning, rekrytering och förrådshållning m.m. Detta är en ökning jämfört med föregående år då andelen uppgick till 60 procent. Försvarmaktens andel för materielanskaffning har under året minskat markant jämfört med föregående år (23 procent) och förklaras av att anslag 1:3 delats upp mellan Försvarmakten och FMV. Andelen för vidmakthållande av materiel har ökat något jämfört med föregående år (13 procent).

Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten

Drivkraften för pågående reformer och verksamhetsförändringar i Försvarmakten har sin utgångspunkt i den förändrade inriktningen av Försvarmakten 2016-2020¹⁹ som fokuserar på det nationella försvaret jämfört med tidigare inriktning för Försvarmakten där fokus främst låg på internationella insatser. Det enskilt viktigaste under perioden är att öka den operativa förmågan i krigsförbanden och att säkerställa den samlade förmågan i totalförsvaret. Försvarmaktens grundläggande ansvar är att upprätthålla och utveckla ett militärt försvar som ytterst kan möta ett väpnat angrepp. Detta har föranlett behov av att genomföra olika organisations- och verksamhetsförändringar vilka redovisas nedan. Vidare redogörs för ett antal vidtagna åtgärder med anledning av bl.a. Statskontorets rapport avseende Försvarmaktens interna ledning, styrning och uppföljning.

Arbetet med ledning för ett starkare försvar

Försvarmakten ska redovisa arbetet med att inrätta försvarsgrensstaber. Av redovisningen ska resultatet för personalförsörjningen och omstrukturerings- samt infrastrukturella kostnader framgå.

RB p 11

Det övergripande och fortsatta syftet med *Ledning För ett Starkare Försvar (LFSE)* har varit att öka Försvarmaktens operativa förmåga genom en stärkt ledningsstruktur och en ny utformning av materiel- och logistikförsörjningen.

Ett viktigt delmål var att uppnå geografisk spridning av den centrala ledningsförmågan. Det har uppnåtts genom omorganisation av Högkvarteret och inrättandet av tre försvarsgrensstaber som nya organisationsenheter med gruppering utanför Stockholm. Försvarmaktens ledningsstruktur har därmed stärkts och bidragit till en ökad robusthet och redundans med delvis fortifikatoriskt skydd. Ledningsstrukturen har även stärkts genom att enkla och tydliga lednings- och lydnadsförhållanden möjliggjorts d.v.s. *en chef* ur förbandens perspektiv. Ansvaret för

¹⁹ Inriktning för Försvarmaktens verksamhet för åren 2016 till och med 2020, Fö2015/00953/MFI inkl. uppdaterat regeringsbeslut 2017-12-18, Fö2017/01724/MFI Inriktning för Försvarmaktens verksamhet för åren 2018-2020

genomförandet av produktion och insatser har därigenom decentraliserats och baseras på ökad målstyrning och uppdragstaktik.

Under 2018 förbereddes de fem åtgärder som grupperas under benämningen LFSF:

1. Upprättande av försvarsgrensstaber som organisationsenheter på nya platser
2. Omdaning av Försvarmaktens logistikorganisation
3. Verksamhetsövergången till Försvarmakten från FMV
4. Omlokalisering av verksamhet från Gärdet i Stockholm
5. Synliggörande av Hemvärnet.

De tre första stegen trädde i kraft 1 januari 2019, senare under året påbörjades steg fyra och från och med 1 januari 2020 planeras steg fem att realiseras.

De olika utvecklingslinjerna inom LFSF har starka inbördes beroenden. En av dem var omdaning av Försvarmaktens logistikorganisation. Dess syfte var att öka den operativa effekten inom logistikområdet och utvecklingslinjen utgjorde en central förberedelse inför verksamhetsövergången från FMV den 1 januari 2019.

Materiel- och logistikförsörjningen har utformats efter Försvarmaktens operativa behov i fred såväl som i höjd beredskap, mobilisering och krig. Det innebär att försörjningen utgår från den verksamhet som krävs för krigsförbandens mobilisering och de uppgifter som åligger vid höjd beredskap och krig. Materiel- och logistikförsörjningen skapar förutsättningar för ökad tillgänglighet av Försvarmaktens materiel genom effektivare driftstyrning. I samband med verksamhetsövergången från FMV överfördes även designansvaret för vidmakthållandet av materiel. Detta ger Försvarmakten rådighet över den materiel som är i bruk och möjlighet att fullt ut ta ansvar för koordinering samt prioritering av vidmakthållandeåtgärder och därtill kopplad upphandling av varor och tjänster.

Drygt 1 000 befattningar inom Försvarmaktens logistikorganisation omfattades av omorganiseringen. Förändringen har bidragit till förkortade beställningsvägar och medfört att materielens tillgänglighet ökat på lokal nivå. Därutöver har ytterligare 50 befattningar tillförts Försvarmakten i samband med etableringen av 19 logistikenheter inom respektive garnisonsförband.

Verksamhetsövergången från FMV omfattade drygt 2 200 befattningar i form av verkstads- och förrådspersonal samt funktioner inom upphandlings-, besluts- och beställarkompetenser. Av totalt cirka 1 900 civilt anställda vid FMV som erbjöds verksamhetsövergång tackade huvuddelen av personalen ja till anställning i Försvarmakten. Ett positivt resultat är att endast ett femtontal (motsvarande 0,8 procent) tackade nej. Nyrekrytering mot vakanta befattningar i Försvarmakten resulterade i att 215 av befattningarna var vakanta när verksamhetsövergången verkställdes vid årsskiftet. Totalt under 2019 ökade vakansläget med 1,4 procentenheter beroende på intern och extern rörlighet. Såväl omorganisationen med flytt av försvarsgrensstaber som verksamhetsövergången av personal från FMV har genomförts med små friktioner.

Ekonomiskt utfall relaterade till verksamhetsövergången avseende personalkostnader uppgick till 1 215 miljoner kronor mot budget 1 244 miljoner kronor. Infrastrukturella kostnader uppgick till 263 miljoner mot jämfört mot budgeterade 307 miljoner kronor²⁰.

I samband med verksamhetsövergången identifierades en risk med att överföra avtal från FMV till Försvarmakten, för att möjliggöra inköp i Försvarmaktens IT-system. Arbetet med att överföra avtalen var mer omfattande än vad som tidigare bedömts och pågick under en stor del av 2019. Det innebär att Försvarmakten inte kunde lägga beställning direkt mot leverantör utan att gå via FMV, vilket i sin tur försenade anslagsbelastningen under året. En betydande del av det sena kostnadsutfallet härrör till beställningar gjorda av FMV före 2019, vilka vidarefakturerades först under andra halvåret 2019. Detta har medfört att kostnaderna kopplade till fakturering från externa leverantörer varit kända, men har hanterats under senare delen av året.

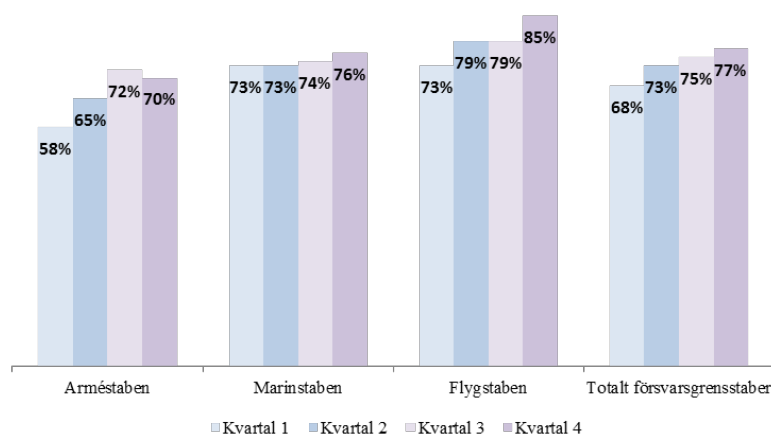
²⁰ Budget utgår från beräknat värde tillhandahållen av Ernest & Young.

Med verksamhetsövergången mellan myndigheterna följde även nya rutiner vad avser hanteringen av överföring av färdigställd beredskapsmateriel. Rutinerna togs fram under senare delen av 2019 vilket innebar att materiel som inte överförts vid årsskiftet fick hanteras särskilt. Hanteringen resulterade i att Försvarmakten och FMV genomförde en manuell avstämning över vilken materiel som överförts och reglerat denna via myndigheternas balansräkning. Materielen har dock inte godsmottagits eller genomfört någon redovisningsmässig avskrivning vid Försvarmakten.

En del av de uppgifter som överfördes från FMV till Försvarmakten övertogs av de nyetablerade försvarsgrensstaberna. Samtliga försvarsgrensstaber har under året flyttat till de nya lokaliseringarna; Arméstaben till Enköping, Marinstaben till Muskö och Flygstaben till Uppsala. Infrastrukturella investeringar har kunnat genomföras på försvarsgrensstabernas nya lokaliseringsorter bland annat genom framtida kostnadsreduktioner av hyror som uppstår till följd av flytten från Gärdet i Stockholm. Arméstaben och Marinstaben verkar inledningsvis från tillfälliga lokaler men infrastrukturella åtgärder pågår för att iordningsställa permanenta stabspplatser.

Vidare kvarstår det arbete med att fullt ut etablera de taktiska ledningscentralerna vid respektive stabspplats varför viss ledning fortfarande utgår från stabspplats Stockholm.

Säkerställande av tillräcklig bemanning av försvarsgrensstaberna mot ställda uppgifter var avgörande för att de skulle kunna etableras och verka från 1 januari 2019. Under året har bemanningsgraden successivt ökat inom respektive försvarsgrensstab. Bemanning av såväl civil som militär stabspersonal pågår för att uppnå full förmåga på de nya stabspplatserna. Högkvarteret stödjer fortsatt försvarsgrensstaberna med lösande av uppgifter under tiden som rekrytering och kompetensöverföring sker.

Figur 4 Utveckling bemanning vid försvarsgrensstaber 2019 (exklusive teknik- och vidmakthållandekontor).

Försvarmakten har under 2019 fortsatt planera för en förändrad ledning och styrning av hemvärnsförbanden. I stort innebär förändringen att hemvärnsförbanden leds av chefen för respektive militärregion. I och med de förändrade lednings- och styrningsförhållandena av förbanden har militärregionstaberna från 1 februari 2020 inrättats som egna organisationsenheter. Utbildningsgrupperna i respektive region underställs respektive militärregionstab tillsammans med hemvärnsförbanden. Gotlandsgruppen kvarstannar dock under ledning av P 18. Hemvärnsförbanden underställs därmed samma chef såväl i fred som i kris och krig vilket stärker ledningsförmågan.

Omstrukturerings- och infrastrukturella kostnader etablering försvarsgrensstaber	2019	2018	2017	Not
Omstruktureringskostnader	39 041	0	0	
Infrastrukturella kostnader	5 600	0	0	
Totalt	44 641	0	0	
Tekniska installationer Försvarsgrensstaberna A, M och FV	56 400	0	0	1

Tabell 11 Omstrukturerings- samt infrastrukturella kostnader vid inrättandet av försvarsgrensstaber

1. Nyttjande medel ur verksamhetsinvesteringsbudget (se regleringsbrevet för 2019, bilaga 8).

Enligt återrapporteringskrav i regleringsbrevet 2019 redovisas, i ovan tabell, omstrukturerings- och infrastrukturella kostnader för etablering av försvarsgrensstaberna. På grund av rådande hyresavtal, avseende Gärdet i Stockholm, har inga hyresreduceringar ännu fallit ut.

Arbetet med totalförsvaret

Arbetet med totalförsvaret

I samband med försvarsbeslutet avseende perioden 2016-2020 fick Försvaretsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag av regeringen att ta fram en gemensam grundsyn för en sammanhängande planering för totalförsvaret samt att lyfta fram vilka åtgärder som skulle prioriteras fram till 2020. Därefter har Försvaretsmakten och MSB utifrån regeringsuppdrag fortsatt arbetet med att främja och utveckla planeringen för totalförsvaret. Utöver det har Försvaretsmakten och Länsstyrelsen på Gotland mellan 2018 och 2020 uppdrag från regeringen att utveckla totalförsvaret på Gotland. En generell utmaning som lyfts fram i arbetet med totalförvarsplaneringen är sekretess då många aktörer ännu inte har tillräckliga förutsättningar, kunskap, metoder och teknisk utrustning för att hantera och överföra sekretessbelagd information. Från utvecklingssatsningen på Gotland kommer ett antal förslag på åtgärder, både för lokal/regional och central nivå, att lyftas fram. Uppdraget har redan stärkt samarbetet och den gemensamma planeringen mellan myndigheter och organisationer på Gotland.

Utifrån Försvarsberedningens rapport *Motståndskraft* pågår ett antal utredningar som är av stor betydelse för totalförvarsplaneringen och Försvaretsmakten deltar i flera av dessa. Resultaten av dessa förväntas ge viktiga ingångsvärden för den fortsatta totalförvarsutvecklingen. Arbetet med att öka den samlade förmågan i totalförsvaret tar lång tid och kommer fortsätta även under nästkommande försvarsbeslutsperioder. Viktiga framsteg har dock gjorts under innevarande period.

Arbetet med att främja en sammanhängande totalförvarsplanering

Försvaretsmakten och MSB har sedan tidigare uppdraget av regeringen att verka för att myndigheter med särskilt ansvar inom sitt område att bland annat planera och vidta åtgärder av betydelse för totalförsvaret (bevakningsansvariga myndigheter) samt prioriterade regioner (tidigare landsting) och kommuner stärker sin förmåga inom tre prioriterade områden;

- planering för stöd till Försvaretsmakten under höjd beredskap
- aktörsgemensam samverkan med höga krav på sekretess och robusthet
- planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats

Utöver det har Försvaretsmakten och MSB fått i uppdrag att verka för att samtliga berörda aktörer krigsplacerar den personal som krävs vid höjd beredskap. Resultatet av detta uppdrag beskrivs i korthet nedan.

När det gäller civila myndigheters möjlighet att lämna stöd till Försvaretsmakten under höjd beredskap har underlag samlats in från bevakningsansvariga myndigheter, samt ett urval av centrala myndigheter, kommuner och regioner. Resultatet av detta arbete har sammanställts i en rapport, med ett stort antal rekommendationer som utgör ett viktigt underlag i den fortsatta uppbyggnaden av det civila försvaret, och redovisats till

Regeringskansliet (Försvarsdepartementet). De civila myndigheternas analys av rapporten samt av Försvarsberedningens rapport *Motståndskraft* utgör viktiga ingångsvärden för den kommande försvarsbeslutsperioden. Genom att stärka samhällets robusthet stärks hela totalförsvaret.

Försvarsmakten och MSB arbetar med utveckling och förvaltning av kommunikationstjänster för ledning och samverkan som möter höga krav på sekretess och robusthet. Förutom tekniska lösningar krävs ökad kunskap om säkerhetsskydd.

Planering för att verka från alternativ och/eller skyddad ledningsplats gäller främst civila aktörer och har därför primärt hanterats av MSB, med stöd av Försvarsmakten.

Myndigheternas krigsplacering av personal genomfördes vid utgången av 2018 medan arbetet med krigsorganisation fortsatte under 2019. Myndigheternas nuvarande (fredstida) organisationsstruktur kan dock fortsatt behöva förändras för att tillgodose eventuella krav på bemanning dygnet runt, vid höjd beredskap och eller vid krig.

Utveckling av stödet till Försvarsmakten under höjd beredskap

Frivilliga försvarsorganisationer är en viktig del av totalförsvaret. Försvarsmakten, MSB och Frivilliga försvarsorganisationers samarbetskommitté (FOS) arbetar tillsammans med att utveckla och stärka frivilligorganisationernas roll i totalförsvaret. Det långsiktiga strategiska arbetet pågår kontinuerligt och fokuserar på områden som exempelvis utbildning och personalförsörjning för både den civila och militära delen av totalförsvaret.

Försvarsmakten har inom ramen för ett flertal arbeten identifierat att det i alla beredskapsnivåer finns brister på förnödenheter och tjänster från aktörer inom totalförsvaret. Försvarsmakten måste därför kunna lagerhålla vissa produkter då dessa inte kan garanteras genom i fredstid planerad uttagning, förfogande eller genom avtal.

Beredskapsplanering pågår med stöd av FMV. Där det finns behov ska planering med privata företag genomföras, i första hand av bevakningsansvariga myndigheter samt Försvarsmakten med stöd av FMV. Vidare utformas ett system för att skapa förutsättningar och funktionalitet för att inkludera alla aktörers behov samt prioriteringar av näringslivets resurser för totalförsvaret. Samverkan med näringslivet kommer att påverkas av resultatet från utredningen *Näringslivets roll inom totalförsvaret* (Dir 2018:64).

Merutnyttjande av maritima resurser inom totalförsvarfsplaneringen sker genom utökad samverkan med Sjöfartsverket respektive Kustbevakningen, bland annat genom generaldirektörmöten. I samband med större investeringar som Sjöfartsverket genomför ges Försvarsmakten möjlighet att lyfta fram sina behov. I januari 2019 beslutades Försvarsmaktens föreskrifter (FFS 2019:1) om utnyttjande av Kustbevakningen inom Försvarsmakten. Utifrån författningen har Försvarsmakten och Kustbevakningen utarbetat en gemensam överenskommelse som beskriver förutsättningarna för operativt ianspråktagande av Kustbevakningen, vilket stärker det långsiktiga strategiska samarbetet.

Ökad kunskap och förmåga inom totalförsvaret

Försvarsmakten och MSB bidrar kontinuerligt till att höja kunskapen och förmågan inom totalförsvaret genom aktiviteter såsom utbildning och övning. Under året har även ett antal olika utbildningar, exempelvis en grundläggande webbaserad totalförsvarfsutbildning, kvalitetssäkrats. Inom övningsverksamheten beaktas totalförsvaret vid planering och genomförande. Kunskapen hos totalförsvarfsaktörerna stärks genom utbildning och övning, ett arbete som pågår på alla nivåer.

Totalförsvarets chefsmöte arrangeras gemensamt av Försvarsmakten och MSB och genomförs två gånger per år. Inbjudna är generaldirektörer på bevakningsansvariga och centrala myndigheter, samt deltagare från militärregionerna. Mötena är ett forum för informationsöverföring och samverkan vilket stärker totalförsvarfsbyggnaden på lång sikt.

Inom ramen för totalförsvarets sjukvårdssystem har arbetet med att konceptuellt bygga en struktur för Totalförsvarets sjukvårdscentrum fortsatt samt, som en del av Försvarsmaktens förmågeutveckling, arbetet med

att driva totalförsvarets sjukvårdssystem. Konceptet omfattar civil-militära kontaktytor på alla nivåer och över hela konfliktskalan, vilket kommer att prövas under totalförvarsövning 2020 (TFÖ 20).

Ett intensivt planeringsarbete har, efter beslutad avsiktsförklaring mellan Försvaretsmakten och MSB under 2017, genomförts inför TFÖ 20. Övningen planeras pågå under hela året och en distribuerande del till bl.a. kommuner har redan genomförts under november 2019. Genomförandet kommer ske på olika nivåer med aktörer från politisk nivå till kommunnivå och totalt kommer över 5 000 individer delta. Övningen syftar till att stärka allmänhetens kunskap om och förtroendet för totalförsvaret. Vidare kommer Sveriges totalförvarsförmåga att prövas, utvecklas och stärkas samt viktiga erfarenheter för den fortsatta utvecklingen av totalförsvaret genereras.

Ökat fokus på mobilisering

Mobilisering omfattar alla åtgärder som vidtas vid krigsförbanden för att sammanföra personal, förnödenheter, anläggningar samt planer. Försvaretsmakten återtagning av förmågan till mobilisering har ytterligare utvecklats under året. Uppföljningen av krigsorganisationens förmåga genomförs årligen inom ramen för krigsorganisationsvärderingen och redovisas i bilaga 5 (hemlig).

Under året har handbok mobilisering (MOB H) fastställts och ett omfattande utbildningsarbete genomförts, såväl via webbaserade kurser i Försvaretsmakten Lärportal som genom att internutbildningar och mobiliseringsspel genomförts på såväl lokal som central nivå.

Årligen genomförs ett mobiliseringsseminarium med samtliga förband. Under 2019 har dessutom ett chefsseminarium med Försvaretsmakten regements- och flottiljchefer genomförts. Att sprida kunskap och öka förmågan till mobilisering vid krigsförbanden har varit i fokus under året, t.ex. genom att den årliga ledningsövningen vid Högkvarteret under 2019 hade mobilisering som huvudtema.

Genom verksamhetsuppdrag har krigsförbandscheferna fått uppgift att alltid inleda repetitionsutbildningar med en mobiliseringsövning. Detta uppdrag gäller samtliga förband, även de som till huvuddel har anställd personal.

Under 2019 har uttagningsbeslut för drygt 2 000 fordon tillsänts fordonsägare runt om i landet. Inom respektive militärregion finns ett antal avlämningsplatser för fordon. Geografiska platser och antal fordon revideras årligen från och med 2020.

I samband med att uttagningsbesked gick ut till ett stort antal fordonsägare under sommaren 2019 har Försvaretsmakten informerat via sin hemsida och givit 10-15 intervjuer angående uttagningsverksamheten till tidningar, tidskrifter och Sveriges Radio.

Samverkan har etablerats med länsstyrelsernas nätverk av jurister samt beredskaps- och säkerhetshandläggare. Flera möten har genomförts under året för att både utbilda och samverka i uttagningsfrågor. Försvaretsmakten bedömer att länsstyrelserna har påbörjat sitt arbete med lokala värderingsnämnder, framtagning av handlägningsrutiner för ersättningsärenden, mm.

Länsstyrelsernas förordnande av gode män till avlämningsplatserna har påbörjats och bedöms vara slutfört under 2021.

Militärregionerna har påbörjat utbildning av nyckelpersonal på avlämningsplatserna. Framtagning av underlag för formulering av garnisonernas ansvar för verksamheten på avlämningsplatser har påbörjats.

Rutiner för uttagsverksamheten mellan Försvaretsmakten och Transportstyrelsen är fastställda och tillämpas. Rutiner för uttagningsverksamheten mellan Försvaretsmakten och de 46 bevakningsansvariga myndigheterna har remitterats och bedöms kunna fastställas under det första kvartalet 2020. Rutinerna för Försvaretsmakten och bevakningsansvariga myndigheter (inklusive Trafikverket) är formulerade och är på remiss. Dessa bedöms vara fastställda i slutet av 2020, vilket innebär att de kan tillämpas för behovsättningen 2020. Blanketter för uttagningsverksamheten är reviderade.

En ny handbok för uttagning av fartyg är utsänd på remiss. Inom ramen för denna handbok utreds hur uttagningsverksamheten för fartyg ska organiseras.

Rutiner för hur ersättning till fordonsägarna skall utbetalas när fordon har förfogats, det vill säga när staten övertagit ägandet av fordonet på avlämningsplatsen, har utretts av Riksbanken med stöd av den finansiella sektorn. Ännu återstår det att fastställa hur leasade fordon skall ersättas vilket för närvarande utreds av Bankföreningen och Finansbolagens förening. Resultatet av denna utredning kommer att presenteras under första kvartalet 2020.

Försvarsdepartementets ansvar för Riksvärderingsnämndens arbete med framtagning av lagstyrd taxa, samverkan med lokala aktörer, rutiner och andra sammanhängande frågor på riksnivå har ännu inte konkretiserats i dialogen med Försvarsmakten.

Åtgärder efter Statskontorets rapport *När planeringen möter verkligheten*

Som en följd av de fyra rekommendationerna i Statskontorets rapport *När planeringen möter verkligheten – Försvarsmaktens interna ledning, styrning och uppföljning*²¹ samt Ekonomistyrningsverkets PM *ESV:s bedömning av ändamålsenligheten i Försvarsmaktens investeringsplan*²² har ett antal åtgärder vidtagits.

Planeringen i budgetunderlaget för 2020 utgick från beslutade ekonomiska ramar i enlighet med riksdagens budgetbeslut. Investeringsplaneringen i budgetunderlaget för 2020 har anpassats till givna ekonomiska ramar och utrymme har inplanerats för att omhänderta risk och försämrad köpkraft.

Försvarsmakten har tillsammans med FMV drivit ett arbete med att utveckla det gemensamma samordningsavtalet så att det omhändertar de nya ansvarsförhållandena mellan myndigheterna. Arbetet har varit inriktat mot bland annat kvalitet på beställningsunderlag, tydlighet vid mottagande och leverans samt arbetsprocessen myndigheterna emellan.

Försvarsmakten har utvecklat processerna för inriktning, planering och uppföljning så att den ekonomiska ramen bättre styr planeringen av verksamheten på lång och kort sikt. I den investeringsplan som ingick i budgetunderlaget för 2020 finns exempelvis inget ekonomiskt övertryck. Borttagandet av överplaneringen bedöms påverka verksamheten positivt då planer i större utsträckning kommer att kunna genomföras utan tidskrävande omplaneringar av verksamhet, anskaffning och vidmakthållande av materiel.

Sammantaget har Försvarsmakten implementerat merparten av rekommendationerna, vilket lett till väsentliga förbättringar i jämförelse med tidigare års budgetunderlag och i processerna för planering och uppföljning.

²¹ 2018:27 (2018-12-03)

²² 2018-00176 (2018-11-06)

Övrig redovisning med återrapporteringskrav

Upphandling

Fram till årsskiftet 2018/2019 hade FMV i uppdrag att genomföra upphandlingar av varor, tjänster och materiel åt Försvaretsmakten. Från 1 januari 2019 har detta uppdrag delvis övergått till Försvaretsmakten. Myndighetens nya ansvar ställer förändrade krav på den upphandlande verksamheten.

Försvaretsmakten har under 2019 haft två huvudmetoder för att hantera upphandling och avtal utifrån nytt ansvar. För anslagspost. 1:1.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* har genomförandet utförts på förbandsnivå och i huvudsak av den upphandlings- och inköpspersonal som överfördes i samband med verksamhetsövergången från FMV till Försvaretsmakten. Försvaretsmaktens behov av upphandling och avtal inom anslagsposterna. 1:1.3 *Vidmakthåll materiel & anläggningar* och 1:3.2 *Anskaffning materiel & anläggningar* har hanterats genom köp av tjänst från FMV.

Under 2019 etablerades en ny avdelning för kommersiell verksamhet inom Högkvarteret för att inrikta, leda och styra delar av Försvaretsmaktens kommersiella verksamhet liksom genomförandet av upphandlings- och inköpsverksamheten på förbandsnivå.

Ytterligare en utveckling under 2019 av strategiskt inköpsarbete efter övertagande av verksamhet från FMV har varit att det tidigare Anskaffningsrådet omarbetats till Försvaretsmaktens Kommersiella råd. Försvaretsmaktens Kommersiella råd är ett strategiskt forum med representation från berörda parter inom Försvaretsmaktens verksamhet.

Under 2019 överlämnades avtal från FMV till Försvaretsmakten avseende inköp som finansieras via anslagspost 1:1.3 och 1:3.2. Analys av denna avtalsöverlämning påbörjades september 2019 och beräknas pågå även in i 2020. Steg ett i analysen syftade till verifiering av överlämnade avtal. Initialt resultat påvisade behov av ytterligare arbete med de underlag som överlämnats av FMV.

Åtgärder för ökad öppenhet och för att förebygga korruption och jäv

Försvaretsmakten ska redovisa vilka åtgärder som vidtagits, inom ramen för myndighetens upphandlingsverksamhet, för ökad öppenhet och för att förebygga korruption och jäv.

RB p 12

Under 2019 har ett arbete inom ramen för utvecklingsarbetet av arbetssätt och samverkan mellan Försvaretsmakten och FMV genomförts. Med utgångspunkt i *Vägledning för FMV:s kontakter med marknadens aktörer inom ramen för LOU och LUF*, har en analys och beredning påbörjats med syftet att utarbeta en motsvarande vägledning för Försvaretsmakten. Intill dess att myndighetens egen vägledning har fastställs används FMV:s vägledning i tillämpliga delar. Syftet är att myndigheterna har likalydande vägledningar vilket underlättar kontakter med marknadsaktörer så att kontakterna med leverantörer sker utifrån ett objektiva, transparent och professionella sätt. Detta ska ske med utgångspunkt i bland annat de upphandlingsrättsliga principerna; likabehandling, icke-diskriminering, öppenhet (förutsägbarhet och transparens), ömsesidigt erkännande samt proportionalitet. En vägledning ska inte ersätta, utan komplettera, myndighetens regelverk avseende muta, jäv, representation och bisyssla.

Med anledning av att en ny lag om skyldighet för vissa offentliga funktionärer att anmäla innehav av finansiella instrument trädde i kraft den 1 januari 2019, samt verksamhetsövergången från FMV, har Försvaretsmakten gjort en översyn av myndighetens hantering av anmälningsskyldigheten avseende finansiella instrument.

Överprövningar och ålagda upphandlingsskadeavgifter

Försvaretsmakten ska redovisa antalet upphandlingsskadeavgifter som myndigheten blivit ålagda under året, respektive belopp och totalt belopp. Försvaretsmakten ska även redovisa respektive bakomliggande upphandlingsärenden och anledning till den ålagda avgiften.

RB p 12

Försvaretsmakten ska enligt regleringsbrevet 2019 redovisa antalet ålagda upphandlingsskadeavgifter och anledningen till den ålagda avgiften.

Försvaretsmakten har under året inte ålagts att betala någon upphandlingsskadeavgift. Konkursverket har inte ansökt om att Försvaretsmakten ska åläggas att betala någon upphandlingsskadeavgift hos allmän förvaltningsrätt.

Arbetet med strategiskt inköpsarbete och hållbarhetsfokus

*Försvarmakten ska redovisa hur arbetet med strategiskt inköpsarbete utvecklats efter övertagandet från Försvarets materielverk.
Försvarmakten ska redovisa hur myndigheten påverkat de nationella miljökvalitetsmålen genom sin upphandlande verksamhet.*

RB p 12

Regeringen har tagit fram en handlingsplan, *Miljöanpassad offentlig upphandling*, med de tre huvudmålen att; öka andelen offentliga upphandlingar, öka andelen ramavtal med väl formulerade miljökrav samt öka andelen myndigheter inom stat, kommun och landsting som regelbundet ställer miljökrav.

2018 beslutades ett nytt hållbarhetsmål, *hållbar konsumtion*, som fokuserar på att förbättra och utveckla upphandlingsverksamheten inom Försvarmakten. Målet innebär att det ställs krav på beställningar av försvarsmateriel, varor och tjänster och att dessa följs upp. Detta påverkar flera målområden inom FN:s globala hållbarhetsmål och Sveriges nationella miljökvalitetsmål:

- *FN:s globala hållbarhetsmål 7. Hållbar energi för alla, mål 8. Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt, mål 12. Säkerställa hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt mål 13. Begränsa klimatförändringarna.*
- *Sveriges nationella miljökvalitetsmål: Begränsad klimatpåverkan, Frisk luft, Levande sjöar och vattendrag, Grundvatten av hög kvalitet, Hav i balans samt levande kust och skärgård.*

Se avsnitt *Hållbarhetsredovisning* vad avser Försvarmaktens arbete med hållbarhetsmål.

Försvarmaktens miljöpolicy, som är en ingående del i Försvarmaktens Strategiska inriktning, inriktar myndighetens miljöarbete och beaktas även i den upphandlande verksamheten. Det genomförs ett kontinuerligt utvecklingsarbete med målsättningen att:

- Försvarmaktens kommersiella verksamhet ska vara tidsenligt, rationell och effektiv utan att ge avkall på de av statsmakterna angivna krav på Försvarmaktens unika kärnuppdrag och förmåga.
- Försvarmaktens kommersiella strategier ska säkerställa konkurrens och möjliggöra innovation samt verka för att även små och medelstora leverantörer ska kunna delta vid anbudsgivning.
- Försvarmaktens kommersiella riktning ska främja goda affärer och långsiktiga partnerskap för att säkerställa robust försörjning i alla konfliktnivåer.

Försvarmakten befinner sig i uppstartsskedet att införa motsvarande arbetssätt för att säkerställa att det strategiska inköpsarbetet för vidmakthållande och projekt, som hanteras via köp av tjänst från FMV, också möter ovanstående krav.

I samverkan med FMV har de hållbarhetskrav som ställs vid upphandlingar utvecklats. Upphandlingskraven gäller materielsystemens hela livscykel, från råmaterialet, tillsatser, tillverkning, användning och till avveckling av uttjänt materiel.

Inom miljöområdet ska särskild hänsyn tas till resursanvändning, energieffektivitet, förekomst av farliga kemiska ämnen samt återvinningsbarhet med beaktande av regeringsbeslut. Särskild hänsyn inom området sociala krav ska, om behövligt, tas till arbetsrättsliga villkor vid produktion av varor och tjänster, både inom och utom Sveriges gränser. Under 2019 genomförde FMV, på uppdrag av Försvarmakten, en översyn av hur det ekonomiska perspektivet omhändertas och hur detta kan förbättras. Resultatet av detta arbete kommer användas i en liknande studie inom Försvarmakten under 2020.

Upphandlat belopp med miljökrav

Försvarmakten ska även redovisa nyckeltalet upphandlat belopp där miljökrav ställts i förhållande till myndighetens sammanlagda upphandlingsvärde.

RB p 12

Anslagspost	Fakturerat belopp (tkr)	Andel med miljökrav	
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	7 146 188	100%
1:1.3	Vidmakthåll materiel & anläggningar	3 138 424	100%
1:3.2	Anskaffning materiel & anläggningar	426 042	100%
Totalt	10 710 654	100%	

Tabell 12 Upphandlat belopp där miljökrav ställts i förhållande till myndighetens sammanlagda upphandlingsvärde

Enligt Försvarmaktens allmänna villkor ska leverantören vid genomförande av kontrakt följa tillämpliga lagar och förordningar inom områdena miljö, mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, antikorrusion, jämställdhet och mångfald. Allmänna villkor finns som grund vid alla avtal och direktupphandlingar och därigenom ställs miljökrav.

Vind och vågkraft

Försvarmakten ska till Regeringskansliet (Försvarsdepartementet) årligen redovisa myndighetens medverkan i beredningen av ärenden rörande vind- och vågkraft samt de åtgärder myndigheten har vidtagit för att bidra till att nå den nationella planeringsramen för vindkraft. Förordning (2010:650).

SFS
2007:1266
21 §

Myndighetens medverkan i beredningen av ärenden rörande vind- och vågkraft

Riksstintressen är ett sätt för staten att påverka och bevaka intressen av särskild nationell betydelse inom samhällsplaneringen. Ett riksstintresse är ett mark- eller vattenområde som långsiktigt ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada det värde som utgör riksstintresset. Enligt förordningen (1998:896) om hushållning med mark- och vattenområden (hushållningsförordningen) är Försvarmakten sektormyndighet gällande riksstintressen för totalförsvarets militära del. Detta innebär att Försvarmakten bevakar och ansvarar för riksstintressen för myndigheterna Försvarmakten, Försvarets radioanstalt, FMV och Totalförsvarets forskningsinstitut.

Riksstintressen för totalförsvarets militära del innefattar bland annat skjut- och övningsfält, flygplatser, sjöövningsområden, tekniska system och olika typer av anläggningar. Dessa utgör en förutsättning för att kunna uppnå den av riksdag och regering beslutade förmågan och utgör därför en grundläggande produktionsresurs för Försvarmaktens samtliga förband.

Vindkraftverk och andra höga objekt

Vindkraftverk kan i vissa fall riskera att skada totalförsvarets riksstintressen om de skulle etableras på ett sätt och på en plats som medför en påverkan på Försvarmaktens möjlighet att utföra sina uppgifter. Försvarmakten deltar därför i samhällsplaneringen genom att bedöma förslag på nya vindkraftverk och vindkraftparker. Processerna för detta löper ofta under ett flertal år och Försvarmakten svarar på inkommande remisser i flera skeden och enligt olika förslag på utformning, för att om möjligt hitta ett alternativ som är godtagbart både ur myndighetens perspektiv och enligt vindkraftsbolagens önskemål. Ofta samverkar Försvarmakten med vindkraftsbolag både i tidiga förfrågningar och i samråd enligt 6 kap miljöbalken. Det finns då utrymme för Försvarmakten att bedöma olika förslag på utformning och ge rekommendationer på förändring. Om Försvarmakten inte ser någon utformning som är godtagbar bedömer myndigheten om den eventuella vindkraftparker riskerar att påtagligt skada värdet av riksstintresset och hänvisar till miljöbalkens 3 kap 10 § där det framgår att försvarsintresset ska ges företräde vid avvägning mot andra riksstintressen.

År 2019 har 197 remisser rörande vindkraft inkommit till myndigheten. Av de inskickade remisserna bedömdes 79 procent inte medföra någon påtaglig risk eller skada. För övriga remisser framfördes synpunkter på hela eller delar av områdena, det vill säga vindkraftsparken, eller för enstaka eller flertalet inskickade positioner, det vill säga placeringen av enskilda vindkraftverk.

Vindkraftsremisserna som inkommer till Försvarmakten ser olika ut beroende på om bolagen söker för ett större område eller för unika placeringar av enskilda vindkraftverk. Så långt som möjligt genomförs en bedömning på

inskickat underlag, och efterfrågar vid behov förtydliganden eller specifika koordinater för att kunna lämna ett så välgrundat svar som möjligt. I bedömningen vägs synpunkter från övriga militära totalförsvarsmyndigheter in.

Som framgår av tabell 13 nedan är andelen yttranden med synpunkter betydligt högre för de remisser som gäller områdesförfrågningar. Anledningen till detta är att förfrågningar sker på stora områden samtidigt, med höga verk och ofta till havs. Flera av ärendena har återkommit flera gånger under året, vilket ger ett stort utfall för de ärenden där Försvarsmakten framfört synpunkter.

Ärendetyp	Antal ärenden	Totalt antal positioner	Positioner FM inte haft synpunkter	Synpunkter	Synpunkter
Vindkraftsremisser	197	3158	2505	653	20,7%
Ärenden, enskilda positioner	156	2826	2345	481	17,0%
Ärenden, områden	41	332	160	172	51,8%

Tabell 13 Utfall remissvar 2019 på vindkraftsremisser och positioner

Nationella planeringsramen för vindkraft

Utöver remisshantering och bedömning av enskilda vindkraftverk och vindkraftparker, bidrar Försvarsmakten till att nå den nationella planeringsramen för vindkraft på olika sätt. Fokus för arbetet under 2019 var deltagande i Energimyndighetens och Naturvårdsverkets arbete med *Strategi för hållbar vindkraftsutbyggnad i Sverige*. Strategin syftar till att nå Sveriges klimatambitioner och mål om en hundra procent förnybar elproduktion till år 2040 där Försvarsmakten bidrar till att strategin ska bli så användbar som möjligt genom att tillsammans med Energimyndigheten och Naturvårdsverket analysera lämpliga områden för etablering av vindkraft i Sverige.

Vågkraft

Det har de senaste åren inkommit få remisser till Försvarsmakten avseende vågkraft och under 2019 har det främst berört remisser om översiktsplanering där vågkraft omnämns. Vid remissförfrågan analyserar Försvarsmakten eventuell påverkan på riksintressen för totalförsvarets militära del och lämnar sin bedömning och yttrande.

Utöver remisshantering och bedömning av enskilda vågkraftsprojekt, deltar Försvarsmakten i en referensgrupp avseende projektet *Kartläggning av förutsättningar för havsbaserad vågenergiomvandling i svensk exklusiv ekonomisk zon*, vilket syftar till att kartlägga förutsättningarna för offshorebaserad vågkraft i svensk exklusiv zon. Projektet leds av Uppsala Universitet med finansiering av Energimyndigheten.

Avgiftsfinansierad verksamhet

Avgiftsintäkter utöver 4 § avgiftsförordningen som redovisas mot anslag

Enligt regleringsbrevet för år 2019 får Försvarmakten, utöver vad som anges i 4 § avgiftsförordningen, även disponera inkomster från ett antal uppdragsverksamheter. Från och med år 2018 redovisas även kostnadsutfallet men i de fall försäljning skett med ett *kalkylerat schablonpris* särredovisas inte samtliga tillhörande kostnader för uppdragsverksamheten.

Uppdragsverksamheter (Tkr)	2019		2018		2017	Not
	Intäkter	Kostnader	Intäkter	Kostnader	Intäkter	
Verkstadsverksamhet	260 910	99 438	136 951	54 217	120 469	1
Reservmateriel	19 992	17 628	163 011	163 825	53 081	2
Utb och övningsintäkt	481 462	418 097	499 339	377 943	457 171	
ITÖ – verksamhet	15 307	7 531	12 843	4 463	13 252	
Flygtransporter	6 438	1 563	6 052	9 777	8 264	
Statsflyget	7 486	26 891	5 202	31 969	7 728	
Övr. transportverksamhet	7 854	4 316	15 452	1 821	13 831	
Stödtjänster FMV	0	0	0	0	190 325	
Elev- och befälshotell	7 671	2 699	1 235	1 474	1 105	
Drivmedel	21 628	19 418	33 118	32 152	37 633	
Stöd till civil verksamhet	-385	0	834	610	3 084	
Övriga avgiftsintäkter	11 120	14 701	14 887	12 584	8 236	3
Summa	839 483	612 282	888 924	690 835	914 179	

Tabell 14 Avgiftsintäkter för den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten som redovisas mot anslag 2017-2019

1. I utfallet för 2019 ingår verkstäderna i Försvarmakten som överfördes efter verksamhetsövergången vid årsskiftet.
2. Det lägre utfallet för 2019 beror på att externförsäljningen av reservmateriel har minskat på grund av verksamhetsövergången. I utfallet för 2018 ingår FSV som tidigare redovisats på egen avgiftskod.
3. I utfallet för 2018 redovisas verksamhet som tidigare redovisats i den avgiftsbelagda verksamheten enligt avgiftsförordningen.

Finansiell redovisning

Sammanställning över väsentliga uppgifter (tkr)

Belopp (tkr)	2019	2018	2017	2016	2015	Not
Låneram Riksgäldskontoret						
Beviljad låneram	2 698 300	2 500 000	2 975 000	3 000 000	3 500 000	
Utnyttjad låneram vid årets slut	2 180 269	1 997 844	2 045 265	2 326 506	2 906 084	
Kontokrediter hos Riksgäldskontoret						
Beviljade kontokredit	1 200 000	1 200 000	1 200 000	1 500 000	1 410 000	
Maximalt utnyttjade kontokrediter	0	0	0	0	0	
Räntekonto						
Räntekostnader	15 497	23 445	22 699	32 817	12 242	1
Ränteintäkter	72	190	9	0	0	
Avgiftsintäkter och andra ersättningar						
Avgiftsintäkter, beräknat belopp i regleringsbrev	852 000	736 000	-	-	-	
Avgiftsbelagd uppdragsverksamhet	839 483	888 925	914 179	863 060	994 961	
Övriga avgiftsintäkter	419 675	488 299	473 501	1 061 018	307 012	2
Anslagskredit						
Beviljad anslagskredit	1 221 397	1 579 832	1 348 854	2 083 334	1 426 268	3
Utnyttjad anslagskredit	464 774	25 929	554 292	837 456	494 531	4
Anslagssparande						
Summa utgående anslagssparande	290 216	300 122	140 873	100 671	956 080	5
Bemyndiganden						
Summa tilldelade bemyndiganden	20 300 000	95 100 000	93 000 000	93 900 000	85 500 000	6
Totalt gjorda åtaganden	12 169 224	89 265 967	85 988 389	83 690 788	80 603 834	7
Anställda						
Antalet årsarbetskrafter	21 333	18 821	18 828	18 935	18 105	
Medelantalet anställda	23 022	20 562	20 435	20 529	20 733	
Driftkostnad per årsarbetskraft	1 864	2 125	2 009	1 990	1 838	
Driftkostnad	39 769 554	39 990 550	37 826 624	37 686 667	33 268 873	
Kapitalförändring						
Årets kapitalförändring	-6 654 767	-7 928 276	-7 570 185	-8 182 219	-6 548 782	
Balanserad kapitalförändring	-22 345	-1 051	0	0	224	8

- Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har varit negativ från början av 2015 fram till slutet av 2019.
- I övriga intäkter ingår avgifter som myndigheten tagit ut med stöd av 4 § avgiftsförordningen (1992:191) med 396 006 tkr.
- Beviljad anslagskredit avser anslagen 1:1, 1:2, 1:3 och 1:4. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning – Finansiella villkor".
- Utnyttjad anslagskredit avser anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning – Finansiella villkor".
- Utgående anslagssparande avser anslagen 1:1, 1:2, 1:4 och UD-anslag 1:2 ap. 1. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - - Finansiella villkor".
- Summa tilldelade bemyndiganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande".
- Totalt gjorda åtaganden avser beställningsbemyndiganden för anslagen 1:1 och 1:3. Fördelningen framgår av "Anslagsredovisning - Redovisning av beställningsbemyndigande".
- Balanserad kapitalförändring består 2019 av försäkringsteknisk omvärdering av pensionsavsättning innevarande år och avsättningar för miljöåtgärder från föregående år.

Resultaträkning

Belopp (tkr)	2019	2018	Not
Verksamhetens intäkter			
Intäkter av anslag	39 788 843	38 620 591	1
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 259 158	1 377 225	2
Intäkter av bidrag	10 113	7 765	3
Finansiella intäkter	21 719	17 975	4
Summa Verksamhetens intäkter	41 079 833	40 023 556	
Verksamhetens kostnader			
Kostnader för personal	-16 292 394	-14 310 670	5
Kostnader för lokaler	-2 529 723	-2 273 564	6
Övriga driftkostnader	-20 947 438	-23 406 316	7
Finansiella kostnader	-34 458	-34 854	8
Avskrivningar och nedskrivningar	-7 930 587	-7 926 429	9
Summa Verksamhetens kostnader	-47 734 600	-47 951 832	
Verksamhetsutfall	-6 654 767	-7 928 276	
Uppbördsverksamhet			
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	119 437	62 946	10
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet	-119 437	-62 946	
Saldo	0	0	
Transfereringar			
Medel som erhållits från statsbudgeten för finansiering av bidrag	84 385	85 018	
Lämnade bidrag	-84 385	-85 018	11
Saldo	0	0	
Årets kapitalförändring	-6 654 767	-7 928 276	12

Balansräkning

Tillgångar (tkr)	Utgående balans 2019-12-31	Utgående balans 2018-12-31	Not
Immateriella anläggningstillgångar			
Balanserade utgifter för utveckling	102 177	345 308	13
Summa Immateriella anläggningstillgångar	102 177	345 308	
Materiella anläggningstillgångar			
Förbättringsutgifter på annans fastighet	355 718	352 318	14
Maskiner, inventarier, installationer m.m.	1 765 971	1 276 837	14
Pågående nyanläggningar	131 698	322 137	14
Beredskapstillgångar	75 720 960	98 560 282	15
Summa Materiella anläggningstillgångar	77 974 348	100 511 575	
Varulager m.m.			
Varulager och förråd	510 995	474 909	16
Summa Varulager m.m.	510 995	474 909	
Kortfristiga fordringar			
Kundfordringar	63 296	52 894	
Fordringar hos andra myndigheter	866 745	447 230	17
Övriga kortfristiga fordringar	11 961	11 495	18
Summa Kortfristiga fordringar	942 002	511 619	
Periodavgränsningsposter			
Förutbetalda kostnader	480 674	1 551 628	19
Upplupna bidragsintäkter	215	0	20
Övriga upplupna intäkter	147 614	95 948	21
Summa Periodavgränsningsposter	628 503	1 647 577	
Avräkning med statsverket			
Avräkning med statsverket	256 844	-158 934	22
Summa Avräkning med statsverket	256 844	-158 934	
Kassa och bank			
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	8 199 354	7 712 567	23
Kassa och bank	46 103	24 062	
Summa Kassa och bank	8 245 457	7 736 629	
Summa Tillgångar	88 660 325	111 068 682	

Balansräkning (forts)

Kapital och Skulder (tkr)	2019-12-31	2018-12-31	Not
Myndighetskapital			24
Statskapital	81 975 142	106 475 600	25
Balanserad kapitalförändring	-22 345	-1 051	24
Kapitalförändring enligt resultaträkningen	-6 654 767	-7 928 276	12
Summa Myndighetskapital	75 298 030	98 546 272	
Avsättningar			
Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser	228 411	215 389	26
Avsättningar för avhjälpande av miljöskador	552 842	185 224	27
Övriga avsättningar	450 217	165 782	28
Summa Avsättningar	1 231 469	566 395	
Skulder m.m.			
Lån i Riksgäldskontoret	2 180 269	1 997 844	29
Kortfristiga skulder till andra myndigheter	3 430 652	5 088 276	30
Leverantörsskulder	3 150 964	1 584 660	
Övriga kortfristiga skulder	253 161	249 123	31
Summa Skulder m.m.	9 015 046	8 919 903	
Periodavgränsningsposter			
Upplupna kostnader	3 112 679	3 034 312	32
Oförbrukade bidrag	1 800	1 800	33
Övriga förutbetalda intäkter	1 301	0	34
Summa Periodavgränsningsposter	3 115 780	3 036 112	
Summa Kapital och Skulder	88 660 325	111 068 682	

Ansvarsförbindelser

Övriga ansvarsförbindelser	2 - 6 mdkr	2 - 6 mdkr	35
----------------------------	------------	------------	----

Anslagsredovisning

Redovisning mot anslag (tkr)

Anslag	Not	Ingående överföringsbelopp	Årets tilldelning enligt regleringsbrev	Omdisponerade anslagsbelopp	Utnyttjad del av medgivet över-skridande	Indragning	Totalt disponibelt belopp	Utgifter	Inkomster	Utgående överföringsbelopp	
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6											
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	36	52 228	28 386 296	0	0	28 438 524	-30 094 859	1 251 379	-404 956	
1:1.2	Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP	36	0	75 543	0	0	75 543	-75 533	0	10	
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	36	92 431	6 713 414	0	0	6 805 845	-6 751 035	8 844	63 654	
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhets tjänsten	36	-6 000	962 592	0	0	956 592	-958 101	0	-1 509	
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	36	124 793	1 095 564	0	0	-92 556	1 127 802	-925 036	824	203 589
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	36	19 533	67 000	0	0	-17 356	69 177	-55 367	6	13 816
1:3.2	Anskaffning av materiel och anläggningar	36	-19 929	2 384 060	353 342	0	0	2 717 473	-2 805 617	29 836	-58 309
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	36	7 373	691 905	0	0	-7 373	691 905	-687 055	0	4 850
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	36									
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5											
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	36	3 764	65 551	-8 200	0	-2 072	59 043	-54 847	101	4 297
S:a			274 193	40 441 925	345 142	0	-119 357	40 941 903	-42 407 450	1 290 990	-174 558

Redovisning mot inkomstittel (tkr)

Inkomstittel	Beräknat belopp	Inkomster
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	-	119 437

Redovisning av beställningsbemyndigande (tkr)

Anslag	Tilldelat bemyndigande	Ingående åtaganden	Utestående åtaganden	Utestående åtagandenas fördelning per år ¹⁾			
				2019	2019	2020	2021
1:1.3 Vidmakthållande av materiel och anläggningar	18 300 000	13 897 743	11 012 442	5 930 440	4 147 560	928 267	6 175
1:3.2 Anskaffning av materiel och anläggningar	2 000 000	847 825	1 156 782	678 912	310 071	121 732	46 067

- Fördelningen avser utestående åtaganden uppdelade på de år när infrianden (redovisning mot anslag) beräknas ske. Beräkningen är gjord med hänsyn tagen till de prognoser för leveranser (infrianden) som respektive leverantör lämnar till Försvarsmakten. Efter delning av anslag 1:3 har bemyndigandet minskat med anledning av överföring till FMV.

Finansiella villkor (tkr)

Anslag	Anslagskredit	Anslagsbehållning som disponeras 2019	Indrag av anslagsbelopp	Utnyttjad anslagskredit	Överdrag	Anslagssparande	
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6							
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	851 588	3%	0	-404 956	0	
1:1.2	Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP	2 266	3%	0	0	10	
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	201 402	3%	0	0	63 654	
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	28 877	3%	0	-1 509	0	
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	32 867	3%	-92 556	0	203 589	
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	2 009	3%	-17 356	0	13 816	
1:3.2	Anskaffning av materiel och anläggningar	81 631	Inget	0	-58 309	0	
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	20 757	Inget	-7 373	0	4 850	
1:4.1 (2016)	Vidmakthållande, avveckling m.m. av materiel och anläggningar	0	Inget	0	0	0	
Summa utgiftsområde 6		1 221 397		-117 285	-464 774	0	285 919
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5							
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	1 966	3%	-2 072	0	4 297	

Redovisning av utfall mot villkor i regleringsbrev och regeringsbeslut för 2019

Nr	Villkor för anslag	Utfall (tkr)
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
1:1 ap.1 Förbandsverksamhet och beredskap		
5	Högst 2 500 000 kronor får användas till stöd för utländskt deltagande vid PFF-aktiviteter samt aktiviteter i andan av PFF och motsvarande i Sverige och utlandet.	0
6	Högst 116 000 000 kronor får användas för uppdragsersättning till de frivilliga försvarsorganisationerna för deras utbildningsverksamhet, inklusive ungdomsverksamhet.	116 000
7	Högst 50 500 000 kronor får användas till organisationsstöd enligt 5 § förordning (1994:524) om frivillig försvarsverksamhet. Av dessa medel får högst 1 700 000 kronor användas för bidrag till Försvarets civila idrottsförbund och till vissa militära tidskrifter.	48 800 1 700
8	Högst 30 000 000 kronor får användas till statsbidrag till frivilliga veteransoldat- och anhörigorganisationer för verksamhet som stödjer Försvarsmaktens personal före, under och efter tjänstgöring i internationella militära insatser samt anhöriga till sådan personal. Lämnade bidrag fördelar sig på Sveriges militära kamratförening 704 tkr, Individzonen 5 548 tkr, Sveriges Veteranförbund Fredsbaskrarna 7 455 tkr, Svenska Soldathemsförbundet 11 348 tkr samt Idrottsförbundet för sårade/skadade veteraner 869 tkr - totalt 25 924 tkr.	25 924
9	Försvarsinspektören för hälsa och miljö ska tilldelas högst 22 000 000 kronor. Av dessa medel ska lägst 2 000 000 kronor användas för dess kontroll och tillsynsverksamhet exklusive lönekostnader. På grund av personalbrist under år 2019 har inte tillsyn genomförts i planerad omfattning.	20 373 1 489
10	Högst 500 000 kronor ska utbetalas till Geneva Center for Security Policy (GCSP).	500
11	Försvarsmakten får använda högst 82 900 500 kronor som abonnemangsgavgift för det gemensamma radiokommunikationssystemet Rakel. Beloppet ska betalas efter fakturering från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap.	82 900
12	Högst 5 000 000 kronor får användas för förtroende- och säkerhetsskapande verksamhet i enlighet med bilaga 3.	4 757
15	Högst 2 000 000 kronor får användas till projekt om samverkan och organisation inom totalförsvaret i Gotlands län.	1 639
Fö2018/01072/SI	Försvarsmakten bemyndigas att med behörig myndighet i Ukraina förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan för det försvarsrelaterade samarbetet 2019. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 2 500 000 kronor.	1 715
Fö2018/01072/SI	Försvarsmakten bemyndigas att med behörig myndighet i Georgien förhandla och ingå överenskommelser om en årsplan för det försvarsrelaterade samarbetet 2019. Kostnaden för de i årsplanen upptagna bilaterala aktiviteterna får uppgå till högst 1 500 000 kronor.	1 113

	1:2 ap.1 Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena		
1	För respektive insats får Försvarsmakten använda högst följande belopp per insats (beloppen avser särutgifter):		
	MINUSMA	850 000	720 490
	Uppföljning personal i internationella insatser	20 000	18 305
	ATHENA (inkl. Sveriges nationella kostnader samt Sveriges del av gemensamma kostnader)	30 000	23 867
	OIR	142 000	103 455
	RSM	67 000	58 096
	1:2 ap.2 Försvarsmaktens övriga insatser internationellt		
Fö2018/01465/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Centralafrikanska republiken till stöd för reformen av den nationella försvars- och säkerhetssektorn. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2019 uppgå till högst 13 000 000 kronor.		9 699
Fö2018/01464/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Mali till stöd för Malis försvarsmakt. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2019 uppgå till högst 8 500 000 kronor.		8 483
Fö2018/01466/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt deltagande i EU:s utbildningsinsats i Somalia till stöd för den nationella somaliska armén. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2019 uppgå till högst 14 500 000 kronor.		12 837
Fö2018/01468/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att fortsatt placera officerare vid högkvarteret för EU:s insats EUNAVFOR Somalia/Op. Atalanta. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2019 uppgå till högst 4 500 000 kronor.		2 830
Fö2018/01467/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om att fortsatt placera officerare vid EU:s operativa högkvarter i Rom, Italien. Försvarsmaktens kostnader för placeringen får för 2019 uppgå till högst 3 500 000 kronor.		1 903
Fö2018/01463/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten om fortsatt stöd till Kosovos säkerhetsstruktur. Den totala kostnaden får uppgå till högst 4 000 000 kronor under 2019.		3 633
Fö2019/00135/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att stödja den ostafrikanska fredsstyrkan 2019. Försvarsmaktens kostnader för verksamheten ska rymmas inom en ekonomisk ram om 1 500 000 kronor.		1 468
Fö2018/01072/SI	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Ukraina under 2019. Högst 3 000 000 kronor får användas för uppdraget.		2 937
Fö2018/01072/SI	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Georgien 2019. Högst 1 500 000 kronor får användas för uppdraget.		1 071
Fö2018/01072/SI	Uppdrag till Försvarsmakten att lämna stöd till säkerhetssektorreformprojekt i Moldavien 2019. Högst 500 000 kronor får användas för uppdraget.		108
Fö2019/00009/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att bidra till NATOs fond för kapacitetsuppbyggnad av den afghanska armén. Försvarsmakten får använda högst 5 000 000 kronor för bidrag till den nämnda fonden.		5 000
Fö2018/00682/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att delta i den NATOs kapacitetshöjande insats i Irak. Högst 3 000 000 kronor får användas för uppdraget.		433
Fö2019/00034/MFI	Uppdrag till Försvarsmakten att under 2019 bidra med 2 000 000 kronor till den tillfälliga budgeten som upprättats till stöd för Förenta Nationerna och implementeringsgruppen för fredsbevarande underrättelsekoordinering.		2 000
	1:4 ap.1 Forskning och teknikutveckling		
2	Högst 15 000 000 kronor får användas för flygteknisk forskning inom NFFP i enlighet med de beslut som fattas inom programmet.		15 000
3	Högst 15 000 000 kronor får användas för försvarsunderrättelseforskningen.		15 000
	Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
	1:2 ap.1 Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet		
	Personalbidrag		
	Enligt regleringsbrevet får 62 400 000 kronor användas för personalbidrag inom ramen för EU-delegationer samt EU:s, FN:s och andra organisationers insatser enligt specifikation. Tilldelade anslagsmedel för ändamålet uppgår enligt regleringsbrevet till 57 351 000 kronor		52 720
	Insatsnära verksamhet		
	Av medlen får högst 2 500 000 kronor användas för annan insatsnära verksamhet i form av t.ex. insatsförberedande utbildning.		1 946
	Av medlen får 700 000 kronor användas i syfte att förstärka kunskaperna i franska språket hos utvald personal som avses för tjänstgöring i internationella krishanteringsinsatser där sådana kunskaper är nödvändiga.		0

Finansieringsanalys

Belopp (tkr)	2019		2018		Not
DRIFT					
Kostnader		-39 149 017		-40 045 060	37
Finansiering av drift:					
Intäkter av anslag	39 788 843		38 620 591		
Intäkter av avgifter och andra ersättningar	1 259 158		1 377 225		
Intäkter av bidrag	10 113		7 765		
Övriga intäkter	21 719		17 975		
Summa medel som tillförts för finansiering av drift		41 079 833		40 023 556	
Ökning (-) av lager		-36 086		-164 965	
Ökning (-) av beredskapsvaror i lager		-1 036 669		535 742	
Minskning (+) av kortfristiga fordringar		588 690		-1 295 079	38
Ökning (+) av kortfristiga skulder		1 838 145		2 261 172	39
Kassaflöde från/till drift		3 284 897		1 315 366	
INVESTERINGAR					
Investeringar i materiella tillgångar ¹⁾	-1 934 505		-8 829 022		
Investeringar i immateriella tillgångar	-5 173		-7 476		
Summa investeringsutgifter		-1 939 678		-8 836 498	
Finansiering av investeringar:					
Lån från Riksgäldskontoret	829 612		539 442		
- amorteringar	-647 186		-586 863		
Ökning/minskning av statskapital med medel som erhållits från/tillförts statens budget	1 210 998		8 159 560		
Summa medel som tillförts för finansiering av investeringar		1 393 424		8 112 139	
Förändring av kortfristiga fordringar och skulder		-1 814 036		332 474	
Kassaflöde från/till investeringar		-2 360 291		-391 885	
UPPBÖRDSVERKSAMHET					
Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras	119 437		62 946		
Inbetalningar i uppbördsverksamhet		119 437		62 946	
Medel som tillförts statens budget från uppbördsverksamhet		-119 437		-62 946	
Kassaflöde från/till uppbördsverksamhet		0		0	
TRANSFERERINGSVERKSAMHET					
Lämnade bidrag	-84 385		-85 018		
Utbetalningar i transfereringsverksamhet		-84 385		-85 018	
Finansiering av transfereringsverksamhet:					
Medel som erhållits från statens budget för finansiering av bidrag	84 385		85 018		
Summa medel som tillförts för finansiering av transfereringsverksamhet		84 385		85 018	
Kassaflöde från/till transfereringsverksamhet		0		0	
Förändring av likvida medel		924 606		923 481	
SPECIFIKATION AV FÖRÄNDRING AV LIKVIDA MEDEL					
Likvida medel vid årets början		7 577 695		6 654 214	
Ökning (+) av kassa och bank	22 041		4 781		
Ökning (+) av tillgodohavande RGK	486 787		1 669 860		
Ökning (+) av avräkning med statsverket	415 778		-751 161		
Summa förändring av likvida medel		924 606		923 481	
Likvida medel vid årets slut		8 502 301		7 577 695	

1. 193 537 tkr avser verksamhetstillgångar som överförts från FMV vid verksamhetsövergången 1 januari 2019.

Tilläggsupplysningar och noter

Alla belopp redovisas i tusentals kronor (tkr) om inget annat anges. Till följd av detta kan summeringsdifferenser förekomma vid manuella summeringar.

Redovisnings- och värderingsprinciper

Allmänt

Myndighetens bokföring följer god redovisningssed och förordningen (2000:606) om myndigheters bokföring samt Ekonomistyrningsverket (ESV):s föreskrifter och allmänna råd till denna förordning. Årsredovisningen är upprättad i enlighet med förordningen (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag samt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till denna förordning.

I enlighet med ESV:s föreskrifter till 10 § FBF (Förordning om myndigheters bokföring) tillämpar myndigheten brytdagen den 3 januari. Brytdagen föregående år var den 4 januari. Som periodavgränsningspost bokförs huvudsakligen belopp överstigande 100 tkr.

Upplysningar av väsentlig betydelse

I verksamhetsövergången den första januari 2019 övergick verkstads- och förrådspersonal samt kompetenser inom upphandlings-, besluts- och beställarfunktioner från FMV till Försvarsmakten. Det överskott som har uppstått i verksamheten hos FMV överfördes till Försvarsmakten. Överskottet uppgick till 65 miljoner kronor och har reglerats under 2019.

Ändrade redovisningsprinciper

I samband med verksamhetsövergången har en ny finansiell styrmodell tagits i bruk som ska reglera hanteringen av beredskapsmateriel. Den nya ekonomiska modellen innebär att beredskapsmateriel finansieras via anslagspost 1:3.1 *Leverantörsutgifter för leveranser* som disponeras av FMV. Försvarsmakten tar emot och tillgångsredovisar endast färdigställd och överlämnad materiel och finansierar den via statskapital.

Som följd av det fördes under året pågående arbete om 19 miljarder kronor för materiel som inte har färdigställts över till FMV.

Upplysningar av väsentlig betydelse efter räkenskapsårets utgång

Försvarsmakten konstaterar, efter räkenskapsårets utgång, att redovisat lagervärde i balansräkningen är ca: 30 000 tkr för högt. Orsak till detta är i huvudsak, dels sen prisjustering av ammunition efter genomfört kvalitetsarbete, dels felaktig prissättning av förnödenheter.

Värdering av anläggningstillgångar

Försvarsmakten tillämpar reglerna för komponentredovisning på de tillgångar som levereras fr.o.m. 2016 och där även den större delen av tillgången kommer att uppföras och färdigställas från 2016 och framåt.

Redovisningsprincipen kommer successivt införas genom att den tillämpas vid utbyte av komponenter på befintliga tillgångar som fanns den 31 december 2015. Försvarsmakten gör en bedömning i samband med anskaffningen om en anläggningstillgång behöver delas upp i komponenter dels beroende på om komponenternas nyttjandeperioder kraftigt avviker från huvudanläggningen, dels deras respektive anskaffningsvärde och andel av huvudanläggningens totala anskaffningsvärde.

Under 2019 har Försvarsmakten inte redovisat några objekt som komponenter till huvudanläggningar då bedömningen är att det inte funnits några objekt som uppfyllt dessa tre kriterier. En viss komponentredovisning sker genom att anskaffningar sker inom olika beställningar och av olika typer av materiel. Exempelvis anskaffas radiomateriel med avskrivningstid 10 år till fordon med avskrivningstid på 15 år.

Immateriella anläggningstillgångar

Immateriella anläggningstillgångar består av programvaror, licenser för datorprogram och utveckling som är av väsentligt värde för verksamheten under kommande år. Programvaror och licenser aktiveras i de fall anskaffningsutgiften överstiger 25 tkr. Utveckling aktiveras om de sammanlagda utgifterna överstiger 1 000 tkr.

Materiella anläggningstillgångar

Alla anskaffningar (undantaget beredskapstillgångar) med en ekonomisk livslängd om minst tre år och ett anskaffningsvärde av minst 25 tkr redovisas som anläggningstillgång.

Beredskapstillgångar

Förnödenheter för krigsändamål och beredskap, som har anskaffats för att klara landets behov vid kris och krig, definieras som beredskapstillgångar. Beredskapstillgångarna indelas i beredskapsinventarier och beredskapsvaror. För beredskapsinventarier är gränsen för aktivering 250 tkr.

Beredskapsvaror i lager värderas enligt principer för lagerredovisning, trots att dessa ingår under rubriken anläggningstillgångar. Försvarsmakten tillämpar, för de lager som redovisas i system PRIO, först-in-först-ut-principen (FIFU). För de lager som ännu inte överförts till system PRIO beräknas anskaffningsvärdet enligt principen vägda genomsnittspriser.

Avskrivningstider

Avskrivningar enligt plan beräknas linjärt på tillgångarnas ursprungliga anskaffningsvärde med avskrivningstider som fastställs efter bedömning av tillgångarnas ekonomiska livslängd.

Verksamhetstillgångar

3 år	Licenser till datorprogram
3-5 år	Egenutvecklade IT-system
3 år	Persondator med kringutrustning
5 år	Lätta transportmedel, kommunikationsmedel, minidator, kontorsapparater, djur och övrigt
10 år	Verkstads- och tillverkningsutrustning, telefonväxlar, utbildningsanläggningar, simulatorer, tävlingsvapen, viss köksutrustning, tyngre transportmedel, förbättring på annans fastighet, datornät, stordatorer, möbler och inredning
15 år	Båtar

Beredskapstillgångar

3 år/5 år/10 år	Övriga beredskapsinventarier
10 år	Modifiering av materiel
15 år/25 år	Stridsfordon, fartyg, flygplan och helikoptrar (individredovisade materielsystem)

Avskrivningstiden kan i förekommande fall variera inom en anläggningsklass beroende på att individuella bedömningar gjorts i samråd med sakkunniga.

Varulager

Varulager värderas huvudsakligen till anskaffningsvärde. För lager i PRIO samt drivmedel exkl. fartygsdiesel utgörs anskaffningsvärdet av genomsnittspriser.

Fordringar

Fordringar värderas till det belopp som bedöms komma att inflyta.

Tillgångar och skulder i utländsk valuta

Tillgångar och skulder i utländsk valuta redovisas i bokslutet omräknade till balansdagskurs. Valutakursdifferenser redovisas som finansiella intäkter respektive kostnader.

Avsättningar

Avsättning för pensioner

Försvarsmakten omfattas som statlig myndighet av det statliga tjänstepensionsavtalet PA 16 vilket gäller från och med 1 januari 2016. Avtalet reglerar tjänstepension, sjukpension och efterlevandepension.

Tjänstepensionen består av en premiebestämd ålderspension och en förmånsbestämd ålderspension. Premiebestämd pension innebär att en viss procent av den anställdas lön betalas in som premier. Förmånsbestämd pension innebär att den anställda är garanterad en viss procent av lönen i tjänstepension.

Avtalet är indelat i två avdelningar. Generellt tillhör de anställda som är födda senare än 1988 avdelning ett och de anställda som är födda före 1988 tillhör avdelning två. Avdelning ett är till skillnad från avdelning två helt premiebestämd.

Försvarmakten betalar enligt pensionsavtalet PA 16, 3kap 2 § andra stycket gällande tjänstekategorin yrkesofficerare, vilka har möjlighet att gå i ålderspension vid 60/61 års ålder, dessutom en engångsavgift om 6,9% av lönen eller pensionsunderlaget för kalenderåret före det år individen uppnår pensionsåldern.

Kollektivavtalet Avtal om avsättning till Kåpan Extra för yrkesofficerare vid Försvarmakten (HKV 16 115:60302) stadgar därtill erläggandet av en kompensatorisk extra tjänstepensionspremie för de tjänstgörande yrkesofficerare som per 2008-01-01 var födda 1959 eller senare, och därför omfattades av reglerna om höjd pensionsålder, från 60 till 61 år.

Gällande tjänstekategorin flygförare, vilka har möjlighet att gå i ålderspension vid 55 års ålder, erläggs vid nyttjande av denna tjänsteförmån även en kompensatorisk engångspremie för att individens ålderspension ska vara fullt finansierad från 60/61 års ålder.

Sedan 2018 tillämpar Försvarmakten arbetsgivarverktyget "Enskild överenskommelse YO" (FM2019-14207:2) vilket innebär att av arbetsgivaren identifierade yrkesofficerare med nyckelkompetens som väljer att kvarstå i anställning efter uppnådd pensionsålder får ytterligare tjänstepensionsavsättning om 30% av grundlönen, placerad inom valbar del enligt pensionsavtalet PA 16. Beslut fattas av arbetsgivaren och gäller i normalfallet för en tid om två år, med möjlighet till förlängning.

Avsättningar för pensionsförpliktelser gällande pensionsersättningar, delpensioner och flygförarpension före 60/61 års ålder skuldförs och redovisas till det försäkringstekniska värdet av pensionsåtagandena i enlighet med vad SPV fastställt och på årsbasis tillkännagivit. 2019 använde SPV ett ränteantagande på -0,7 procent (-0,6 procent för 2018) som diskonteringsränta för beräkningen.

Från och med årsredovisningen 2018 ska, enligt ESV:s föreskrifter och allmänna råd till förordning (2000:605) om årsredovisning och budgetunderlag, effekten av försäkringstekniska omvärderingar av avsättningar för pensionsförpliktelser för egna anställda, som avser förmåner efter avslutad anställning, redovisas direkt mot myndighetskapital och inte såsom tidigare via resultaträkningen. För 2019 uppgick beloppet till -366 tkr (-1 051 tkr) inklusive särskild löneskatt på pensionskostnader (SLP).

Avsättningar för miljöåtgärder

Försvarmakten redovisar avsättningar för sanering av förorenade områden utifrån det register som finns över förorenade områden i den takt tillförlitliga kostnadsbedömningar görs för objekten. Försvarmakten redovisar också avsättningar för de skadeståndskrav som uppstår från tredje man som Försvarmakten förorsakar i sin verksamhet. Principen för bokföring är att avsättning sker då tvist har uppstått och där en preliminär bedömning kan göras av belopp och tidpunkt. Vid de fall beloppen inte är möjliga att uppskatta har försiktighetsprincipen tillämpats och hela skadeståndsanspråket bokförts.

Undantag från ekonomiadministrativa regelverket

Enligt regleringsbrevet för 2019 gäller följande undantag från ekonomiadministrativa regelverket:

1. Försvaretsmakten undantas från 12 § anslagsförordningen (2011:223) enligt nedan.

a) Försvaretsmakten får, vad avser förstagångsanskaffning (dvs. första lageruppbyggnad) för ny materiel, anskaffa ammunition, reservdelar m.m. under anslaget 1:3 ap.2 *Anskaffning av materiel och anläggningar*.

Försvaretsmakten får under anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar* återanskaffa ammunition och reservdelar m.m. Efter hand som förbrukning av förnödenheter sker i förbandsverksamheten ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslaget 1:3 ap.2 *Anskaffning av materiel och anläggningar* eller anslaget 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*. Denna princip får även tillämpas vad gäller förnödenheter, inklusive drivmedel, anskaffade före 1 januari 2008.

b) När Försvaretsmakten förbrukar ammunition m.m. vid insatser internationellt ska kostnaden för detta föras mot anslaget 1:2 *Försvaretsmaktens insatser internationellt* och motsvarande belopp föras som intäkt mot anslagen 1:1 ap.1 *Förbandsverksamhet och beredskap* eller 1:1 ap.3 *Vidmakthållande av materiel och anläggningar*.

2. Försvaretsmakten behöver inte finansiera investeringar i anläggningstillgångar som används eller kommer att användas i samband med fredsfrämjande förbandsinsatser med lån i Riksgäldskontoret enligt 2 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210).

Ledande befattningshavare i Försvarsmakten

Lön och andra ersättningar har av Försvarsmakten utbetalats till ledande befattningshavare under 2019 enligt nedanstående tabell. I tabellen redovisas även uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag och stiftelser.

Titel	Namn	Lön och andra ersättningar (kr)	Förmåner (kr)	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktiebolag
Överbefälhavare	Micael Bydén	1 980 404	3 938	Ledamot i styrelsen för Arbetsgivarverket
Generaldirektör	Peter Sandwall	1 395 984	0	Ledamot i insynsråden för Kustbevakningen, Ekonomistyrningsverket och Totalförsvarets rekryteringsmyndighet Ledamot i Statskontorets råd
Chef för ledningsstaben	Jonas Haggren	1 280 765	19 250	Ledamot i insynsrådet för Myndigheten för samhällsskydd och beredskap
Produktionschef	Johan Svensson	1 243 552	0	Suppleant i styrelsen för Gitarrzombien AB
Insatschef	Jan Thörnqvist	1 258 932	3 931	Ledamot i styrelsen för FMV
Chef för enheten för underrättelse- och säkerhetstjänst ¹⁾	Gunnar Karlson	453 433	1 360	
Chef för enheten för underrättelse- och säkerhetstjänst ²⁾	Lena Hallin	786 782	147	
Chefsjurist	Carin Bratt	1 201 286	0	Ledamot av Totalförsvarets Folktribunal Suppleant i Statens Överklagandenämnd
Ekonomidirektör	Helena Thunander Holmstedt	1 564 272	0	Ledamot i styrelserna för Södersjukhuset AB, Södertälje sjukhus AB, Danderyds sjukhus AB, Riksgälden, Totalförsvarets forskningsinstitut och Institutet för kvalitetsutveckling SIQ Viceordförande i Resolutionsdelegationen
Personaldirektör	Klas Eksell	1 183 373	0	Ledamot i styrelserna för Stiftelsen MHS Bostäder och Försvarshögskolan
Chef för säkerhetsinspektionen	Christer Tistam	923 920	367	
Försvarsinspektör för hälsa och miljö	Pierre Campenfeldt	1 227 331	0	Ledamot i styrelserna för Stockholms Ortopediska Intyg AB och Rättsintyg Stockholm AB
Flygsäkerhetsinspektör	Anders Janson	961 627	0	

1. Chef för enheten för underrättelse och säkerhetstjänst till och med 30 april 2019.
2. Chef för enheten för underrättelse och säkerhetstjänst från och med 1 maj 2019.

Ledamöter i insynsrådet vid Försvarets makt

Regeringen har utsett följande personer att vara ledamöter i insynsrådet vid Försvarets makt från och med den 4 juni 2019 till och med den 31 maj 2022.

Titel	Namn	Uppdrag som styrelse- eller rådsledamot i andra statliga myndigheter samt uppdrag som styrelseledamot i aktieföretag
Landshövding Västmanlands län	Minoo Akhtarzand	Ordförande i insynsrådet för Länsstyrelsen i Västmanlands län Ordförande i Vattendelegationen vid Vattenmyndigheterna Ordförande i styrelsen för Södertörns Högskola
Riksdagsledamot	Janine Alm Ericson	Styrelseledamot i Exportkontrollrådet (EKR) och Speedheater System AB
Riksdagsledamot	Pål Jonson	
Riksdagsledamot	Niklas Karlsson	Vice ordförande Landskrona Stadshus AB.
Chef Nationella operativa avdelningen, Polismyndigheten	Mats Löfving	Ledamot vid Kustbevakningen.
Företagsledare	Åsa Söderström Jerring	Styrelseordförande i Delete Oy, Forsen AB och Scanmast AB. Styrelseledamot i OEM International AB, Fibo AS, Nordic Home Improvement AB och Balco Group AB.

Inga ersättningar har utgått under 2019.

Noter till resultaträkningen

1. Intäkter av anslag

(tkr)	2019	2018
Intäkter av anslag i resultaträkningen	39 788 843	38 620 591
Utgifter/inkomster netto i anslagsredovisningen	-41 116 461	-46 912 823
Summa	-1 327 617	-8 292 232
Skillnaden beror på:		
- utgiftsmässiga anslag som räknas av mot statskapital	-1 210 998	-8 159 565
- redovisning i transfereringsavsnittet som medel som erhållits från statens budget för finansiering av lämnade bidrag	-84 385	-85 018
- semesterlöneskuld intjänad till och med 2008 som redovisats mot anslag enligt övergångsbestämmelsen till 12 § anslagsförordningen	-32 234	-47 649
Summa	-1 327 617	-8 292 232

Skillnaden i utfall mellan åren beror på förändrad finansiell styrmodell. Anslagspost 6:1.3.1 disponeras av FMV från och med 2019.

2. Intäkter av avgifter och andra ersättningar

(tkr)	2019	2018
Intäkter av avgifter och andra ersättningar, varav:	1 259 158	1 377 225
avgiftsbelagd uppdragsverksamhet ¹⁾	839 483	888 925
avgifter som tagits ut med stöd av 4 § avgiftsförordningen (1992:191) ²⁾	396 006	420 905
offentligrättsliga avgifter	173	27
intäkter från försäljning av övertalig materiel	11 570	25 585
intäkter enligt 6 kap. 1 § kapitalförsörjningsförordningen (2011:210)	0	359
intäkter av övriga ersättningar	11 927	41 423

- Den avgiftsbelagda uppdragsverksamheten redovisas i resultatredovisningen under avsnittet "Avgiftsfinansierad verksamhet".
- Varav tjänsteexport 269 (264) tkr.

Av intäkterna avser 755 122 tkr (1 055 719 tkr) intäkter från FMV. 168 478 tkr (132 214 tkr) av posten består av intäkter där Försvarsmakten både varit beställare och underleverantör till FMV.

3. Intäkter av bidrag¹⁾

(tkr)	2019	2018
Arbetsförmedlingen ²⁾	4 447	2 400
Försäkringskassan	862	794
Kammarkollegiet	1 500	1 500
Kustbevakningen	1 530	673
Totalförsvarets forskningsinstitut	1 191	1 442
SMHI	0	775
Övriga bidrag	583	182
Summa	10 113	7 765

- Beloppen för 2018 har förändrats från förra årets årsredovisning med anledning av ändrade tabellrader och justering mellan bidrag från Övriga bidrag till Arbetsförmedlingen.
- Bidrag från Arbetsförmedlingen avser av olika stöd för anställningar.

4. Finansiella intäkter

(tkr)	2019	2018
Ränta på konto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	5 610	10 433
Realiserade kursvinster ²⁾	14 904	6 050
Övriga finansiella intäkter ²⁾	1 206	1 493
Summa	21 719	17 975

- Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har varit negativ från början av 2015 fram till slutet av 2019.
- Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.

5. Kostnader för personal

(tkr)	2019	2018
Lönekostnader exkl. arbetsgivaravgifter, pensionspremier och andra avgifter enligt lag och avtal	-10 112 902	-8 954 425
<i>Varav arvoden</i>	<i>-34 817</i>	<i>-33 439</i>
Sociala avgifter enligt lag och avtal samt pensionskostnader	-5 532 361	-4 737 895
Övriga personalkostnader	-647 130	-618 349
Summa	-16 292 394	-14 310 670

Lönekostnader har gått upp på grund av verksamhetsövergången från FMV till Försvarsmaktens och Försvarsmaktens tillväxt. Sociala avgifter har ökat mer än lönekostnader procentuellt, det beror på ökade premiekostnader av förmånsbestämd ålderspension jämfört med 2018.

6. Kostnader för lokaler

(tkr)	2019	2018
Hyror	-2 406 863	-2 093 435
Övriga lokalkostnader	-122 860	-180 129
Summa	-2 529 723	-2 273 564

Med anledning av verksamhetsövergång från FMV har hyrorna ökat med 263 mnkr.

7. Övriga driftkostnader

(tkr)	2019	2018
Kostnader för rekryter, officersaspiranter och hemvärdet ¹⁾	-960 034	-694 362
Materiel- och varukostnader ²⁾	-634 464	-3 204 441
Tjänster m.m.	-19 352 939	-19 507 513
Summa	-20 947 438	-23 406 316

- Ett högre antal totalförsvarspliktig personal påbörjade grundutbildning jämfört med föregående år.
- Minskade kostnader beror på lagerförändring av beredskapsvaror och ny finansiell styrmodell mellan Försvarsmakten och FMV.

8. Finansiella kostnader

(tkr)	2019	2018
Ränta på räntekonto hos Riksgäldskontoret ¹⁾	-15 497	-23 445
Realiserade kursförluster ²⁾	-7 683	-7 494
Övriga finansiella kostnader ³⁾	-11 278	-3 915
Summa	-34 458	-34 854

- Räntesatsen för ränte- och avistakonton hos Riksgälden har varit negativ från början av 2015 fram till slutet av 2019.
- Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.
- I beloppet för övriga finansiella kostnader 2019 ingår en periodiseringspost på 10 mnkr som avser en ränteskuld till SPV.

9. Avskrivningar och nedskrivningar

(tkr)	2019	2018
Avskrivningar för verksamhetsinventarier		
Lånefinansierade immateriella anläggningstillgångar	-227 798	-254 920
Lånefinansierade materiella anläggningstillgångar	-420 958	-330 793
Summa avskrivningar för verksamhetsinventarier	-648 756	-585 713
Avskrivningar för beredskapsinventarier	-7 281 831	-7 340 717
Summa	-7 930 587	-7 926 429

10. Intäkter av avgifter m.m. som inte disponeras

(tkr)	2019	2018
Ersättning från Förenta Nationerna	119 437	62 946
Summa	119 437	62 946

11. Lämnade bidrag

(tkr)	2019		2018	
	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.	Lämnat	Regleringsbrev/motsv.
Bidrag till frivilliga försvarsorganisationer	-48 800	-48 800	-48 800	-48 800
Bidrag till militära tidskrifter och idrottsförbund	-1 700	-1 700	-1 700	-1 700
NATO	-5 000	-5 000	-5 000	-5 000
NATO GLOBAL NAF	-433	-1 500	0	0
EASF NACS Kenya	0	0	-2 286	-4 500
Geneva Center for Security Policy (GCSP)	-500	-500	-500	-500
Internal Security Sector Review (SSR)	0	0	-821	-2 550
Statsbidrag Veteranstöd	-25 924	-30 000	-23 385	-30 000
FN	-2 000	-2 000	-2 500	-2 500
Övrigt	-28	0	-27	0
Summa	-84 385	-89 500	-85 018	-95 550

12. Årets kapitalförändring

(tkr)	2019	2018
Förändring av beredskapsvaror i lager	1 036 669	-535 742
Av- och nedskrivningar på beredskapsinventarier	-7 281 831	-7 340 717
Avyttring av beredskapsinventarier	0	-29 839
Förändring av avsättning för avhjälpande av miljöskador	-409 605	-21 979
Summa	-6 654 767	-7 928 276

Noter till balansräkningen

13. Immateriella anläggningstillgångar

(tkr)	Balanserade utgifter för utveckling ¹⁾	
	2019-12-31	2018-12-31
IB Anskaffningsvärde	3 647 631	3 640 154
Årets anskaffningar	5 173	7 476
Årets försäljningar/utrangeringar	-20 506	0
UB Anskaffningsvärde	3 632 298	3 647 631
IB Ackumulerade avskrivningar	-3 302 323	-3 047 404
Årets avskrivningar	-227 798	-254 920
UB Ackumulerade avskrivningar	-3 530 121	-3 302 323
Summa	102 177	345 308

1. Huvuddelen av beloppet avser utveckling av system PRIO.

14. Materiella anläggningstillgångar för verksamheten

(tkr)	Förbättringsutgifter på annans fastighet		Maskiner, inventarier, installationer m.m.		Pågående nyanläggningar	
	2019-12-31	2018-12-31	2019-12-31	2018-12-31	2019-12-31	2018-12-31
IB Anskaffningsvärde	1 158 656	1 008 567	5 563 838	5 225 326	322 137	152 912
IB Överförda anläggningstillgångar från annan myndighet ¹⁾	15 381	0	398 616	0	16 023	0
Årets anskaffning	27 833	154 869	400 169	228 250	101 968	286 342
Omföring från pågående nyanläggningar till färdigställda	31 368	-4 022	277 062	121 140	-308 430	-117 118
Årets försäljningar/utrangeringar	-13 593	-758	-92 556	-10 878	0	0
UB Anskaffningsvärde	1 219 644	1 158 656	6 547 129	5 563 838	131 698	322 137
IB Ackumulerade avskrivningar	-806 338	-758 001	-4 287 001	-4 016 028	0	0
IB Överförda anläggningstillgångar från annan myndighet ¹⁾	-7 138	0	-229 344	0	0	0
Årets avskrivningar	-64 042	-49 095	-356 916	-281 698	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	13 593	758	92 102	10 724	0	0
UB Ackumulerade avskrivningar	-863 926	-806 338	-4 781 158	-4 287 001	0	0
Summa	355 718	352 318	1 765 971	1 276 837	131 698	322 137

1. I samband med verksamhetsövergången från FMV övertog Försvarmakten anläggningstillgångar för verksamheten till ett värde av 193 537 tkr.

15. Beredskapstillgångar

Beredskapsvaror i lager till exempel ammunition, reservmateriel och beklädnadsmateriel redovisas i balansräkningen som beredskapstillgång. De omsätts i varierande grad i förbandsverksamheten och hanteras därför med nödvändighet som omsättningstillgång i den löpande redovisningen. Årets lagerförändring ingår i årets kapitalförändring men omförs i början av nästa år till statskapital.

(tkr)	Beredskapsinventarier		Beredskapsvaror i lager	
	2019-12-31	2018-12-31	2019-12-31	2018-12-31
IB Anskaffningsvärde	179 333 688	172 523 553	0	0
IB Bokfört värde lager	0	0	26 229 032	25 451 571
IB Överförd anläggningstillgång till annan myndighet ^{1) 2)}	-19 935 830	-7 124	0	0
Årets anskaffning inventarier	58 778	7 273 858	0	0
Årets invärdering inventarier ²⁾	0	89 518	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	0	-546 112	0	0
Årets överföring av inventarier från FMV ³⁾	1 793 224	0	0	0
Årets anskaffning lager ⁴⁾	0	0	1 152 220	885 707
Årets invärdering lager ⁵⁾	0	0	-16 389	427 492
Årets lagerändring	0	0	1 036 669	-535 742
Årets överföring av lager från FMV ³⁾	0	0	349 241	0
Korrigerigering av lagervärde	0	-5	0	5
UB Anskaffningsvärde	161 249 860	179 333 688	28 750 774	26 229 032
IB Ackumulerade avskrivningar	-107 002 438	-100 167 076	0	0
IB Överförd anläggningstillgång till annan myndighet ¹⁾	4 595	1 324	0	0
Årets avskrivningar/hedskrivningar	-7 281 831	-7 340 717	0	0
Årets invärdering i nventarier ²⁾	0	-12 242	0	0
Årets försäljningar/utrangeringar	0	516 273	0	0
UB Ackumulerade avskrivningar	-114 279 674	-107 002 438	0	0
Summa	46 970 186	72 331 250	28 750 774	26 229 032

- Under 2019 har beredskapsanläggningar under uppbyggnad för 19 914 457 tkr förts över till FMV enligt ny finansiell styrmodell. Vidare har andra beredskapsinventarier överförts till SMHI för nettovärdet 16 778 tkr (5 800 tkr).
- Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.
- Årets överföring av beredskapsinventarier/-lager från FMV enligt ny finansiell styrmodell.
- Avser de lager som redovisas i system PRIO. Lager som hanteras utanför system PRIO ingår i posten årets lagerförändring.
- Årets invärdering av lager avser korrigerigering av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror och återtagande av mellanlager från FMV. Årets invärdering av lager har bokförts direkt mot balansposten statskapital (se även not 25 – Statskapital).

16. Varulager och förråd

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Trycksaker	31 238	29 240
Drivmedel	451 035	409 502
Övrigt	28 722	36 167
Summa	510 995	474 909

17. Fordringar hos andra myndigheter

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Kundfordringar	192 996	128 250
Skattefordringar	997	15 844
Ingående moms	672 751	303 136
Summa	866 745	447 230

18. Övriga kortfristiga fordringar

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Fordringar på personalen	8 779	8 643
Deposition utlandshyror ¹⁾	2 464	2 216
Övriga fordringar ¹⁾	718	635
Summa	11 961	11 495

1. Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.

19. Förutbetalda kostnader

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Förutbetalda hyror	996	974
Licenser ¹⁾	214 699	223 699
Pågående arbete hos FMV ¹⁾	243 470	1 313 800
Övriga förutbetalda kostnader ¹⁾	21 509	13 156
Summa	480 674	1 551 628

1. Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.

20. Upplupna bidragsintäkter

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Livsmedelsverket	215	0
Summa	215	0

21. Övriga upplupna intäkter

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Exportåtagande	68 486	70 528
Kostnader som ska vidarefaktureras	7 737	17 441
Pågående arbete i Försvarsmaktens verkstäder ¹⁾	41 226	0
Verksamhetsförlagd utbildning	0	3 131
Övriga upplupna intäkter	30 165	4 848
Summa	147 614	95 948

1. Verksamheten vid verkstäderna återfanns 2018 vid FMV.

22. Avräkning med statsverket

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Uppbörd		
Ingående balans	0	0
Redovisat mot inkomsttitel	-119 437	-62 946
Uppbördsmedel som betalats till icke räntebärande flöde	119 437	62 946
Medel från räntekonto som tillförts inkomsttitel	0	0
Skulder avseende uppbörd	0	0
Anslag i icke räntebärande flöde		
Ingående balans	1 613	10 105
Redovisat mot anslag	54 746	54 586
Medel hänförliga till transfereringar m.m. som betalats till icke räntebärande flöde	-56 011	-63 078
Fordringar avseende anslag i icke räntebärande flöde	347	1 613
Anslag i räntebärande flöde		
Ingående balans	-270 428	424 601
Förändring av anslag mot IB ¹⁾	-16 342	0
Redovisat mot anslag	41 061 715	46 858 237
Anslagsmedel som tillförts räntekonto	-40 713 374	-47 648 972
Återbetalning av anslagsmedel	117 285	95 705
Fordringar avseende anslag i räntebärande flöde	178 855	-270 428
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag		
Ingående balans	109 881	157 530
Redovisat mot anslag under året enligt undantagsregeln	-32 234	-47 649
Fordran avseende semesterlöneskuld som inte har redovisats mot anslag	77 647	109 881
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken		
Ingående balans	0	-10
Inbetalningar i icke räntebärande flöde	119 648	66 780
Utbetalningar i icke räntebärande flöde	-56 227	-66 902
Betalningar hänförliga till anslag och inkomsttitlar	-63 425	131
Övriga fordringar/skulder på statens centralkonto i Riksbanken	-5	0
Summa	256 844	-158 934

1. Medel har flyttats mellan anslagspost 6:1.3.1 och 6:1.3.2 motsvarande FMV:s andel av ingående överföringsbelopp för anslaget.

23. Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Behållning räntekonto i Riksgäldskontoret	8 199 354	7 712 567
Beviljad kredit	1 200 000	1 200 000

24. Myndighetskapital

Förändring av myndighetskapitalet (tkr)	Statskapital	Balanserad kapitalförändring	Kapitalförändring enligt resultaträkningen	Summa
Utgående balans 2018	106 475 600	-1 051	-7 928 276	98 546 272
A Ingående balans 2019	106 475 600	-1 051	-7 928 276	98 546 272
Justering av IB - överföring av beredskapsinventarier/-varor ¹⁾	-19 931 235	0	0	-19 931 235
Föregående års kapitalförändring	-7 906 297	-21 979	7 928 276	0
Årets anskaffning beredskapsinventarier	58 778	0	0	58 778
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	1 152 220	0	0	1 152 220
Årets överföring av beredskapsinventarier från FMV ²⁾	1 793 224	0	0	1 793 224
Årets överföring av beredskapsvaror från FMV ²⁾	349 241	0	0	349 241
Årets invärdering beredskapsvaror i lager	-16 389	0	0	-16 389
Årets försäkringstekniska omvärdering av pensionsavsättning	0	685	0	685
Årets kapitalförändring	0	0	-6 654 767	-6 654 767
B Summa årets förändring	-24 500 458	-21 294	1 273 510	-23 248 243
C Utgående balans 2019	81 975 142	-22 345	-6 654 767	75 298 030

- Under 2019 har beredskapsanläggningar under uppbyggnad förts över till FMV enligt ny finansiell styrmodell. Vidare har beredskapsinventarier överförts till SMHI.
- Årets överföring av beredskapsmateriel från FMV enligt ny finansiell styrmodell.

25. Statskapital

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
IB Statskapital		
Beredskapsinventarier	79 701 811	79 495 447
Justering av IB - överföring av beredskapsinventarier/-varor ^{1) 2)}	-19 931 235	-5 800
Beredskapsvaror i lager	26 764 769	25 882 785
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier	9 020	9 020
Summa IB Statskapital	86 544 365	105 381 452
Årets förändring		
Årets anskaffning beredskapsinventarier	58 778	7 273 858
Årets anskaffning beredskapsvaror i lager	1 152 220	885 707
Årets överföring från FMV beredskapsinventarier ³⁾	1 793 224	0
Årets överföring från FMV beredskapsvaror i lager ³⁾	349 241	0
Årets invärdering beredskapsinventarier ²⁾	0	77 276
Årets invärdering beredskapsvaror i lager ⁴⁾	-16 389	427 492
Avskrivningar och avyttringar föregående år	-7 370 556	-7 138 970
Förändring beredskapsvaror i lager föregående år	-535 742	-431 215
Summa Årets förändring	-4 569 223	1 094 148
UB		
Beredskapsinventarier ⁵⁾	54 252 022	79 701 811
Beredskapsvaror i lager ⁶⁾	27 714 100	26 764 769
Konst och andra ej avskrivningsbara inventarier ⁷⁾	9 020	9 020
Summa UB	81 975 142	106 475 600

- Under 2019 har beredskapsanläggningar under uppbyggnad förts över till FMV enligt ny finansiell styrmodell. Vidare har beredskapsinventarier överförts till SMHI.
- Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.
- Årets överföring av beredskapsmateriel från FMV enligt ny finansiell styrmodell.
- Årets invärdering av lager avser korrigering av lagervärdet för under tidigare år anskaffade beredskapsvaror. Årets invärdering av lager har bokförts direkt mot balansposten statskapital (se även not 15 – Beredskapstillgångar).
- Utgående balans motsvarar beredskapsinventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering och med avdrag för inventarier som under året, utan ersättning, överförts till annan myndighet. Avskrivningar och avyttringar bokförs mot statskapital först påföljande år.
- Utgående balans motsvarar bokfört värde för beredskapsvaror i lager i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering. Förändring av lager bokförs mot statskapital först påföljande år.
- Utgående balans motsvarar konst och andra ej avskrivningsbara inventariers bokförda värde i föregående årsbokslut med tillägg av årets anskaffning och årets invärdering.

26. Avsättningar för pensioner och liknande förpliktelser

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
IB Avsättningar för pensioner	215 389	222 429
Periodens pensionskostnad	80 292	62 673
Periodens pensionsutbetalningar	-67 889	-69 713
Övertagen pensionskuld verksamhetsövergång FMV	619	0
UB ^{1), 2)}	228 411	215 389

	2019	2018
1) Beräknat av Statens Pensionsverk för de personer där utbetalning har påbörjats	199 992	193 991
1) Beräknat av Försvaretsmakten för fattade beslut utan påbörjad utbetalning	28 418	21 398
2) Antal personer där utbetalning har påbörjats	123	114
2) Antal personer där utbetalning ännu ej har påbörjats	15	5
2) Summa antal personer	138	119

27. Avsättningar för avhjälpan av miljöskador

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Ammunitionsrester	77 012	0
Deponier och vrak	65 950	0
Drivmedel och olja	39 370	0
Övrigt, avhjälpan verksamhet	25 510	112 724
Pågående rättsliga tvister miljöärenden	345 000	72 500
Summa	552 842	185 224

(tkr)	Årets förändring	2019-12-31	2018-12-31
Del av avsättningen som ej redovisats mot anslag	409 605	431 584	21 979
Del av avsättningen som redovisats mot anslag enligt övergångsbestämmelse	-41 987	121 258	163 245
Summa	367 618	552 842	185 224

Belopp som ännu inte har anslagsavräknats och som avser saneringsåtgärder beräknas inte belasta anslaget inom de närmaste tre åren. Miljötvister belastar anslaget vid rättsliga utfall.

28. Övriga avsättningar

(tkr)	Beräknas regleras under 2020	Årets förändring	2019-12-31	2018-12-31
Ändamål:				
Engångspremier för uppsagd personal	100	0	100	100
Kompetensväxlings- och kompetensutvecklingsåtgärder	20 000	26 952	192 540	165 588
Pågående rättsliga tvister	0	-95	0	95
Återställande av lokal, Ronneby	0	13 410	13 410	0
Avveckling materiel enligt beslut	100 000	210 000	210 000	0
Återställande av hyrd materiel, MINUSMA	34 167	34 167	34 167	0
Summa	154 267	284 435	450 217	165 782

29. Lån i Riksgäldskontoret

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
IB	1 997 844	2 045 265
Nya lån	829 612	539 442
Amorteringar	-647 186	-586 863
UB	2 180 269	1 997 844
Beviljad låneram	2 698 300	2 500 000

30. Kortfristiga skulder till andra myndigheter

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Leverantörsskulder	3 070 731	4 816 657
Arbetsgivaravgifter	271 010	252 526
Utgående moms	88 911	19 093
Summa	3 430 652	5 088 276

31. Övriga kortfristiga skulder

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Personalens källskatt	250 966	247 896
Övriga skulder	2 195	1 227
Summa	253 161	249 123

32. Upplupna kostnader

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Ledighetsskuld och övrig upplupen lön	1 247 571	1 135 428
Sociala avgifter på ledighetsskuld och övrig upplupen lön	626 046	555 833
Pågående arbete hos FMV ¹⁾	707 273	1 171 113
Övriga upplupna kostnader ^{1) 2)}	531 789	171 937
Summa	3 112 679	3 034 312

1. Beloppet för 2018 är omräknat från förra årets årsredovisning då en ny rad lagts till i noten.
2. Med anledning av ny finansiell styrmodell sker inköp direkt mot industrin i större utsträckning än tidigare.

33. Oförbrukade bidrag

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Polismyndigheten ¹⁾	1 800	1 800
Summa	1 800	1 800

1. Oförbrukat bidrag förväntas förbrukas under 2020.

34. Övriga förutbetalda intäkter

(tkr)	2019-12-31	2018-12-31
Överfakturerings mot FMV ¹⁾	1 301	0
Summa	1 301	0

1. Kreditfaktura begärd och kommer att regleras under 2020.

35. Övriga ansvarsförbindelser

I avsättningar för sanering av miljöskador (se not 27) ingår avsättning om 208 mnkr (113 mnkr) för 452 objekt i Försvarmaktens register över potentiellt förorenade områden. I beloppet ingår inte undersökningskostnader. Arbetet med att beräkna resterande objekt fortgår 2020 varefter avsättningen prövas. En prolongering med motsvarande beräkningsmetod ger det totala värdet för resterande objekt till ca 950 mnkr. I beloppet ingår inte PFAS, målområden, oexploderad ammunition (OXA) och övriga områden.

Åtagandet för avhjälpande (sanering/efterbehandling) av de av PFAS förorenade områden som Försvarmaktens verksamhet givit upphov till är svårbedömt. Det beror på att en tillförlitlig uppskattning av kostnaden för att sanera dessa områden inte är möjlig, bland annat för att det i dagsläget inte finns några tillämpbara efterbehandlingsmetoder för PFAS. Till detta kommer även att föroreningarnas utbredning generellt är mycket osäkra. En uppskattning av de större kända PFAS-föroreningarna har dock gjorts och uppgår till mellan 2-6 miljarder kr.

Åtagandet för efterbehandling av Försvarmaktens målområden är mycket osäker och beloppet för dessa objekt går därför inte heller att tillförlitligt uppskatta eftersom den geografiska utbredningen av dessa föroreningar är mycket osäker. Som ansvarsförbindelse hanteras av samma anledning OXA. I dagsläget redovisas därför ingen kostnadsuppskattning för varken målområden eller OXA.

Noter till anslagsredovisningen

36. Redovisning mot anslag

Anslag		Beslut och kommentarer
Anslag inom Försvarsdepartementets utgiftsområde nr 6		
1:1.1	Förbandsverksamhet och beredskap	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 52 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:1.1 Förbandsverksamhet och beredskap vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 28 386 miljoner kr. Det totala utfallet innebär ett nyttjande av anslagskredit om 405 miljoner kronor.
1:1.2	STÅP	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Inom anslagspost 1:1.2 Förbandsverksamhet och beredskap - STÅP tilldelades Försvarsmakten 76 miljoner kronor. Anslagsposten avser statliga ålderspensionsavgifter för totalförsvarspiktiga som fullgör värnplikt. Utbetalning har i stort skett till SPV enligt tilldelad ram.
1:1.3	Vidmakthållande av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 92 miljoner kronor att överföra från 2018 till anslagspost 1:1.3 Vidmakthållande av materiel och anläggningar vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 6 713 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 6 742 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 64 miljoner kronor.
1:1.4	Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) För anslagspost 1:1.4 MUST hade Försvarsmakten en anslagskredit vid årets början om 6 miljoner kronor vilket reducerade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 963 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 958 miljoner kronor och innebär ett nyttjande av anslagskredit om 2 miljoner kronor.
1:2.1	Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 32 miljoner kronor att överföra från 2018 (efter indragning) till anslagspost 1:2.1 Försvarsmaktens väpnade insatser internationellt samt Athena vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 1 096 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 924 miljoner kronor vilket innebär ett underutnyttjande om 204 miljoner kronor.
1:2.2	Försvarsmaktens övriga insatser internationellt	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2018 (efter indragning) till anslagspost 1:2.2 Försvarsmaktens övriga insatser internationellt vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 67 miljoner kronor. Utfallet för anslagsposten uppgick till 55 miljoner kronor, vilket innebär ett underutnyttjande om 14 miljoner kronor.
1:3.2	Anskaffning av materiel och anläggningar	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten en anslagskredit att reglera från 2018 om 20 miljoner kronor inom anslagspost 1:3.2. Av dessa har 16 miljoner kronor omfördelats till FMV, vilket ger en nettoeffekt om 4 miljoner kronor i anslagskredit för Försvarsmakten. Vidare har anslaget tilldelats ytterligare 337 miljoner kronor från FMV. De disponibla medlen har därmed ökat med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 2 384 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 2 776 miljoner kronor vilket innebär ett nyttjande av anslagskredit om 58 miljoner kronor.
1:4.1	Forskning och teknik-utveckling	Regeringsbeslut 1 2019-08-22 Fö2019/00793/MFI Fö2019/00893/MFU (delvis) Inom anslag 1:4 tilldelades Försvarsmakten 692 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 687 miljoner kronor vilket innebär ett underskridande om 5 miljoner kronor. Något sparande får inte föras vidare till nästa år.
Anslag inom Utrikesdepartementets utgiftsområde nr 5		
1:2.1	Freds- och säkerhetsfrämjande verksamhet	Regeringsbeslut I:11 2019-12-19 UD2019/19701/KH Vid ingången av 2019 hade Försvarsmakten ett sparande om 2 miljoner kronor att överföra från 2018 (efter indragning) till anslagspost 1:2.1 vilket ökade de disponibla medlen med motsvarande belopp jämfört med regleringsbrevets tilldelade 66 miljoner kronor. Anslagsposten har därefter reducerats med 8 miljoner kronor. Utfallet uppgick till 55 miljoner kronor vilket innebär ett sparande om 4 miljoner kronor.

Noter till finansieringsanalysen

37. Kostnader

(tkr)	2019	2018
Kostnader enligt resultaträkning	-47 734 600	-47 951 832
Justering för ej likviditetspåverkande poster		
Avskrivningar och nedskrivningar enligt resultaträkning	7 930 587	7 926 429
Realisationsförluster	20 959	29 993
Förändring avsättning för pensioner och liknande förpliktelser	13 088	-8 091
Förändring övriga avsättningar	620 949	-41 558
Summa likviditetspåverkande poster	-39 149 017	-40 045 060

38. Ökning/minskning kortfristiga fordringar

(tkr)	2019	2018
Förändring av fordringar	-430 383	50 131
Förändring av periodavgränsningsposter	1 019 074	-1 345 210
Summa	588 690	-1 295 079

39. Ökning/minskning av kortfristiga skulder

(tkr)	2019	2018
Förändring av skulder m.m.	126 866	1 229 151
Justering för investeringslån	-182 426	47 421
Justering för leverantörsskulder avseende anläggningstillgångar	1 814 036	-332 474
Förändring av periodavgränsningsposter	79 669	1 317 073
Summa	1 838 145	2 261 172

Försvarsmaktens interna styrning och kontroll

3 § i myndighetsförordningen (2007:515) och förordningen (2007:603) om intern styrning och kontroll

Försvarsmakten har vid uppföljning och bedömning av risker inte identifierat brister i den interna styrningen och kontrollen som är av sådan art att de bedöms utgöra väsentligt underlag för regeringens uppföljning, prövning och budgetering av verksamheten.

Försvarsmakten har systematiserat arbetet för intern styrning och kontroll med målsättningen att säkerställa att myndigheten med rimlig säkerhet fullgör sina uppgifter, uppnår verksamhetens mål och uppfyller kraven i 3 § myndighetsförordningen (2007:515). I den interna styrningen och kontrollen ingår bland annat att förebygga att verksamheten utsätts för korruption, otillbörlig påverkan, bedrägeri eller andra oegentligheter.

Försvarsmakten har ett system för myndighetsledning som består av att styra verksamheten med arbetsordningar, verksamhetsplaner, uppdrag och order samt att kontrollera genomförandet av verksamheten genom uppföljning. I ledningssystemet finns chefer med delegerad beslutanderätt för verksamheten. Ansvar att införa överbefälhavaren säkerställa en intern styrning och kontroll som fungerar betryggande följer delegationen av beslutanderätt från myndighetschefen till fyra direkt underställda chefer med uppdrag och uppgifter.

Riskhantering är ett resultat av de utvärderingar och bedömningar som sker på alla nivåer för att genomföra verksamhet. Inom Försvarsmakten används olika analysmetoder beroende på vilken typ av verksamhet som ska riskbedömas.

Direkt underställda chefer till överbefälhavaren, med uppdrag och uppgifter, redovisar att de planerar, leder och följer upp verksamheten och dess ekonomi på ett sådant sätt att verksamheten bedrivs i enlighet med lagar, förordningar, regler, bestämmelser och fastställda processer samt med iakttagande av god hushållning och hög säkerhet. Även avvikelser redovisas, som en del av den interna styrningen och kontrollen. Uppföljning syftar till att identifiera de mest väsentliga riskerna och om åtgärderna fungerar på avsett vis. Nödvändiga åtgärder vidtas för att myndigheten med rimlig säkerhet ska kunna fullgöra sina uppgifter, uppnå verksamhetens mål och uppfylla kraven i 3 § myndighetsförordningen (2007:515). Vidare har iakttagelser från Riksrevisionen och Internrevisionen, tillsyns-, inspektion- och andra kontrollverksamheter beaktats. Överbefälhavaren kan med detta som grund göra en bedömning av den interna styrningen och kontrollen.

Under året har Försvarsmaktens interna arbete för att höja organisationens generella kompetens gällande intern styrning och kontroll intensifierats. Kompetenshöjande åtgärder har bland annat omfattat förbandssamverkan och internutbildningar. Vid dessa utbildningar har Försvarsmakten lagt särskild vikt vid arbetet med att förebygga och upptäcka oegentligheter.

De mest väsentliga riskerna relativt Försvarsmaktens mål och uppgifter i instruktion, regleringsbrev och särskilda regeringsbeslut redovisas i den operativa värderingen och hanteras i den årliga avvägningen som beslutas av överbefälhavaren.

Under året har Försvarsmakten bland annat arbetat med följande risker i verksamheten:

- *Risken för oegentligheter inom myndigheten.* Risken har reducerats genom förankring och spridning av myndighetens metod för förebyggande och upptäckande åtgärder. Vidare sker kontinuerlig granskning och uppföljning av bland annat inköp, representation, hantering av betalkort och kontroll av underlag inför löneutbetalningar.
- *Risker relaterade till ekonomi baserade exempelvis på antaganden om index för prisomräkningar och ränteutveckling samt antaganden om olika former av prisutveckling.* Risken hanteras genom utvecklad form av investeringsplanering samt en implementerad ny finansiell styrmodell. Risken kvarstår dock delvis och kräver kontinuerlig analys.
- *Risk inom personalförsörjningen* utgörs huvudsakligen inom de kvantitativa målsättningarna kopplat till tillväxt på lång sikt. Försvarsmaktens förmågeuppbyggnad är beroende av den kvantitativa tillväxten av personal. Exempel på riskreducerande åtgärder som är vidtagna under året är skapandet av fler utbildningsplatser för specialistofficerare och officerare och fortsatt officersrekrytering genom t.ex. *Särskild officersutbildning*. Därtill finns från 2019 möjligheten att erhålla särskilda förmåner vid

specialistofficersutbildningen efter 12 månaders anställning. Personalförsörjningen behöver fortsatt följas upp systematiskt i syfte att identifiera effekten av den könsneutrala grundutbildningen med värnplikt.

- *Risker relaterade till materielområdet baserade på exempelvis antaganden om materiels leveranstakt, eventuella framtida exportaffärer, framtida materielsystem, förändrad anslagsstruktur och dispositionsrätt samt effekter av verksamhetsövergång från FMV till Försvarets makt.* Genomförda åtgärder är uppföljning av beställarförmågan samt förebyggande av produktionsförseningar. Friktioner i verksamheten har delvis förekommit med anledning av ny finansiell styrmodell och arbetet med Ledning för ett starkare försvar. Särskilda åtgärder avseende beställningsflödet har vidtagits och samarbetet mellan försvarsgrensstaber och verksamheten har utvecklats och fördjupats.
- *Risk att Försvarets makt kan ha svårt att upparbeta de ekonomiska tillskott och ökade ambitioner som nuvarande planering innehåller.* Begränsningar i produktionskapaciteten hos Försvarets makt, FMV och industrin kan uppstå på grund av personalbrist i olika funktioner med försenade materielleveranser som följd, vilket kan resultera i att förmågeuppbyggnaden i krigsförbanden försenas. Risken har hanterats genom kontinuerliga prioriteringar inom förbandsproduktionen och dialog med stödmyndigheter för att säkra produktionskapaciteten. Tillgång på förnödenheter och brister i materielflöden har dock lett till begränsningar i tillgänglighet.

Försvarsmaktens organisation

Försvarsmakten är en enrådsmyndighet som leds av överbefälhavaren.

Myndighetsledningen utgörs av överbefälhavaren och generaldirektören.

Försvarsmaktsledningen består av Försvarsmaktens högsta chefer vilka har till uppgift att samordna verksamheten och ge överbefälhavaren beslutsunderlag. Vid myndigheten finns även ett insynsråd.

Försvarsmaktens grundorganisation består av organisationsenheter (förband, centrum och skolor) som leds av försvarsgrensstaberna för stridskrafterna armén, marinen och flygvapnet och stridskraftsavdelningarna²³ vid Högkvarteret. I Försvarsmakten ingår även Hemvärnet. Dessa framgår av Förordningen (2007:1266) med instruktion till Försvarsmakten och nedanstående tabell. Från och med 2019 finns tre försvarsgrensstaber organiserade. Arméstaben i Enköping, Marinstaben på Muskö samt Flygstaben i Uppsala. Februari 2020 inrättades de fyra militärregionstaberna som egna organisationsenheter.

Krigsförbanden, med undantag för hemvärnsförbanden, ska efter riksdagsbeslut vara beredda att delta i militära insatser utanför Sveriges gränser. Vissa förband eller förbandsdelar ur samtliga stridskrafter är även anmälda till olika internationella styrkeregister.

Arméns krigsförband övas och tränas i huvudsak för att kunna uppträda i brigad. Kärnan i brigadsystemet utgörs av brigadledningarna med mekaniserade och motoriserade bataljoner understödda av artilleribataljoner, ingenjörbataljoner och luftvärnsförband.

Utanför brigadorganisationen finns bland annat livbataljonen, militärpolisbataljonen, säkerhetsbataljonen, lätta skyttebataljonen, underrättelsebataljonen, mekaniserade stridsgruppen på Gotland, jägarbataljonen och CBRN-kompaniet.

De marina krigsförbanden består bland annat av flottiljledningarna, korvett-, minröjnings- och ubåtsdivisioner, amfibiebataljonen, marinbas och underhållsförband.

Flygvapnets krigsförband består av flygflottiljer, stridsflygdivisioner, helikopterflottiljen, transport- och specialflygdivision samt stridslednings- och luftbevakningsbataljonen.

Lednings- och underrättelsekrigsförbanden består bland annat av ledningsförband, telekommunikation- och informationssystemförband, sambands-, meteorologi-, telekrigsförband och förband för psykologiska operationer.

Logistikkrigsförbanden består av fasta och rörliga logistikförband, sjukvårds- och transportledningsförband samt förband för teknisk tjänst.

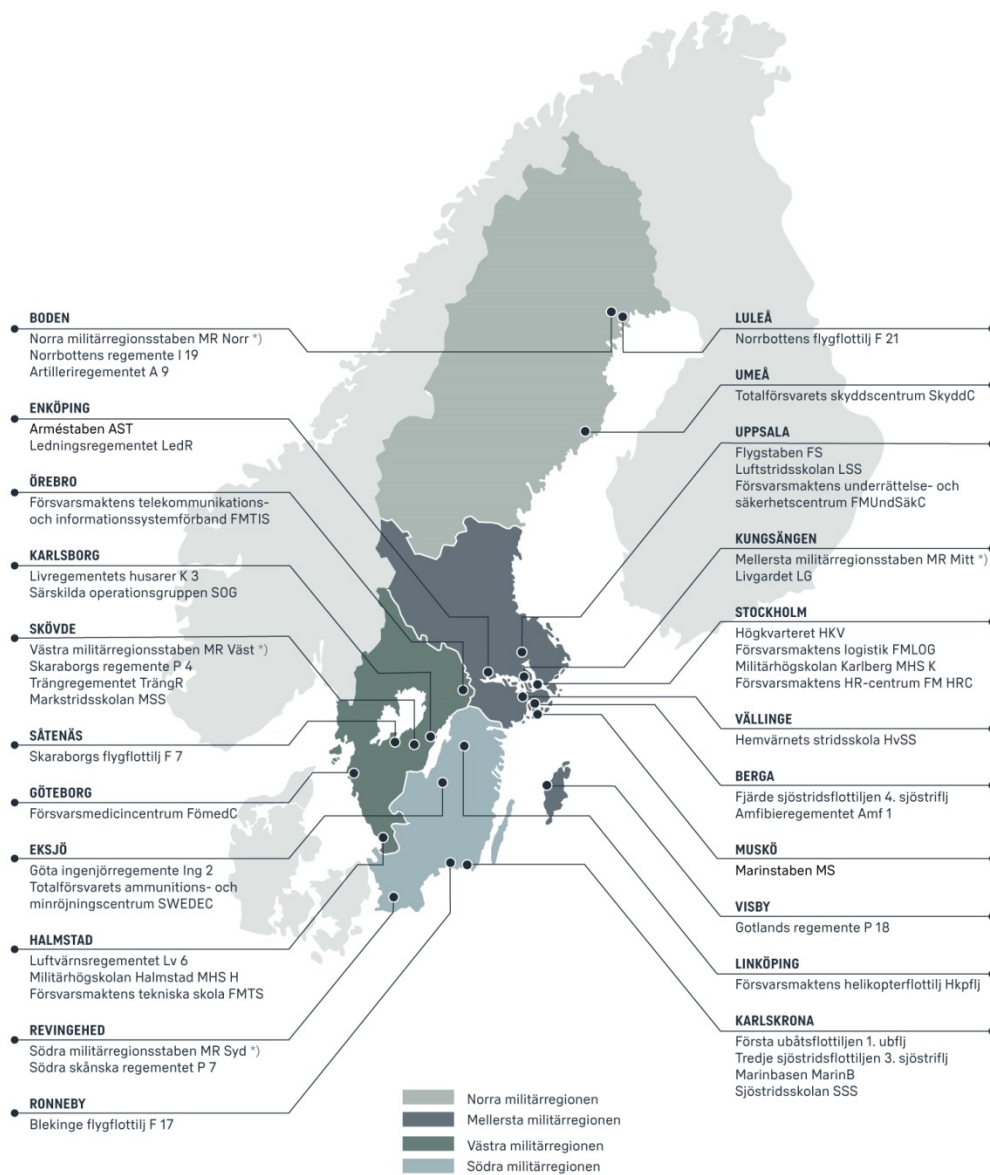
Hemvärnets krigsförband är inriktade mot nationella uppgifter. Hemvärnsförbanden består av hemvärnsbataljoner, hemvärnsunderrättelsekompanier och funktionsförband av typen båt-, CBRN-, pionjär-, trafik-, lednings- och granatkastarplutoner.

Därutöver finns förbandsreserven som består av icke iståndsatta krigsförband, vars organisation och materiel finns definierad. Förbandsreservens krigsförband ska kunna vara iståndsatta senast tre år efter anvisning från regeringen, varför personal och materiel i förväg finns krigsplacerade i dessa förband.

Förbandsreservens krigsförband är i huvudsak av plutons- och kompanistorlek och där viktigare materiel består av stridsfordon, granatkastare, luftvärnsrobotar, lätta kustrobotar, haubitsar och pansarvärnsrobotar. Materielen är förrådsställd och vidmakthålls i befintlig status.

Försvarsmaktens krigsorganisation och dess förmåga redovisas vidare i bilagorna 4,5 och 6 (hemliga).

²³ Lednings- och underrättelsestridskrafts- och Logistikstridskraftsavdelningen

Figur 5 Försvarsmaktens lokalisering av förband, skolor och centrum.

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband IO19
Högkvarteret (HKV)	Stockholm	Ledningsstaben Produktionsledningen Insatsledningen Militära underrättelse- och säkerhetstjänsten Högkvarterets stab Internrevisionen Säkerhetsinspektionen Försvarsinspektör för hälsa och miljö (FIHM) Militära flyginspektionen	HKV med stabsförband NUE
Arméstaben (AST)	Enköping	TVK Mark i Skövde	-
Marinstaben (MS)	Muskö	-	-
Flygstaben (FS)	Uppsala	TVK Flyg i Lidköping/Sätenäs, Luleå, Ronneby, Linköping	-
Livgardet (LG)	Upplands-Bro/ Kungsängen	SWEDINT Försvarsmaktens hundtjänstenhet i Sigtuna och Sollefteå Försvarsmusiken i Stockholm och Karlskrona Livgardesgruppen i Kungsängen Dalregementsgruppen i Falun Gävleborgsgruppen i Gävle Verksamhet även i Stockholm och Ekerö	Regional stab Mitt Livbataljonen 11. militärpolisbataljonen 12. motoriserade skyttebataljonen 13. säkerhetsbataljonen (-) 17. hemvärnsbataljonen 18. hemvärnsbataljonen 23. hemvärnsbataljonen 24. hemvärnsbataljonen 25. hemvärnsbataljonen 26. hemvärnsbataljonen Depå Kungsängen
Norrbottens regemente (I 19)	Boden	Försvarsmaktens vinterenhet (FMVE) i Boden och Arvidsjaur Västernorrlandsgruppen i Härnösand Fältjägargruppen i Östersund Västerbottensgruppen i Umeå Norrbottensgruppen i Boden Lapplandsjägargruppen i Kiruna Lokalplaneringsenhet norr (LPLE N) Verksamhet även i Arvidsjaur och Kalix	Regional stab Nord 3. brigadstaben 3. brigadspaningskompaniet 191. mekaniserade bataljonen 192. mekaniserade bataljonen 193. jägarbataljonen 1. tungtransportkompaniet (-) 10. hemvärnsbataljonen 11. hemvärnsbataljonen 12. hemvärnsbataljonen 13. hemvärnsbataljonen 14. hemvärnsbataljonen 15. hemvärnsbataljonen 16. hemvärnsbataljonen Depå Boden (-)
Livregementets husarer (K 3)	Karlsborg	Försvarets överlevnadsskola (FÖS) Flygenhet Örebro- och Värmlandsgruppen i Örebro	31. lätta skyttebataljonen 32. underrättelsebataljonen 19. hemvärnsbataljonen 20. hemvärnsbataljonen Depå Karlsborg
Skaraborgs regemente (P 4)	Skövde	Skaraborgsgruppen i Skövde Bohus-Dalsgruppen i Uddevalla/Skredsvik Verksamhet även i Borås, Enköping, Karlsborg, Motala/Kvarn, Villingsberg och Älvdalen	Regional stab Väst 2. brigadstaben 2. brigadspaningskompaniet 41. mekaniserade bataljonen 42. mekaniserade bataljonen 1. tungtransportkompaniet (-) 38. hemvärnsbataljonen 39. hemvärnsbataljonen 40. hemvärnsbataljonen 18. mekaniserade stridsgruppen Gotland Depå Skövde (-)
Gotlands regemente (P 18)	Visby	Gotlandsgruppen	32. hemvärnsbataljonen Depå Visby

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband IO19
Södra skånska regementet (P 7)	Lund/Revinge	Skånska gruppen i Lund/Revinge Verksamhet även i Helsingborg, Hässleholm, Kristianstad, Malmö, Simrishamn och Ystad	Regional stab Syd 71. motoriserade skyttebataljonen 72. mekaniserade bataljonen 46. hemvärnsbataljonen 47. hemvärnsbataljonen 48. hemvärnsbataljonen 49. hemvärnsbataljonen Depå Revinge
Artilleriregementet (A 9)	Boden	Artilleriets stridsskola (ArtSS)	91. artilleribataljonen 92. artilleribataljonen Depå Boden (-)
Luftvärnsregementet (Lv 6)	Halmstad	Luftvärnets stridsskola (LvSS) Hallandsgruppen i Halmstad	61. luftvärnsbataljonen 62. luftvärnsbataljonen 45. hemvärnsbataljonen Depå Halmstad (-)
Göta ingenjörregemente (Ing 2)	Eksjö	Fältarbetskolan (FarbS) Norra Smålandsgruppen i Eksjö Verksamhet även i Skillingaryd	21. ingenjörbataljonen 22. ingenjörbataljonen 33. hemvärnsbataljonen Depå Eksjö (-)
Ledningsregementet (LedR)	Enköping	Ledningsstridsskolan (LedSS) omfattande: Ledningsskolan (LedS), Totalförsvarets signalskyddsskola (TSS) och Försvarsmaktens ledningsträningssentrum (LTC) Meteorologiskt och oceanografiskt centrum (METOCC) TVK ledsyst Miljöprovningseenheten (MPE) Södermanlandsgruppen i Strängnäs Upplands- och Västmanlandsgruppen i Enköping Verksamhet även i Boden, Göteborg, Ronneby och Stockholm	11. ledningsplatsbataljonen 12. sambandsbataljonen 13. telekrigsbataljonen 10. PSYOPS-förbandet TKSE (telekrigsstödenhet) 21. hemvärnsbataljonen 22. hemvärnsbataljonen 27. hemvärnsbataljonen METOCC (Meteorologiskt och oceanografiskt centrum) Depå Enköping
Trängregementet (TrängR)	Skövde	Försvarsmaktens logistik- och motorskola (LogS)	1. logistikbataljonen 2. logistikbataljonen 1. trafik- och transportlednings-kompaniet 1. sjukvårdsförstärkningskompaniet 2. sjukvårdsförstärkningskompaniet Depå Skövde (-)
Första ubåtsflottiljen (1. ubflj)	Karlskrona	Verksamhet även i Haninge	1. ubåtsflottiljledningen 11. ubåtsdivisionen Signalspaningsfartyg Ubåtsräddningsfartyg
Tredje sjöstridsflottiljen (3. sjöstriflj)	Karlskrona		3. sjöstridsflottiljledningen 31. korvettdivisionen 33. minröjningsdivisionen 34. underhållsdivisionen
Fjärde sjöstridsflottiljen (4. sjöstriflj)	Haninge	Verksamhet även i Uddevalla och Munkedal	4. sjöstridsflottiljledningen 41. korvettdivisionen 42. minröjningsdivisionen 43. underhållsdivisionen 44. röjdykardivisionen

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband IO19
Amfibieregementet (Amf 1)	Haninge/ Berga	Södertörnsgruppen i Haninge Verksamhet även i Norrtälje, Vaxholm, Utö och Göteborg	2. amfibiebataljonen 17. bevakningsbåtkompaniet 132. säkerhetskompani sjö (ur 13.säkerhetsbataljonen) 28. hemvärnsbataljonen 29. hemvärnsbataljonen Depå Haninge (-)
Marinbasen (MarinB)	Karlskrona	Driftstyrningskontor och marinverkstad Lokalplaneringsenhet syd (LplE S) Blekingegruppen i Karlskrona Kalmar- och Kronobergsgruppen i Växjö Verksamhet även i Haninge, Kosta och Uddevalla	Marinbasen (i Göteborg, Visby och på Muskö) 34. hemvärnsbataljonen 35. hemvärnsbataljonen 36. hemvärnsbataljonen 37. hemvärnsbataljonen Depå Karlskrona (-)
Skaraborgs flygflottilj (F 7)	Lidköping/ Sätenäs	Flygverkstad Verksamhet även i Linköping, Karlsborg, Stockholm/Arlanda samt Thailand och-Ungern	7. flygflottiljen 71. stridsflygdivisionen 72. stridsflygdivisionen 73. transport och specialflygdivisionen Depå Lidköping
Blekinge flygflottilj (F 17)	Ronneby/ Kallinge	Verksamhet även i Hagshult och Visby	17. flygflottiljen 171. stridsflygdivisionen 172. stridsflygdivisionen Depå Ronneby
Norrbottnens flygflottilj (F 21)	Luleå	Flygverkstad Verksamhet även i Jokkmokk, Vidsel	21. flygflottiljen 211. stridsflygdivisionen 212. stridsflygdivisionen Depå Luleå
Försvarsmaktens helikopterflottilj (Hkpfli)	Linköping/ Malmen	Livgrenadjärgruppen i Linköping Verksamhet även i Luleå och Ronneby	Helikopterflottiljen 30. hemvärnsbataljonen 31. hemvärnsbataljonen Depå Linköping
Försvarsmaktens logistik (FMLOG)	Stockholm		FMLOG
Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS)	Örebro	Anläggningsenheten (Anl E) Verksamhet även i Arboga, Arvidsjaur, Boden, Berga, Bålsta, Eksjö, Enköping, Göteborg, Halmstad, Härsfjärden, Härnösand, Hässleholm, Karlsborg, Karlskrona, Kungsängen, Lidköping, Linköping, Luleå, Ronneby, Skövde, Solna, Stockholm, Såtenäs, Södra Sandby, Umeå, Uddevalla, Uppsala, Visby, Örebro, Östersund	Försvarsmaktens telekommunikations- och informationssystemförband (FMTIS) IT-försvarsförbandet (med FM CERT) Depå Örebro
Militärhögskolan Karlberg (MHS K)	Solna	Försvarsmaktens idrotts- och friskvårdsenhet (FMIF) Kadettbataljonen Managementenheten (ManE) Lokalplaneringsenhet mitt (LplE M) Veterantrum (flytt från HRC under Q1)	Depå Vällinge (-)
Militärhögskolan Halmstad (MHS H)	Halmstad	Försvarsmaktens ledarskaps- och pedagogikenhet (FM LOPE) Utbildningsenhet Other ranks-enheten (OR E)	Depå Halmstad (-)
Markstridsskolan (MSS)	Skövde	Verksamhet även i Motala/Kvarn	Depå Skövde (-)
Sjöstridsskolan (SSS)	Karlskrona	Försvarsmaktens dykeri och navalmedicincentrum (FM DNC) Verksamhet även i Haninge	Depå Haninge (-) Depå Karlskrona (-)

Organisationsenhet	Lokalisering	Enheter, Funktioner	Krigsförband IO19
Luftstridsskolan (LSS)	Uppsala	Flygvapnets flygbefälsskola (FBS) Flygvapnets stridslednings- och luftbevakningsskola (StriLS) Basbefälsskolan (BBS) Flygskolan (FlygS) i Linköping/ Malmen Verksamhet även i Bålsta, Hässleholm, Lidköping/Sätenäs och Luleå	16. flygflottiljen 161. stridslednings- och luftbevakningsbataljonen 135. säkerhetsmarkplutonen (ur 13. Säkerhetsbataljonen) Depå Uppsala (-)
Hemvärnets stridsskola (HvSS)	Salem/ Vällinge		Depå Vällinge (-)
Försvarsmaktens tekniska skola (FMTS)	Halmstad	Utbildningsenhet (UtBE), Funktionsutvecklingsenhet. Markverkstäder Verksamhet även i Boden, Eksjö, Kungsängen, Lund och Skövde	1. tekniska bataljonen Depå Halmstad (-)
Totalförsvarets ammunitions- och minröjningscentrum (SWEDEC)	Eksjö		Depå Eksjö (-)
Totalförsvarets skyddscentrum (SkyddC)	Umeå	CBRN-skolan	1. CBRN-kompaniet (inklusive CBRN-stab) Depå Umeå
Försvarsmaktens underrättelse- och säkerhetscentrum (FMUndSäkC)	Uppsala	Försvarets tolkskola (TolKS) Verksamhet även i Halmstad	Depå Uppsala (-)
Försvarsmaktens HR centrum (FM HRC)	Stockholm	Specialistenheten (SpecE) Administrativa enheten (AdmE) Dokumenthanteringsenheten (DokE) Inköpsenhet Logistikkontoret Stöd och serviceenhet Verksamhet även i Boden	Depå Vällinge (-)
Försvarsmedicincentrum (FömedC)	Göteborg	Elfsborgsgruppen, Försvarsmedicinska enheten (FömedE) i Göteborg och Linköping. Lokalplaneringsenhet Väst (LpIE V)	1. sjukhuskompaniet 2. sjukhuskompaniet 41. hemvärnsbataljonen 42. hemvärnsbataljonen 43. hemvärnsbataljonen 44. hemvärnsbataljonen Depå Göteborg

Tabell 15 Försvarsmaktens organisation

Bilagor

Bilaga 1 (öppen) Personalberättelse

Bilagan är en detaljerad redovisning av personalområdet.

Bilaga 2 (öppen) Materielberättelse

Bilagan omfattar detaljerad redovisning av materieförsörjningsområdet

I underbilaga 2.1 (hemlig) redovisas i förekommande fall hemlig information avseende resultatet av planerade och beställda materielinvesteringar samt prognos för vissa materielinvesteringar.

I underbilaga 2.2 (sekretessklassificerad) redovisas ekonomiskt resultat av planerade och beställda materielinvesteringar.

I underbilaga 2.3 (öppen) redovisas effektivitet materieförsörjningen.

Bilaga 3 (öppen) Utfall per organisationsenhet

Bilagan omfattar organisationsenheters ekonomiska utfall per anslag och kostnadsslagsgrupp för budgetåret samt för de två föregående åren. I redovisningen ingår även antalet årsarbetskrafter samt tjänstgöringsdagar per organisationsenhet.

Nedan bilagor (samt hemlig underbilaga 2.1 ovan) redovisas och insänds till regeringen i särskild ordning:

Bilaga 4 (kvalificerat hemlig) Försvarens operativa förmåga 2019

Bilagan redovisar Försvarens operativa förmåga och hur denna har värderats.

I underbilaga 4.1 redovisas nationell och internationell beredskap samt nationella operationer 2019.

Bilaga 5 (kvalificerat hemlig) Sammanställning krigsförbandsvärdering

Bilagan redovisar en sammanfattning av respektive krigsförbands krigsduglighet.

Bilaga 6 (hemlig) Övrig redovisning

Bilagan redovisar stridskrafternas utveckling (del av).

Sökregister återrapporteringskrav

Återrapporteringen följer numrering i regleringsbrev 2019 (RB) och särskilda regeringsbeslut är angivna som SRB. Längts ner i tabell återfinns hänvisning till avsnitt som är reglerat i förordningen (2007:1266) med instruktion för Försvarsmakten etc.

RB p/ SRB	Avser	Redovisas i dokument	Avsnitt i huvuddokument
1	Försvarsmaktens operativa förmåga		
	- Krigsorganisationsvärdering	Bilaga 4 Bilaga 5	
	- Krigsplacering	Bilaga 6	
	- Övningar	Huvuddokument Bilaga 5 Bilaga 6	Resultatredovisning: Uppbyggnad av insatsorganisationen och beredskap/ Övningsverksamhet
	- Organisering av brigader	Bilaga 6	
	- Höjd tillgänglighet JAS 39	Bilaga 6	
2	Skyddet för de mest skyddsvärda verksamheterna	Bilaga 6	
3	Internationella militära insatser	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
4	Försvarsmaktens övriga internationella engagemang	Huvuddokument	Resultatredovisning: Internationella insatser/ Fredsfrämjande insatser
5	Internationellt samarbete	Huvuddokument	Resultatredovisning: Övrig resultatredovisning/ Internationellt samarbete
6	Exportfrämjande verksamhet	Huvuddokument Bilaga 6	Resultatredovisning: Övrig verksamhet/ Exportstöd och exporttätandanden
7	Personalförsörjning		
	- Personalberättelse	Bilaga 1	
	- Grundutbildning med värnplikt	Bilaga 1	
	- Jämställdhetsarbete samt arbete för att öka andelen kvinnor inom Försvarsmakten	Bilaga 1	
	- Frivilliga försvarsorganisationer	Bilaga 1	
8	Materieförsörjning		
	- Investeringsplaner och objektsbeskrivningar	Bilaga 2, Underbilaga 2.1 Underbilaga 2.2	
9	Forskning och utveckling	Huvuddokument	Resultatredovisning: Utveckling
10	Utfall per organisationsenhet	Bilaga 3	
11	Försvarsgrenslager	Huvuddokument	Reformer och verksamhetsförändringar i Försvarsmakten/ Arbetet med ledning för ett starkare försvar
12	Upphandling	Huvuddokument	Övrig redovisning med återrapporteringskrav/ Upphandling
SRB	5, 2018-12-12, Fö2018/01316/MFI NATO ANA Trust Fund	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
SRB	19, 2018-12-20, Fö2018/01463/MFI SSR - Kosovo	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
SRB	25, 2018-12-20, Fö2018/01072/SI (delvis) SSR - Ukraina	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
SRB	26, 2018-12-20, Fö2018/01072/SA (delvis) SSR - Georgien	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
SRB	27, 2018-12-20, Fö2018/01072/SI SSR - Moldavien	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
SRB	11, 2019-02-07, Fö2019/00135/MFI SSR - EASF Kenya	Huvuddokument	Resultatredovisning: Insatser – nationellt och internationellt/ Internationella insatser
M nr I:26	Uppdrag från Miljö- och energidepartementet - Generationsmålet och miljö kvalitetsmålen	Huvuddokument	Resultatredovisning: Övrig resultatredovisning/ Hållbarhetsredovisning
SFS (2007:1266)	Vind- och vågkraft	Huvuddokument	Övrig redovisning med återrapporteringskrav

Tabell 16 Sökregistrering återrapporteringskrav

Överbefälhavarens intygande av myndighetens årsredovisning

Jag intygar att årsredovisningen ger en rättvisande bild av verksamhetens resultat samt av kostnader, intäkter och myndighetens ekonomiska ställning.

Jag bedömer att den interna styrningen och kontrollen vid myndigheten har varit betryggande under den period som årsredovisningen avser²⁴.

Micael Byden

²⁴ Grundar sig på redovisningen i avsnitten *Intern styrning och kontroll* samt *Revision, granskning, kontroll och tillsyn*.

FÖRSVARSMAKTEN